

România literară

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

29 ianuarie - 4 februarie 2003
(Anul XXXVI)

4

*Să se revizuiască,
primesc!... Dar să nu
se schimbe nimica.*

Farfuridi

Miercuri, 29 ianuarie 2003, ora 19,
Clubul Prometheus, Piața Națiunilor Unite nr. 3-5

Întîlnirile "României literare"

Tema dezbaterii: REVIZUIRILE LITERARE

EDITORIAL de Nicolae Manolescu

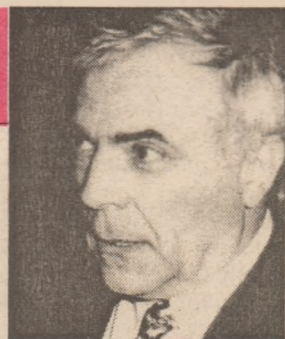

Foto: Ion Căci

La ce e bună poezia

AM VĂZUT de curînd la televizor (pe TVR 1) un film din 1995 al lui John N. Smith, cu Michelle Pfeiffer în rolul principal, intitulat, nu știu de ce, *Dangerous Minds (Minți periculoase)*. E vorba despre o profesoară ajunsă prin hazard să predea la o "clasă specială". Sînt copii din medii defavorizate, majoritatea negri, spanioli sau mexicani, care și-au alungat, rînd pe rînd, profesorii, incapabili să-i aducă la o minimă disciplină, darămite la un minim efort de a învăța. Nu sînt handicapați, din contra, dar lipsa de educație, mediul familial și o politică școlară incompetentă fac din ei clienții bandelor de droguri sau ai mafiilor locale. Sigur, ideea pedagogică de la baza filmului e cît se poate de naivă, ba chiar riscantă: neascultătorii adolescenți pot fi recuperați. În realitate, din nefericire, acest lucru nu se întîmplă. Decît cu foarte puțini dintre ei. Dar, chiar și pentru aceștia cîtiva, și tot merită bătaia de cap a unei profesoare precum cea din film, decisă să-i cîștige și să-i determine a-și sfîrși studiile. În așa fel, încît, la capătul unui an, nu numai să nu fie alungată ca predecesorii ei, dar rugată să rămîna.

Altceva mi s-a părut extrem de interesant în film: metoda prin care profesoara înțelege să-i captiveze, să-i motiveze și să-i formeze pe copii. Ea le predă, pur și simplu, poezie. Din Bob Dylan sau din Dylan Thomas, nu contează. Îi pune să citească. Le explică vocabularul sau metaforele. Vrea să vadă ce pricep ei înșiși. Nu ocolește o anume "actualizare" a comentariului: le atrage, de pildă, atenția

că, în anii '60 ai secolului trecut, un poet nu putea scrie în clar că e consumator de droguri și era silit să adopte un cod. Nu numai că nu le ascunde faptul că poetul se droga el însuși, dar folosește, vai, competența copiilor în acest domeniu ca să-i îndrume spre descifrarea unor sensuri. Poezia le apare, în acest fel, legată de însăși viața lor. De orice viață, la urma urmei. Și ea le exprimă mai bine decît orice altceva sentimentele ori gîndurile proprii; pînă cînd învață să se exprime în cuvintele lor. E un exercițiu și un antrenament intelectual, un limbaj, o filosofie și o etică. Versurile cele mai complicate se dovedesc, la o bună lectură, extraordinar de simple și de firești; și cele mai simple și firești exprimări poetice devin capabile să cuprindă întreaga complexitate a vieții.

Rareori am urmărit o demonstrație mai inteligentă și mai cuceritoare a faptului că poezia poate fi, mînuită cum se cuvine, un mijloc instructiv și educativ desăvîrșit. Stăpînindu-i vocabularul și sensurile, copiii se deprind să-și stăpînească soarta. Nu vor mai fi uneltele ei oarbe și surde. Poezia le-a deschis ochii și le-a destupat urechile. Și nu o poezie cu morala la vedere, făcîndu-și din efectul pedagogic scop în sine; dar una care nu ascunde slăbiciunile omului, care n-are pretenția idealității, care se apropie primejdios uneori de partea întunecată și imorală a ființei. Metoda profesoarei din film pledează indirect cauza poeziei despre care să se poată spune: cită autenticitate, atîta putere de convingere. A poeziei, pur și simplu, adevărate.

Iată la ce e bună poezia! ■

Fotografie de Paul Agarițel

Interviurile "României literare"

Octavian Paler:

*"Certitudinile mele sunt ciuruite
de îndoieli ca o haină mîncată
de molii"*

(pag. 16-18)

CA ȘI țărăniștii pe când se aflau la guvernare, UDMR-ul pierde pe propria-i limbă. Rolul dezamăgitor — și pe alocuri nefast — jucat în ultimii doi ani de către această formațiune politică nu mai constituie o surpriză. Nu am în vedere aberațiile puse în cărca unguilor de partizanii „României Mari” și nici reproșurile aduse, cu pseudonim sau nu, de diverși „patrioți”. Devenit o simplă anexa a impulsurilor dictatoriale pesediste, UDMR-ul nu are nici măcar satisfacția de a fi atins scopurile pentru care-și vânduse sufletul. În schimb, a fost cel mai fidel aliat într-o serie de acte cu iz autoritarist trecute prin parlament cu viteza acceleratului.

Paradoxal, UDMR-ul începe să intre în disoluție după o perioadă de aparente succese neîntrerupte. Practic, el a gravitat în sfera puterii timp de șase ani, mai mult decât oricare alt partid postdecembrist. Faptul că acum UDMR-ul nu are miniștri e doar o chestiune tehnică. În practica politică de zi cu zi, el a fost aliatul necondiționat al celor ce dețineau puterea. Spunând „necondiționat”, nu acuz, ci fac un elogiu UDMR-ului: el s-a dovedit singurul partid din România capabil să-și respecte cuvântul și angajamentele luate.

Dar ceea ce, văzut din afară, pare o grupare prosperă, privit dinăuntru e un măr invadat de viermele discordiei. O echipă tânără și sistematic ținută departe de punctele de decizie, a găsit de cuviință să iasă la atac. Beneficiind de sprijinul controversatului episcop Tökes, tinerii lupi sunt la un pas de a provoca o sciziune de proporții în partid. Lucrurile stau cum nu se poate mai prost, pentru că un proiect politic de ultimă oră al PSD-ului, gândit inițial anti-Iliescu, are toate șansele să fie și unul anti-UDMR. E vorba despre ideea votului uninominal pentru Senat.

Calculul aritmetic arată că UDMR-ul poate pierde procente

contrafort

de Mircea Mihăieș

Senatul cu un singur exponat

substanțiale și că există riscul de-a nu mai prinde Senatul. În afara județelor așa-zis captive — Mureș-Harghita-Covasna —, e greu de crezut că la Cluj, Oradea, Satu Mare UDMR va scoate prea multe voturi. Sunt extrem de curioși ce va oferi guvernul Năstase maghiarilor în schimbul promisiunii de a sprijini și acest punct din lista de revizuire a Constituției. Lui Ion Iliescu i-a promis, deocamdată, un an în plus la Cotroceni.

AOUA ideea a executivului — vot uninominal și reducerea cu douăzeci la sută a numărului de gurăcască în „camera superioară” — n-are nimic de-a face cu „implementarea democrației”: ea este un nou capitol în bătălia — doar aparent domolită — dintre Adrian Năstase și Ion Iliescu. Dacă vor impune ideea mandatului prezidențial de cinci ani (că așa e și în Franța, nu?), năstăsiotii nu mai au nici un motiv să facă alegeri anticipate. Durerea lor cea mare — separarea prezidențialelor de parlamentare — se rezolvă de la sine. Deocamdată, Ion Iliescu pare să fi înghițit gălușca — dacă nu cumva pregătește, la rândul-i, o contra-mutare surpriză.

E amuzant să vezi în tactica năstăsiotă unul din subterfugiile favorite ale comuniștilor: avan-

sarea în jos. Când lui nea Pingelică i se punea pata pe câte un ștab de partid, îl scotea din post — să zicem, șef de județ — și îl planta la București, într-o funcție cu nume pompos, dar practic lipsită de consistență. Cam așa va arăta și Senatul în care — e de presupus — va primi un loc și viitorul ex-președinte Iliescu. El nu va mai fi, potrivit gândirii năstăsiote, decât un fel de club de discuții, având rol de reprezentare — un circ al cailor mascați —, pentru că puterea propriu-zisă va rămâne în sarcina deputaților. Aceștia aleși — normal! — pe lista controlată de la centru.

În ce mă privește, sunt absolut de acord cu trecerea la sistemul votului nume-cu-nume. Dar nu înțeleg de ce e nevoie să votăm niște mărtoage la care noua Constituție se gândește ca la niște strigoi ieșiți în plus la socoteală? Doar așa, ca să avem și noi faliții noștri?! Dar îi avem din belșug și fără a-i numi „senatori”. Îi avem pe toate drumurile. Ideea reducerii numărului lor e bună — n-ar strica să avansăm chiar până la sută la sută. Fie și din motive estetice: cum naiba să-i spui „domnule senator”, fără să te pufnească râsul, vecinului de bloc pe care-l știi de cal breaz: până mai ieri uita sistematic să-și plătească întreținerea, îl vedeai fugărind cu mătura

copiii care jucau fotbal „în orele de liniște”, iar singura lui trăsătură distinctivă era că la coborâre, pe scara blocului, își curăța zgomotos gâtul și tragea pe trotuar o flegmă cu adevărat... senatorială.

SE ȘTIE că mulți dintre ei au ajuns în „Senat” prin bizare jocuri ale destinului. Ce fac ei acolo va descoperi, poate, viitorimea. Fascinant e ce se întâmplă cu „imunii” care-au părăsit locul magic. Unii dintre ei decad chiar sub nivelul la care se aflaseră înaintea aventurii parlamentare. Nu-mi iese din minte imaginea unui atotputernic senator care, nemaiprinzând un loc după 1996, s-a răntors la vechile lui ocupații: trasul cu urechea prin bodegi și bombe de cartier, ajungând chiar să cerșească „de-o cinzeacă” în troleibuzul în care îl vâd adesea. Dar măcar bețivul-turnător avea alură de senator: înalt, cu pieptul bombat, posesorul unei voci plăcut-baritoneale și capabil să zâmbească extrem de telegenic. Ce mă fac, apoi, cu babalăcul care m-a reprezentat vreme de opt ani și care din mediocru profesor de chimie sau biologie s-a trezit proiectat în înaltele sfere ale puterii? Ajuns în fruntea bucatelor, nu mai discuta nici cu soția decât prin intermediul secretarei.

DACĂ asta înseamnă Senatul — și în prea multe cazuri chiar asta înseamnă —, eu l-aș reduce la strictul necesar. Or, aici am deplină identitate de vederi cu dl. Năstase: singurul senator (fără drepturi, desigur!) ar trebui să fie Ion Iliescu. Un fel de om-instituție, un exponat bun de arătat delegațiilor străine și de păstrat între tezeurile nației. Avantajele ar fi enorme: economii substanțiale la buget, plus eliminarea senzației că moștenitorul își marginalizează cu cinism părințele. Delfinul Năstase ar avea, la rândul-i, conștiința curată că i-a oferit protectorului său un loc unic în istorie. (Sigur, și calul lui Caligula ajunsese senator, dar să nu fim răutăcioși!)

Nu știu cum va evita Ion Iliescu noua capcană întinsă de dezinvoltură de principalul său adversar. Dacă a apucat să fie de acord și propunerea va fi pusă pe lista revizuirilor constituționale, destinul lui politic nu mai valorează multe parale. Nu va mai avea cum să evite lucrul de care se teme cel mai mult — marginalizarea. Adică transformarea în mort încă din timpul vieții. Mai rămâne de văzut dacă, în disperare de cauză, îl va trage după sine pe autorul diversionii. Nu mă refer la destituirea din fruntea guvernului — o simplă joacă pentru Ion Iliescu —, ci la președinția partidului.

Timp ar mai fi. Având la dispoziție aparatul de informare-dezinformare, nu cred că i-ar lua mai mult de două săptămâni pentru a crea o veritabilă criza politică națională. Convocarea congresului extraordinar al partidului ar decurge de la sine iar punctul unic — faimoasele „probleme organizatorice” — l-ar transforma pe atotputernicul Arogant de astăzi în ceea ce este: lutul întâmplător din care un politician infinit mai puternic decât el s-a distrat să modeleze un mic elefant ce-și imaginează că tropăie, neobservând că părințele său l-a creat fără picioare. ■

România literară

Director: Nicolae Manolescu

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director adjunct,
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef,
MIHAI PASCU - secretar general de redacție,
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.
Redactori asociați: IOANA PÂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.

Corectură: CONSTANȚA BUZEA (pag. 1, 2, 3, 4, 6, 8, 27, 30), SIMONA GALAȚCHI (pag. 5, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 22, 25, 32), NINA PRUTEANU (pag. 20, 21, 23, 24, 26, 28, 29, 31).

Grafică: MIHAELA ȘCHIOPU.

Tema numărului: *Cărți de dar ale Irinei Nicolau.*

Tehnoredactare computerizată: IONELA STANCIU,

EDUARD CANDET, MAGDA TUFEANU

Introducere texte: GETA GHEORGHIU.

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100975019501. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100975019501. Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Corneliu Ionescu, Gheorghe Vlădan (difuzare, tel. 212.79.81). Secretariat: Sofia Vlădan.

Correspondenți din străinătate: Rodica Binder (Germania), Andreea Deciu (SUA), Gabriela Melinescu (Suedia), Libuse Valentová (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista „România literară” este editată de Fundația „România literară” cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor, Banca Română pentru Dezvoltare.

Figuri anacronice pe ecranele TV

URMARIND emisiunile difuzate pe canalele televizive la doi-sprezece ani de la răsturnarea lui Ceaușescu, mi-a fost dat să văd mult prea des persoane care în "epoca de aur" rivalizau în acte de adulație și servilism: poeți care cântau conducătorul și marile realizări, istorici care elogiau programul de distrugere a satelor și-l descriau pe Burebista visând la instaurarea comunismului pe pământurile "românești", scriitori care se extazia în fața "ideilor novatoare" ale cuplului prezidențial, pictori care îi zugrăveau pe cei doi potențați pe fundaluri albastre, diafane. Și văzându-i pe acești adulatori defilând imperturbabili pe micile ecrane, de multe ori explicând și cât de cumplit au fost ei persecutați și în vremea dictaturii, mi-a revenit în minte o poveste veche de vreo două mii de ani pe care am mai spus-o, dar pe care simt nevoia, data fiind actualitatea ei, să o reamintesc.

La Roma în secolul I d. Cr. se afla un poet foarte înzestrat, nu mare poet căci îi lipsea dimensiunea metafizică, pe numele său Marțial. Se născuse în Hispania în municipiul Augusta Bibulis cam în anul 40. După studii în regiunea natală sosește în anul 64 în capitala imperiului. Nu știm mare lucru despre viața sa până la începuturile domniei lui Domițian Atunci, el devine un răsfățat al sortii; pe lângă renumele literar pe care i-au asigurat-o epigramele scrise cu mult talent, protecția împăratului i-a permis un nivel de viață invidiat de mulți. El este unul din poeții de curte, proslăvindu-l în termeni nedemni de o ființă morală pe ultimul reprezentant al dinastiei flavilor. Or, Domițian, după începuturi promițătoare când guvernase în chip liberal, așa cum făcuse tatăl său Vespasian și fratele său Titus, se metamorfozează repede într-un tiran: delatorii, categorie care se estompează în timpul predecesorilor, revin în forță pe scena romană; cenzura imperială își face cu brutalitate simțită prezența: pentru prima oară în istoria europeană sunt arse cărți în piața publică! Din ordinul împăratului sunt interzise, confiscate și zvârlite în focul aprins în forul roman biografiile unor adversari ai tiraniei lui Nero sau ai unor adepți ai sistemului republican. De remarcat faptul că furia imperială s-a dezlănțuit împotriva biografiilor unor personaje istorice, dispărute de mult de pe scena politică! Regimurile tiranice se războiesc nu numai cu contemporanii. Spre a-l parafraza pe istoricul Tacitus, dacă le-ar sta în putere ei ar abolii din memoria istorică ideea de libertate.

Ei bine, talentatul poet Marțial nu s-a mulțumit doar cu gloria literară și cu avantajele pe care aceasta i le aducea, ci s-a lansat în ditirambi nemăsurate la adresa "conducătorului" Romei. Monumentele construite de Domițian

depășesc toate monumentele lumii: "Memfis, orașul barbar, să treacă sub tăcere piramidele" – exclama poetul; "Babilonul să nu se mai grozăvească cu zidurile sale; molateca Ionie să nu se mai laude cu templul Dianei... Toate monumentele pălesc în fața amfiteatrului lui Domițian: el singur este demn de faimă"; popoarele pământului îl numesc pe împărat pe drept cuvânt, spune Marțial, "părintele patriei"; animalele sălbatice îl adoră pe Domițian: un elefant deosebit de periculos se pleacă în fața "divinității" fiului lui Vespasian; leii împăratului se joacă cu iepurii; Domițian este "protectorul și salvarea lumii", "principe al principilor", "cel mai mare conducător", "invincibilul"; nu numai poporul îl cinstește pe împărat, ci zeii însuși participă la bucuria generală; nici-un conducător roman nu a fost atât de iubit; palatul construit de el, al cărui turn "izbește cerul și care este pe măsura cerului" depășește în splendoare toate monumentele lumii; Jupiter însuși îl protejează pe împărat cu trăsnetul; platanul plantat de Domițian este iubit de zei și este destinat unei glorii eterne. Domițian și-a așezat o statuie pe Calea Latină unde apare în ipostaza de Hercules; imediat Marțial scrie o poezie în cinstea evenimentului în care afirmă, fără să se jeneze, că "Hercules, a devenit un zeu mărunț și îl slăvește pe împărat, un Hercules superior lui însuși"; muncile săvârșite de fiul lui Jupiter sunt fleacuri față de victoriile fiului lui Vespasian. De fapt ipostaza de Hercules este prea puțin: doar cea de Jupiter i se potrivește. Învingător al lumii, Domițian este și modest, susține fără nici-o reticență poetul: el ar fi refuzat în repetate rânduri să celebreze triumful! Ziua lui de naștere este însă o zi "sacră a cosmosului". Și, culmea, împăratul care a dezlănțuit din nou delatoriile – securiștii epocii – în viața cetății, este elogiat pentru faptul de a fi stârpit această categorie, așa cum nu de mult Ceaușescu era laudat că ar fi lichidat securitatea. Poetul nu se sfiește să declare că preferă să fie oaspetele principelui decât cel al lui Jupiter.

Opresc aici exemplele. Așa-l cânta Marțial pe Domițian. Sigur, printre adulațiile nemăsurate, poetul a făcut și unele fapte bune, intervenind la curte, câteodată cu succes, în favoarea unor concetățeni. Fapte care nu-l absolvă în nici-un fel de vina gravă de a fi susținut tirania și tiranul.

S-a întâmplat însă că în anul 98 a venit "revoluția": Domițian a fost asasinat, în locul său a devenit împărat Nerva și, după un scurt interval, Traian. Marțial a încercat să devină favoritul noii puteri și a compus repede versuri întru slava lor. El s-a pus fără ezitare la dispoziția noilor potențați. Epigramistul a încercat să redevină favoritul "presei" epocii. Numai că tentativele sale au rămas fără ecou: Traian nu s-a lăsat impresionat de elo-

giile pe care i le adresa Marțial.

Talentul îi era apreciat la Roma, nu însăși caracterul; epigramele continuau să fie citite, omul însă a intrat în penumbră. Atât de mult s-a simțit el de izolat și de străin în capitala imperiului după dispariția lui Domițian, încât s-a decis să revină în Hispania lui natală. Cum nu mai era în grații, situația lui materială s-a degradat atât de mult, încât Plinius cel Tânăr, apreciindu-i talentul, i-a "sponsorizat" călătoria. Marțial a continuat să scrie epigrame pe meleagurile natale și s-a sfârșit departe de saloanele elegante ale capitalei unde nu mai era loc pentru adulatorii lui Domițian.

Respingerea poetului lingușitor după răsturnarea "dictatorului" demonstrează cât de mult s-au schimbat timpurile datorită lui Nerva și Traian. Nu a fost vorba numai de o înlocuire de persoane și de reforme, ci de aprecierea caracterelor adevărate. Împăratul nu mai voia adulatori în preajma lui, fie ei vechi, fie ei noi. Prin "revoluția" care l-a răsturnat pe Domițian spiritul epocii s-a schimbat.

DIN NEFERICIRE la noi "cântăreții epocii de aur" poluează zilnic ecranele televizoarelor și fel de fel de fițuici. Președintele României nu are, și nici nu e cazul să aibă, dreptul de a dicta cine să fie sau nu invitat la diferitele emisiuni. Dar, Președintele României are obligația morală ca prin exemplul personal să promoveze și să încurajeze caractere și competențe: el trebuie să respingă din preajma sa sicofanții epocii de aur. Când nu va fi loc în aparițiile publice pentru adulatorii vechiului regim, atunci spiritul vremii se va fi schimbat cu adevărat; nu vom mai vedea în funcții publice personaje anacronice, atmosfera morală nu va mai fi viciată de figuri imorale; n-o să mai apară tratate academice în care neseriozitatea se îmbină cu plagiatul spre alterarea gravă a prestigiului Academiei României; Bukovski aflat în vizită la București ar fi invitat la televiziunea națională, iar Mariana Sipoș, realizatorul unei foarte apreciate emisiuni culturale, care a înregistrat un scurt reportaj despre disidentul rus, ar fi fost elogiată pentru acest act, care a mai salvat onoarea instituției, și nu dată afară fără explicații. Perpetuarea adulterilor vechiului regim în apariții și funcții publice înseamnă permanentizarea unei mentalități străine spiritului românesc care ne-a prăbușit și ne-a făcut de răs în fața lumii civilizate.

O conjunctură favorabilă și voința națională au condus la invitarea României să adere la NATO și la Uniunea Europeană. Depinde acum de noi dacă vom fi membri demni și apreciați ai celor două organisme sau dacă, promovând mai departe în spațiul public persoane imorale caracteristice perioadei comuniste, vom fi doar tolerați și disprețuiți. Personaje al căror prototip îndepărtat îl reprezintă talentatul poet Marțial nu mai au ce căuta în anul de grație 2003 pe ecranele televizoarelor și în conducerea instituțiilor culturale naționale.

Gheorghe Ceaușescu

Irina Nechit

Tăcerea din pahare

Tăcerea umple toate paharele.
Florile de măr se desfac în așteptarea primului cuvânt.

Fulgul de cenușă
trece dintr-un colț al gurii în altul.
Cine va rupe tăcerea va pierde pariul.

O plasă de riduri cade pe fața mea.
O cută adâncă taie osul frunții tale.
Am putea să nu ne vorbim cu anii stând la capetele opuse
ale mesei de sârbătoare.

Privirea mea trece prin flacăra lumânării
lăsând urme de arsuri pe carnea limbii
tale.

Semănăm ca două picături de apă
moarta.

Cuvintele nerostite se lovesc de geamul
închis.

Fiece petală e o limbă plutitoare.
Umbra din oglindă ascultă pașii lașității.
Pasărea are gust de diavol.

Dacă am fi murit
nu am fi păstrat acum
o tăcere de mormânt. ■

lecturi la zi

de Tudorel Urian

File dintr-un album politic

VALERIU STOICA face figură singulară în viața politică românească de după decembrie 1989. Nici un alt politician român din reinventata noastră democrație post-comunistă nu a avut puterea să renunțe de bunăvoie la un post de șef de partid (parlamentar) și să-și asume acest act cu demnitate, fără a oferi publicului spectacolul dezagreabil al, pînă la un punct fireștilor sale frustrări. Valeriu Stoica a găsit resurse pentru a păși funcția de președinte al PNL fără a trîni ușa în nas foștilor săi parteneri politici, fără a încerca să scindeze partidul - dimpotrivă, făcând un apel la unitatea lui -, fără lamentări de un gust îndoielnic în talk-show-uri și fără intervenții incendiare în presă. O ieșire din scenă demnă, cerebrală, de adevărat gentleman, deloc specifică vieții noastre politice.

În momentul în care s-a anunțat că Valeriu Stoica a publicat o carte, mulți și-ar fi putut ușor imagina că și în PNL a

sosit momentul marilor dezvăluiri de culise. Mai ales că această carte apărea după mai mult decît picantele memorii ale fostului președinte Emil Constantinescu și cele ale fostului premier Radu Vasile. Surpriza, însă. Spre dezamăgirea unora, această carte nu conține nimic senzațional. Valeriu Stoica se dovedește și în redactarea acestor dosare de 350 de pagini același om superior, care trăiește politica organic, dincolo de meschinele și efemerele patimi umane.

Puterea, un rău necesar reunește cîteva articole teoretice publicate de Valeriu Stoica la începutul anilor '90 și cele mai semnificative ieșiri publice (scrisori deschise, interpelări și declarații parlamentare, alocuțiuni) din perioada în care a fost președinte al Partidului Național Liberal (pot fi încadrate aici și cele câteva texte din anul electoral 2000, premergătoare preluării efective a funcției de președinte al PNL). Ele reprezintă un foarte util *aide-memoire* al evoluției PNL din ultimii ani (desprinderea de CDR, candidatura lui Theodor Stolojan la

președinția României, protocolul de colaborare semnat cu PSD la începutul anului 2001, fuziunea cu ApR, abandonul lui Valeriu Stoica și alegerea lui Theodor Stolojan în funcția de președinte al partidului) și, mai important, al nașterii ideilor și argumentației care a stat la baza adoptării diverselor decizii strategice. Este greu de spus în acest moment dacă evoluția ulterioară a confirmat sau a infirmat analizele lui Valeriu Stoica. Dacă avem în vedere doar destinul politic al celui în cauză s-ar putea spune că ele au fost catastrofale. Din punctul de vedere al PNL lucrurile sînt mult mai nuanțate. Chiar dacă unele evaluări par astăzi fanteziste (ideea, susținută de sondaje de opinie, potrivit căreia fuziunea dintre PNL și ApR ar putea atinge un prag de 33%-36%, sau impunerea în viața politică românească a unui sistem politic bipolar cu PSD pe stînga și PNL pe dreapta) logica de ansamblu este convingătoare. Și chiar dacă, ponderea reală a PNL (fuzionat între timp cu ApR) în viața politică a țării se află cam la jumătatea proiectiei teoretice, nu poate fi trecut cu vederea faptul că această strategie a salvat PNL de catastrofa electorală a celorlalte partide din fosta Convenție Democrată.

S-a făcut mult caz în presa noastră și chiar în dezbaterile din interiorul PNL pe seama „lipsei de charismă” a lui Valeriu Stoica și a unui spirit machiavelic care îl domină. S-a spus despre el că nu are scrupule în a-și aversari săi din PNL au făcut din asocierea numelui său cu apelativul „combinagiul” un loc comun în presă. Revelația pe care o produce volumul *Puterea, un rău necesar* este, la acest nivel, una semnificativă. Citind integral intervențiile sale publice, în succesiunea lor firească, fostul lider liberal se dovedește mult mai puțin machiavelic decît reputația pe care o are în societatea românească. Uneori a fost de-a dreptul naiv crezând în buna credință a interlocutorilor (protocolul semnat cu PSD la începutul anilor '90 și chiar termenii fuziunii cu ApR), dar de cele mai multe ori a gândit prag-

matic în funcție de informațiile pe care le avea (mai multe decît au îndeobște simplii cititori de gazete) și de interesul PNL. Foarte discutata decizie de a nu susține candidatura lui Emil Constantinescu (N.B. - acesta dorea să se prezinte independent în alegeri, așa cum a făcut ulterior premierul Mugur Isărescu, iar PNL să participe pe liste proprii - vezi p. 186) devine perfect logică în argumentația lui Valeriu Stoica. Departe de a fi o trădare, impunerea unui candidat propriu în alegerile prezidențiale s-a dovedit a fi o decizie pragmatică, singura capabilă să salveze partidul de la un dezastru electoral. În cazul în care s-ar fi mers pe propunerea președintelui, în ochii electoratului Emil Constantinescu ar fi fost asociat cu imaginea CDR (PNȚCD sau cum s-ar mai fi numit), în vreme ce PNL ar fi rămas pe dinafară, ca un vagon fără locomotivă. De altfel, Valeriu Stoica dă și o inedită explicație fidelității în politică: „singura fidelitate pe care PNL o acceptă necondiționată este dubla fidelitate față de țară și față de el însuși. Restul sînt contracte sau înțelegeri politice ce trebuie respectate în parametrii conveniți aînt timp cît și partenerul le respectă, dar care pot fi sau nu reînnoite după cum interesele partidului și ale țării o cer. Acceptarea necondiționată a oricărei alte fidelități poate fi susceptibilă în cel mai rău caz de trădare a intereselor partidului” (p. 170). Ne place sau nu ne place Valeriu Stoica, credem sau nu credem în forța sa charismatică, a procedat el corect sau se puteau găsi soluții mai bune, un lucru este lipsit de echivoc: buna sa credință față de interesele partidului pe care l-a condus nu poate fi pusă de nimeni la îndoială. În tot ceea ce a făcut în acești ani a pus interesele PNL mai presus de tot, iar eleganța sa din momentul renunțării la postul de președinte al partidului demonstrează fără putință de tăgadă acest lucru.

Într-o conferință ținută la Institutul de Studii Liberale în ziua de 31 mai 2001 (la începutul mandatului său de președinte al PNL, cînd semnele conflictului intern nu se iviseră încă) Valeriu Stoica citează o frază rostită de Socrate (apud Platon) în timpul procesului său: „Iar dacă mă va duce la pieire ceva, nu va fi nici Meletos, nici Anytos, ci ponegrirea și invidia mulțimii”. Comentează, în continuare fostul președinte liberal: „Socrate nu se teme de cei doi, trei acuзаторi care aveau chip individual. El nu se teme de indivizii într-o dispută cu indivizii era mereu victorios. Dialogul, ca exercițiu spiritual, era arma lui Socrate. N-avea cum să-i fie teamă de un asemenea dialog.

Valeriu Stoica, *Puterea, un rău necesar*, Editura ALLFA București, 2002, 352 p.

De invidia și ponegrirea mulțimii, însă, trebuie să te temi pentru că dialogul este neputincios în fața unei fantasmе, în fața unei hidre ale căreia capete gâdesc la fel” (p. 66). Un an mai târziu, în vara anului 2002, Valeriu Stoica avea să verifice, pe propria-i piele, valabilitatea acestei înțelepciuni. În săptămânile care au premers congresului extraordinar al PNL din august 2002, aproape toate propunerile lui Valeriu Stoica, indifferente de natura lor, ajunseseră să fie rejectate, pe banda rulantă de diversele foruri de conducere ale partidului. Aceleași propuneri, înaintate Theodor Stolojan, erau salutate cu ovații. Important era omul care vorbea, nu conținutul spuselor sale.

Valeriu Stoica este unul dintre ultimii intelectuali de mare calibru rătați în marasmul urt mirositor al politicii dîmbovițene. Discursurile sale, impecabil articulate logic și stilistic (impregnate cu pilde și învățături ale anticilor, dar și cu versuri din Doina), sînt adevărate lecții de elocvență și oratorie politică. Viața politică românească, în care golănia, mitocănia, agrarismul, infatuarea, agresivitatea, prostia agresivă, corupția, spiritul gregar au devenit elemente definitorii, are nevoie de politicieni de acest tip. Fie ei și „combinagii”. Pentru că, în fond, politica este o artă a combinațiilor, în detrimentul spiritului rudimentar. Totul este că aceste combinații - căi de a găsi surprinzătoare soluții alternative - să fie făcute cu inteligență, grație și, de ce nu, farmec.

Nu cred că, pentru Valeriu Stoica, ceasul politic a stat la data de 24 august 2002, odată cu părăsirea funcției de președinte al PNL. Ar fi păcat să fie așa. ■

HUMANITAS
Cartea care dăinuie

150 000 lei

Ghid Web 2003
1700 site-uri românești organizate tematic și comentate

85 000 lei

Ernesto Sábato
TUNELUL

În seria Humanitas Practic
EMIL BĂRBULESCU
Ghid Web 2003

În Raftul întii
ERNESTO SABATO
Tunelul

De la un -ism la altul

ATA că încep să apară tot mai multe studii despre literatură și relația ei cu ideologia comunistă. Dacă eseul lui Eugen Negrici, *Literatura română sub comunism*, ignoră (nu e un reproș) bibliografia și trimiterile concrete către articole, cărți, studii, volumul lui Florin Mihailescu, care încearcă „o analiza a conglomeratului de teze, de precepte, de principii, de criterii și de presupuziții pe care s-a sprijinit propaganda comunistă în domeniul literaturii și criticii literare”, este mult mai documentat, nelăsând practic neconsemnat nici un moment important din dezbaterile culturale ale epocii. Lecturile celor două volume aparute la sfârșitul anului trecut se completează astfel reciproc.

Florin Mihailescu identifică repede șase etape distincte în devenirea ideilor literare pe fundalul oscilației evenimentelor politice (le numește însă cam fără criteriu), din care, până la urmă, autorul păstrează doar trei intervale semnificative: 1944-1963, dogmatismul proletcultist, 1964-1980, alternativa dintre sincronism și protocronism și, în fine, configurarea postmodernismului. După ce urmărește cu acribie conturarea tot mai accentuată, ideologic vorbind, a proletcultismului preluat în pripă de la sovietici și a realismului socialist, apoi a protocronismului și a polemicii pe care le stăpânește de-a lungul timpului de la Edgar Papu preluată și transformată în militantismul bine știut, incursiunea lui Florin Mihailescu în discuțiile despre postmodernism de la mijlocul anilor '80 poate produce o oarecare confuzie de care autorul nu prea pare conștient. Câteva lucruri ar fi trebuit lămurite încă din capul locului.

lecturi la zi

de Marius Chivu

În primul rând, sare în ochi punerea postmodernismului în descendența celorlalte două -isme fără a se discuta diferențele fundamentale și bizareria de a fi tratate împreună dincolo de succesiunea strictamente temporală (nu mai punem că tezele protocroniste au fost formulate până în 1986). Ar fi fost nevoie cu siguranță de o mică teorie a conceptului de ideologie, căci e evident faptul că între cele trei concepte sunt diferențe enorme. Fiecare caz în parte ar fi cerut lămuririle necesare. Ce fel de ideologie literară este protocronismul? Poate fi postmodernismul judecat în aceiași termeni sau e mai mult decât atât? Efect al infiltrării mesajului naționalist în ideologia sistemului comunist, protocronismul s-a instituit inițial doar ca o atitudine culturală (ca și sincronismul în cadrul modernismului) transformându-se apoi într-o politică culturală, un instrument de ripostă, o diversiune politică pentru care cultura era doar un pretext. Un curent cultural e și/numai o ideologie? Pot fi ideologiile exclusiv instrumente de manipulare? Dacă nu se poate stabili nici o relație între tradiționalismul și autohtonismul antioccidental protocronist și antimodernismul (atât cât e) postmodernist, atunci înseamnă că avem de-a face cu două probleme total diferite.

Postmodernismul nu e precum protocronismul izolaționist o politică culturală (sau doar literară) naționalistă (antimodernistă și antisincronistă), primitivă, confuză și aberantă ca orice produs ideatic totalitar, ci un epifenomen cultural complex, dar mai ales universal și globalizant, al postmodernității liberale.

M-a pus pe gânduri la un moment dat tot citind aberațiile ireponsabile debitate de zmeii protocroniști faptul că „ei sunt printre noi” în continuare, activi, publică cărți și se bucură chiar de un oarecare prestigiu: Dan Zamfirescu (care, culmea, tocmai și-a publicat *Cultura română – sinteză europeană* la Editura Litera-Internațional din Chișinău), Mihai Ungheanu (deputat și profesor la o universitate particulară), Iosif C-tin Drăgan (la tipografia căruia se tipăresc reviste la care nici cu gândul nu gândim) sau Ilie Bădescu (autorul unei recente *Noologii. Cunoașterea ordinii spirituale a lumii*). Are perfectă dreptate Florin Mihailescu să spună: „Fractura din ce în ce

mai adâncă dintre cele două mari opțiuni ideologice și estetice [sincroniști vs. protocroniști] va rămâne până la sfârșit o caracteristică definitorie a vieții noastre literare, iar consecințele sale n-au încetat să se simtă în definitiv până în momentul de față” (p. 203)

Dar marea nedumerire apare, de fapt, în primele pagini ale cărții: cum modernismul este un termen doar periodizant și „fără relevanță estetică”, el ar trebui schimbat cu... manierismul. Autoritatea unor Robert Curtius sau Hocke aduși imediat în discuție nu e de-ajuns pentru a schimba din doar câteva fraze numele unui curent cultural pe cale de a se istoriciza. Autorul nu aduce nici un argument solid și lasă ideea să plutească în pagină.

Una peste alta, dacă facem abstracție de aceste lucruri care și-ar fi putut găsi lesne un rost într-o astfel de retrospectivă critică, volumul lui Florin Mihailescu rămâne, în ciuda (sau poate tocmai de aceea) unei lipse de îndrăzneală în interpretare, un studiu aplicat, corect, valid, în buna tradiție universitară, uneori cam prețios în exprimare, dar demn de consultat cu încredere.

Fascinația lui post-

ARTEA Mihaelei Constantinescu apare și ea citată în studiul de mai sus, însă ca simptom al fragilității termenului de postmodernism, căci autorul consideră și el noul post- „o variantă sau cel mult un produs al postmodernismului”. Mihaela Constantinescu a mai publicat un volum, de fapt teza ei de doctorat, *Forme în mișcare: Postmodernismul* (1999), în care reușește să pună cap la cap variatele teorii din spațiul cultural american privitoare la noua paradigmă într-un tablou elocvent și eficient ce cuprinde, nu doar nașterea conceptului și problemele de periodizare, ci și trăsăturile lui fundamentale și implicațiile mai mult decât culturale. Pe cât de aplicat și chiar de îndrăzneț în aprecieri personale este acel prim volum, pe atât de redactat în grabă îmi pare acesta din urmă.

În primul rând trezește suspiciune noul concept pe care autoarea nici măcar nu-l definește, iar când încearcă să spună câte ceva despre el o face nu

doar neconvingător, dar și extrem de superficial. Practic, între paginile vechii cărți și aceste noi argumentații nu există diferențe notabile. Capitole precum *Spațiul deteritorializării, Cultura simulacrului sau Strategii metafictionale* ar fi putut apărea la fel de bine și în această nouă carte. Autoarea ne spune că postmodernismul s-ar fi readaptat noilor contexte socio-culturale și că „în lipsa unei denumiri mai mult sau mai puțin consacrate, am numit cultura divertismentului *post/post modernism*, știind foarte bine că termenul îi va face să se încrunte pe pomofobi. L-am ales, însă, pentru că exprimă foarte bine noua paradigmă culturală care prinde contur.” (p. 16) Însă această așa-zisă nouă paradigmă culturală este redusă doar la extensia, incredibilă ce-i drept, a divertismentului în cultura de masă și mass-media. În rest, formulări evazive: „Deși postmodernismul depune mărturie tocmai pentru imposibilitatea revoluției, epuizarea politică și eșecul marilor narațiuni, în același timp el avansează în mod ironic necesitatea inovației constante și a unor schimbări regulate de paradigmă” (p. 23) Schimbări regulate de paradigmă în cadrul lui, al postmodernismului, sau în direcții distincte cu implicații total diferite?

Mihaela Constantinescu simplifică nepermis de mult lucrurile, iar schematismul lejer pe care-l practică lasă impresia că ignoră cu bună știință clarificarea celor mai elementare opoziții (care ar fi trebuit să existe) postmodernism vs. post / postmodernism: „Dacă lumea postmodernă este una a realităților multiple, a micilor narațiuni, a nonliniarității, lumea post postmodernă este lumea divertismentului generalizat”. Și asta-i tot! De acord, dar nu înțeleg criteriile de diferențiere! De ce n-ar fi „micile narațiuni” (și) divertisment? Noul concept „ne ajută să numim transformarea culturală determinată de expansiunea cantitativă a diversității și fragmentării, precum și de accesul ludicului în prim planul existenței” (p. 49) Ce-ar fi atât de nou aici și care să nu fie postmodern, habar n-am! Autoarea vorbește mult de simulacre, autorii citați sunt clasici teoreticieni postmoderni (Bourdieu, Baudrillard, Eco, Bauman, Lyotard etc.), exemplele pe care își sprijină argumentațiile sunt (și) de acum 20 de ani, la fel de vechi sînt și numeroase din

studiile citate, iar noul concept, în condițiile în care se cerea impus cu forța evidenței, abia dacă este folosit.

Că trăim într-o societate a ecranului, într-o cultură a vizualului și a manipularii prin imagine („virusul evenimentelor mass-media”), că televiziunea livrează *infotainment, docudrame* și a transformat realitatea în divertisment (conceptul de *neoteleviziune* al lui Bourdieu), că trăim tot mai mult în legile web-ului: abolirea distanței și informația instantanee (hiper-realitatea culturii virtuale), că identitatea se construiește în *supermarketul cultural* care ne oferă și „paralizia opțiunilor” nelimitate etc., etc., toate acestea nu țin decât de postmodernitatea postindustrială, de acel atît de expresiv concept de *McWorld* în care proliferază *McJoburile*. Nu e îndeajuns să interpretezi excesele prin ivirea unei alte noi paradigme. Iar Mihaela Constantinescu tocmai asta face, se lasă stăpînită de imaginea unei societăți integrate total unei astfel de viziuni și, privind-o numai cu un ochi, crede fără un examen critic elementar în toate speculațiile teoretice și se lasă furată de mirajul excesului.

Nu știu cît de mult a preluat Mihaela Constantinescu din bibliografia americană („putem să spunem aproape orice fără posibilitatea de a fi contrașiși, cu condiția să începem propoziția cu *un studiu a arătat că* sau *specialiștii ne spun că...*”, afirmă la un moment dat chiar autoarea), însă e evidentă priza cu care își construiește teoria. Dacă evităm noul concept și citim eseul ca pe o analiză a rolului și a statutului divertismentului în societatea și cultura postmodernă, cartea este chiar interesantă și incitantă în măsura în care nu te lasă deloc indiferent multe din schimbările atît de clare din lumea în care trăim și pe care o trăim în fața televizorului. ■

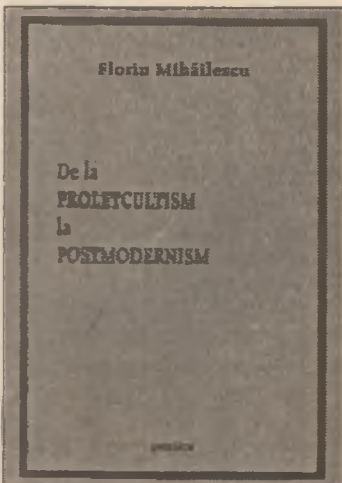
MIHAELA CONSTANTINESCU

*Post / postmodernismul:
Cultura divertismentului*

univers enciclopedic

Mihaela Constantinescu, *Post / postmodernismul: Cultura divertismentului*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2001, 246 pag.

Florin Mihailescu, *De la proletcultism la postmodernism* (o retrospectivă critică a ideologiei literare postbelice), Editura Pontica, Constanța, 2002, 330 pag.

lecturi la zi

de Irina Marin

Spectacol cu ...Șerban Foartă

CARTEA de poezie scrisă de Șerban Foartă reactualizează la modul ludic stilul poetic al lui Leonid Dimov, „mitologizând” în versuri evenimente petrecute în sânul unui grup alcătuit din apropiații poetului. După cum o indică lista de la începutul volumului, cea înșirând așa-numitele *Dramatis Personae* (incluzându-i pe Dumitru Țepeneag, Virgil Mazilescu, Sorin Mărculescu și alții), poeziile stau sub semnul realului transfigurat și teatralizat. Dimov, personajul-liant al cărții, domină versurile acesteia astfel încât întâlnim aici cunoscuta preeminență formală și naivitatea ușor parodică a rimei căutate tipic dimoviene. Cuvintele se cheamă unele pe altele lăsând o impresie de dezinvoltură semantică neobișnuită: „Istoria noastră poate-ncepe/ cu primăvara-n care Țepe./ adică domnul Țepeneag./ și cu Virgil, un alt Virgiliu./ m-au fost condus pe un meleag/ fără fruntarii, vâmi, sigiliu/ chitanțe, gârzi de corp, nici steag./ altul decât acela mov/ și apocrif, - al lui Dimov/ (rimă de care, nolens-volens./ voi mai uza, la modul tollens/ sau ponens, - căci, ca și urșii Panda/ fie zis tot în paranteză./ trăim în vis și ipoteză)./ Când am ajuns la el (pe banda/ lui Möbius, nu prin lungi suveici/ ascensoriale), damf de fleici/ facea,-n invazie, pe sub prag./ în hol, să-ți salive-

ze glanda./ Dimov ne aștepta cu drag.”

Alături de versul ludic și sprintar, apar, ca niște apozitii picturale, o serie de ilustrații eclecticice, cuprinzând deopotrivă desene ale autorului și reproduceri după tablouri cunoscute precum cele ale lui Henri Rousseau (*Le Douanier*). Interesante sunt cele patru lucrări *hors-texte* ale autorului, în care culoarea prinde viață și pulsează, predominant în tonuri de roșu, gata parcă să se metamorfozeze, ca într-o confirmare cromatică a fluidității versurilor. Sunt compliniri grafice ce se încadrează tehnicii colajului formând articulația interioară a poeziilor.

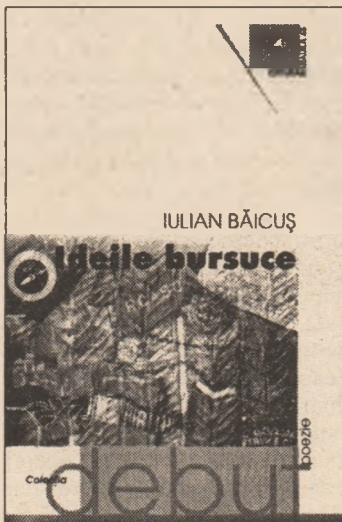
Accentul cade, așa cum o spune și titlul volumului, pe elementul spectacular, manifestat atât la nivel semantic, prin insurgența și pitorescul cuvintelor, cât și la nivel formal, prin dialogul imaginii cu textul. Un vers imposibil de prins în tipare, un vers în care „Fluturile-flu: Șerban” jonglează cu vocabulele „extradolorice, fatale ca niște urme digitale.” Ca întotdeauna la poezii rafinați.

Anamorfoza poeziei

VOLUMUL de versuri al lui Iulian Băicuș face dovada că da, se poate: se poate scrie o poezie postmodernă fără a cădea în monotonie și sterilitatea jocurilor textuale; se mai poate scrie încă o poezie de vibrație interioară fără a friza sentimentalismul minor.

Poemele cuprinse în *Ideile bursuce* au, de cele mai multe ori, lungimea celor whitmaniene și o dezinvoltură a cuvântului obișnuit, aparent disjunct poeziei, ce amintește de Arghezi. Avem în față o lirică aflată sub semnul barocului, în care, așa cum spune poetul însuși, „nimic nu e real... totul e un imens *trompe l'oeil*, o imensă anamorfoză, ca o pădure desenată pe geam...” M-am oprit tocmai la acest citat pentru că numește procedeul structural al poeziei de față, i.e. anamorfoza. În termeni grafici, ea desemnează o imagine care se modifică în funcție de unghiul din care este privită. La Iulian Băicuș, anamorfoza ajunge să definească relația dintre cele două aspecte esențiale ale liricii sale: cel li-

vresc și cel existențial. Astfel, textualul și visceralul devin fețe ale aceleiași monede, presupunându-se reciproc, consubstanțiale, cosanguinare: „...trupul meu teatral, singurul meu text reușit./ Singurul care poate da carnație ideilor” (*Poemul mamei*) sau „Sângele alb al cărții gălgâie din vena întreruptă, a udat tiparul cel plan./ a udat pagina de gardă, a udat degetul de aur al poligrafului/ Încerci să oprești hemoragia aplicând un tampon peste rana/ Metaforele părăsesc traiectul lor obișnuit,

Iulian Băicuș, *Ideile bursuce*, Editura Paralela 45, Colecția Debut, Poezie, Pitești, 2002

pășind peste acel Hinov/ de hârție, groaznice legiuni de imagini bat pasu-n cadență/ Sute de miriade de infinitezimale poezi urlă din fiecare celulă” (*Poemul cu mâinile ude*) sau, și mai explicit, „textul nu este altceva decât o anagramă a trupului ... În textul pe care l-am scris există palimpsestul trupului meu.” (*Alchimia textului*)

Și iată-ne ajunși la mult frecventatul topos postmodernist al palimpsestului și al intertextului: „Dacă aș dori să recompun caleidoscopul sufletului meu (...) Atunci ar trebui să transform trupul meu într-un sertar, plin cu citate, ca/ o cutie de vioară în care am închis o mulțime de greieri./ Pentru că trupul meu e-un intertext de trupuri...” (*Caleidoscop*) Intertextualitatea este aici nu atât o tehnică de structurare a textului cât o condiție existențială, drama postmodernă fiind, prin excelență, drama intertextului: „Am alunecat în piul dintre două texte, *entre Platon et Mallarmé*/ Din marsupiul acesta încerc de

trei decenii să mă ridic spre lumină/ Poemul meu, epigon interstițial, se străduie, în zadar, să se nască/ Strivit între oasele lui Nichita și Arghezi ...Mormânt mi-e intertextul acesta, mormânt adânc.” (*Între două texte*)

Întâlnim în versurile lui Iulian Băicuș o revărsare de imaginație ce seamănă uneori izbitor cu „realitatea obiectivă”, dar care merge întotdeauna dincolo de aceasta, într-o *hyper(bo)realitate*, așa cum o numește poetul. În mod paradoxal, poezia este văzută ca o cale de acces către adevărata fire a lucrurilor: „Când scriu nu mă interesează ideea de pisică ci tocmai coada ei, îmi place/ să-i simt coada ei siameză, electrizată, frecându-se de cerebelul meu./ Poezia trebuie să conțină o asemenea pisică, având papion la gât, cuminte/ și lingușitoare, încât cititorii, la vederea ei, să aibă drept primă reacție/ dorința de a o trage de coadă.” (*Cealaltă pisică*)

Ideile bursuce ale lui Iulian Băicuș propun o poezie lipsită de artificialitate, curgând cu naturalețe și umor, așa încât până și cele mai izbitoare imagini par de un adevăr firesc, liniștit. Combinația anamorfotică dintre ludic și ironic precum și inepuizabila vervă poetică dau volumului o savoare deosebită.

Fluxul variabil al poeziei

CÂND deschizi cartea de poezie a Mirunei Mureșanu, te întâmpină o lirică a contrastelor în care intenția principală pare a fi dereglarea programatică, în spirit rimbaldian, a percepției și a semanticii.

Este vorba aici, așa cum o spune și subtitlul volumului, de o serie de *peisaje interioare*, în consecință, totul în această poezie urmează nu logica diurnă a cotidianului, ci, dimpotrivă, pe cea a subconștientului, a memoriei involuntare, asociative. Fiecare cuvânt își caută, oximoronic aproape, neperechea: „peisaj amănat într-o prăpastie/ de fructe netrăite/ în prelungirea somnului tăcerea/ ruginită își face cuib de/ corb livid sub cerul pleoapei/ tale și-n hohotul

Miruna Mureșanu

VINOVĂȚIA MEMORIEI

EE

Miruna Mureșanu, *Vinovăția memoriei*, Colecția Amphion, Editura Eminescu, București 2002, 102 pag.

luminii/ amănată fereastra o deschide spre/ golul dinlăuntru.”

Poemele par picturi în cuvinte, fiecare dintre ele fiind deschis prin două versuri edificatoare asemenea titlurilor de tablouri: „peisaj muzical în care timpul/ seamănă cu o rană,” „peisaj flămând care ascunde/ scheletul dimineații,” „peisaj străin ca o evadare/ în singurătatea celuilalt.”

Granițele simțurilor sunt desființate, versurile constituindu-se într-o replică poetică la viziunea suprarealistă din pictură. Așa cum însuși titlul volumului o sugerează, ceea ce la Magritte era *Persistenta memoriei* devine aici *Vinovăția memoriei*.

Din punct de vedere calitativ, avem în față un volum mixt: sunt poeme în care jocul dintre abstract și concret dă înțietate primului termen, rezultatul fiind un vers amorf, fără sclipire, după cum sunt și altele în care elementele disparate se întrepătrund și se cristalizează în formulări fericite, cu adevărat poetice: „peisaj sălbatic/ cu resturi de imaginație/ necunoscând răspunsul/ ne suntem împotriva de/ la-nceputul lumii tu-mbătrânind/ străin în carnea mea la/ marginea înfiorată a/ tristeții eu refuzând/ absentă mângâierea ca pe-o/ prăpastie ce mă recheamă și/ cunoscând doar fuga înlăuntru.”

Într-un cuvânt, o viziune poetică deconcertantă. ■

ȘERBAN FOARTĂ

SPECTACOL CU DIMOV
SPECTACOL CU DIMOV
SPECTACOL CU DIMOV
SPECTACOL CU DIMOV
SPECTACOL CU DIMOV
SPECTACOL CU DIMOV
SPECTACOL CU DIMOV

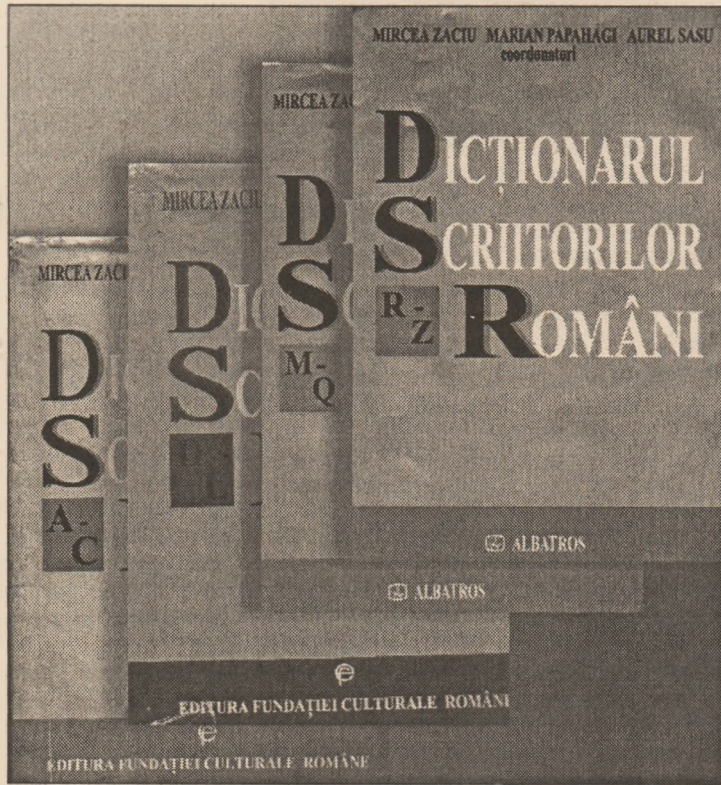
EDITURA VINEA

Șerban Foartă, *Spectacol cu Dimov*, Editura Vinea, București, 2002, 68 pag.

Happy-end editorial

S-AR PUTEA scrie cândva o carte despre aventura publicării *Dictionarului scriitorilor români*, realizat cu o mare mobilizare de forțe și cu sacrificii în deceniul nouă al secolului trecut. Respins de autoritățile comuniste înainte de 1989, el n-a putut să apară, ani la rând, nici după căderea comunismului, din cauza lipsei banilor și, în general, a dezordinii din România. S-a făcut o tentativă, dar a eșuat. Doi dintre cei trei coordonatori ai lucrării, Mircea Zăciu și Marian Papahagi, au murit între timp. Singurul supraviețuitor, Aurel Sasu, a dat dovadă însă de tenacitate și, în colaborare cu un editor energetic, Geta Dimisianu, directoare a Editurii Albatros, a reușit, în sfârșit, să relanseze procesul de tipărire. Recent, a apărut volumul al IV-lea și ultimul al monumentalului dicționar, care prezintă monografic nu mai puțin de 1710 scriitori români. (Al.Șt.)

am primit la redacție

Cărți

- Teodor Tanco, *Andrei Mureșanu, contra biografiilor*, studii, Cluj-Napoca, Ed. Virtus Romana Rediviva, 2002. 72 pag.
- Al. Săndulescu, *Operație pe cord deschis*, eseuri și memorialistică literară, București, Ed. Universal Dalsi, 2002. 280 pag.
- Dumitru Suci, *Mișcarea antidualistă a românilor din Austro-Ungaria și Ilie Macelariu (1867-1891)*, studiu, București, Ed. Albatros, col. "Historia", 2002. 578 pag.
- Bogdan Teodorescu, *Spada*, roman, București, Ed. Albatros, 2002. 342 pag.
- Grigore Ilisei, *Cu George Lesnea prin veac*, ed. a III-a, rev. și ad., Iași, Ed. Alfa, 2002. 184 pag.
- Gheorghe Schwartz, *Filosofia comportamentului*, introducere în psihologia transversală, Arad, Ed. Școala Vremii, 2002. 152 pag.
- Maria-Ana Tupan, *Discursul postmodern*, București, Ed. Cartea Românească, 2002. 314 pag., 70.000 lei.
- Al. Florin Țene, *Orbul din Muzeul Satului*, roman, Cluj-Napoca, Ed. Napoca Star, 2002 (cu o prez. a autorului pe ultima copertă). 130 pag.
- Aurel M. Buricea, *Povestea unui suflet*, sonete, Brăila, Ed. Danubiu, 2002. 96 pag.
- Mircea Drăgănescu, *Robinson*, jurnal de insulă, poeme, Iași, Ed. Junimea, 2002. 116 pag.
- Florina Ilis, *Chemarea lui Matei*, roman, Cluj, Ed. Echinoc, col. "Proteu", 2002. 218 pag.
- Carmen Mihalache, *Magia amintirii*, convorbiri cu Ilie Boca, Bacău, Ed. Deșteptarea, 2002. 116 pag.
- Tudor Nedelcea, *Interferențe spirituale*, studii și articole, Craiova, Fundația Scrisul Românesc, 2002. 648 pag.
- Gheorghe Jurcă, *Sihastra*, proză scurtă, Cluj-Napoca, Ed. Clusium, 2002. 176 pag.

Reviste

- *Septentrion literar*. Revistă a scriitorilor din Cernăuți. Redactor-șef: Ilie Tudor Zegrea. Redactor-șef adjunct: Ștefan Hostiuc. Anul IV, nr. 3-4 octombrie-noiembrie 2002). Revista îl sarbătorește pe Arcadie Suceveanu la împlinirea vârstei de 50 de ani. Alte puncte de interes ale sumarului: un autograf inedit de Radu Petrescu, o evocare a lui Victor Săhleanu de Ion Oprescu, un articol despre Universitatea din Cernăuți în epoca interbelică de Mircea Grigorovița. La "revista revistelor" Cronicarul "Septentrionului literar" discută despre "postmanolescianism sau întinerirea criticii literare".

cerșetorul de cafea

de Emil Brumar

Nici roua n-o poate lua de la început

Stimate domnule Lucian Raicu,

ALUA totul de la început! Dar asta-i imposibil. O singură dată poți lua *totul de la început*. Pe urmă, iei *totul de la sfârșitul* celor petrecute înainte. Nici roua n-o poate lua de la început. Picătura din dimineața asta stă pe locul săpat în foaia crinului de picătura de ieri. Ce chin chinezesc pe capul bietelor flori de-a fi pocnite-n corolă mereu, mereu...

Mă dădeam mare c-am descoperit, fulgerător, asemănarea dumneavoastră cu Gogol! Dar iată că ieri am luat în mână o carte de-a lui Valeriu Cristea și ce citesc?

"... exista - am avut întotdeauna impresia - ceva izbitor gogolian în unele din calitățile și *chiar în unele din trăsăturile înfățișării lui Lucian Raicu*". Îmi rămâne doar satisfacția de-a fi remarcat același lucru împreună cu Valeriu Cristea, pentru că, articolul, recunosc, abia acum l-am citit prima dată.

Și pentru că a venit vorba de Gogol. Știți care-i marea mea suferință? Lipsa volumului 2 din seria de *Opere* în 6 volume a lui Gogol. Desigur, am în B.P.T. acest volum. Dar seria aceea, citită cind eram aproape copil, o iubesc, îmi dă plăceri nebanuite numai ținând-o-n mîini.

A avea o voce de zile mici!

"Scrisoarea-i o prostie! Scrisori scriu spîterii..." Am citat din Gogol! Dar dacă citatul ăsta, pe care cred că eu l-am descoperit, se află-n cartea dumneavoastră?

Una din marile mele disperări de lector este că nu pot citi toate cărțile unui autor dintr-odată! Ce delir ar fi să-l am pe Dostoievski integral, în aceeași lectură, în cap! Dar în timp ce citesc *Idiotul*, de exemplu, am uitat o mie de nuanțe din *Crimă și pedeapsă* și tot așa... Nu pot citi decît o singură carte. Iar dintr-o carte nu pot citi decît o pagină!

Îmi place, dimineața, cum mă scol și-mi fac o ceașcă mare de teracotă cu cafea, *fără a vedea oameni*, să intru în lectură. Dacă zăresc cumva pe taică-meu, s-a dus dracului tot farmecul. Nevasta mi-o acopăr c-o pătură.

Vă scriu pentru ca să-mi fie rușine. Pentru ca mereu cu o nouă scrisoare să șterg impresia penibilă pe care-a lăsat-o cea dinainte. Vă scriu pentru că ați intuit enorma importanță a lui Scămoșilă-n viața mea. Vă scriu pentru că-l invidiez pe Dinescu că poate, atît de simplu, să fie alături de dumneavoastră. Simt nevoia unei ucenicii, am simțit-o mereu. Nu-mi mai este teamă de ridicol. Mai exact, mi-e teamă, *dar știu că-l înțelegeți*.

Cu stimă și ucenicie,

Emil Brumar

1-VII-1980

Rugăciune

Du-mă Doamne spre trecere du-mă înainte
ca și cum m-ai duce înapoi

un riu forestier îmi trece între degete

așază-mă cu grijă în mine insumi
așa cum m-ai așeza în Celălalt

sub ferestrele noastre cerșetorii Amarului Tîrg
caută aur în Alaska gunoaielor

fă-mă să fiu o formă fără obiect
precum orice poem
ori un obiect fără forma
precum orice ființă

orice-aș face norul biziie ca un bondar
răcoarea solară se-nvîrte ca o morișcă.

Centrul de azi

Centrul de azi e altul decît cel de ieri
doar marginea e-aceeași

Centrul un pic frivol zăpăcit mobil
marginea virtuoașă rabdatoare neclintită

Centrul gata a străluci a porunci
marginea așteptînd poruncile ori măcar
umbra Centrului.

Oare de ce acest cerc

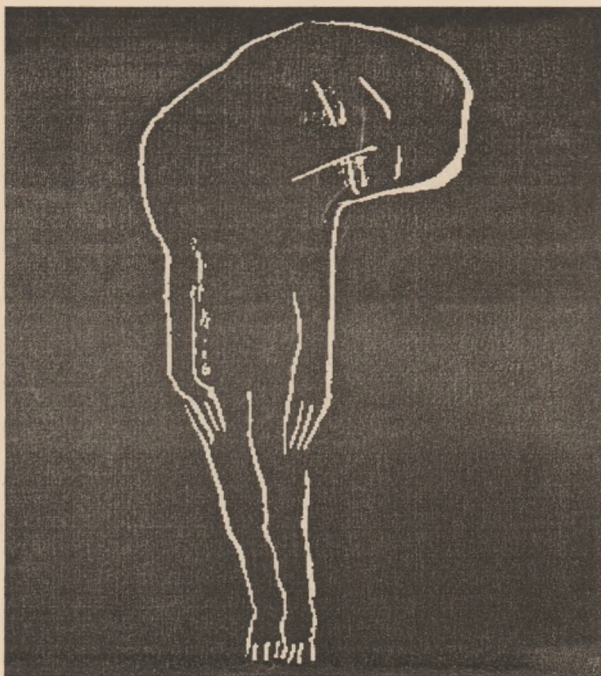
Oare de ce acest cerc acest cerc
nespus de limpede
aidoma sîngelui curgînd din robinetul de baie

cum fluieră vîntul printr-insul
ca printr-o fereastră spartă

acest cerc ce se ridică și se pune singur la loc
aidoma unui capac de oală

cum plînge flacăra aragazului urmărindu-l
pe perete precum un deget

acest cerc ca un chipiu așezat în cuier pentru totdeauna
ce se salută ceremonios pe sine.

Fotografie de Ion Cîrci

Gheorghe Grigurcu

Vei cunoaște pleoapele

Vei cunoaște pleoapele dar nu și ochii
degetele dar nu și mîinile
unghiile dar nu și degetele

vei privi visător cum se desface Cartea
filă după filă dezvăluindu-ți Centrul său

pe care-l vei pipăi fără să-l atingi
îl vei privi fără să-l vezi.

Scrii așa cum citești

Scrii așa cum citești
despre lucruri ce par că se află aci
deși sînt deja dincolo
despre lucruri ce par că se află dincolo
deși sînt încă aci
despre ceea ce a fost și nu va mai fi niciodată
despre ceea ce n-a fost niciodată și va fi
cu spaima ce se trezește între litere
cum apa dintr-un rîu ce se dezgheață
ca și cum nu te-ai mai recunoaște
ca și cum scriind ai mai citi.

Poate că timpul nostru

Poate că timpul nostru stă-n loc
cum o roată ce s-a oprit brusc și ne privește
cu-o brutală uimire

și nu mai capătă nici un impuls
nu mai are nici o speranță
cum orice mecanism defect la purtător

(Poezia se află-n dilemă:
să-l contemple sau să aibă aerul
că nu-l vede?).

Grădina publică

Pe fizionomiile bătrînilor amurgul s-a depus cum un zaț
de cafea

o dimineață-ntreagă i-a trebui Grădinii
să-și vină-n fire cît de cît să se-ntremeze
apoi o amiază apoi o după-amiază
și s-a făcut dintr-odată tîrziu
și copilăroasa Grădină își urmează iată tabieturile
joacă table își drămuiește amintirile
cum banii de pensie
solidară cu bătrîinii săi joviali
nespus se miră de sine cum un prunc
apoi ciocnește o bere cu Providența.

Cum era

Cum era cît era de greu să începi
tot așa de greu cît să termini urcușul

pe-acest lujer galben se sprijină muntele
pe-această cioară (vopsită) mizează un Înger

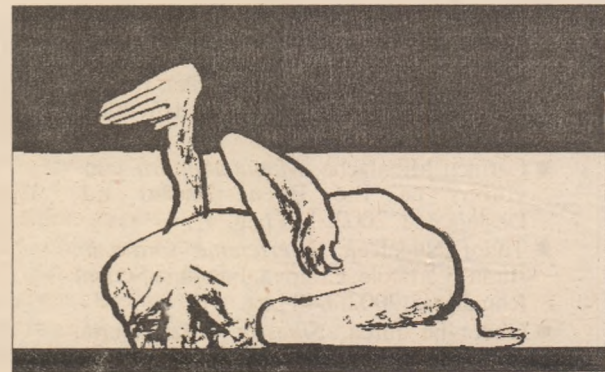
și promisiunea celestă se-nfruptă
din fructul răscopt
și curge saliva de-a dreptul din gura văzduhului

cîte furnici se urcă pe mușuroiul ființei tale
însă nu mai pot cobori
și rămîn toropite acolo amestecate cu gîndurile.

Direcții

Direcții curente glorii
grădini prin care se plimbă cărțile
cărți prin care se plimbă grădinile
limbaje ce debarcă pe țărîmul altor limbaje
cum colonizatori
Paradisuri ce cad în paragină
pentru că n-au fost părăsite la timp

dar și visuri care nu cer nimic
care nu se mișcă din loc
cu care nespuse de jenați
poetii nu știu ce să facă. ■

O lume prefăcută în nisip

PRIMA ediție a memoriilor Corneliiei Pillat, din 1996, nu a prea fost luată în seamă. Ar fi păcat să se petreacă același lucru cu a doua ediție, apărută de curând la Editura Universală. Cu acest prilej, autoarea a revăzut întreg vechiul text adăugându-i pagini noi. I-a schimbat și titlul: din *Eterna întoarcere* în *Ofrande*.

Ar fi deci păcat, și nedrept, așa mai spune, să treacă și acum neobservată această carte substanțială de memorii, document complex intelectual și moral, istorico-literar și istoric. Remarcabile sunt și însușirile scriitoricești ale autoarei, îndemânarea narativă și harul portretistic.

În prefață, Doina Uricariu, care este și editoarea cărții, a acesteia ca și a primei ediții, apropie *Ofrandele* Corneliiei Pillat de *Jurnalul fericirii* al lui N. Steinhardt. Și există, într-adevăr, temeuri pentru a le asocia, căci există afinități și consonanțe de atitudine între cei doi memorialiști. Mă gândesc în primul rând la acea împăcare luminoasă cu suferințele, oricât de cumplite, reflex al conștiinței religioase, al credinței în Dumnezeu.

Am menționat harul portretistic al autoarei. Este probat în carte de mulțimea personajelor care trăiesc epic, prezențe umane care ne urmăresc și după sfârșitul lecturii: a tatălui, a lui Dinu Pillat, bineînțeles, a Piei, sora lui Dinu, a lui Ion Pillat, a câtorva femei din familia Brătianu, vitale, dominante, a lui Mihai Fărcașanu și a altora la care măcar în fugă am să mă refer mai jos. Nu înainte însă de a spune că autoarea însăși este un personaj puternic al cărții și aceasta oarecum împotriva intențiilor sale de memorialistă și a discreției care o caracterizează. Este lucru limpede că nu atât despre sine a dorit să vorbească în carte, cât despre alții, despre cei amintiți înainte și despre mulți alți contemporani, oameni care, într-un fel sau altul, i-au marcat trecerea prin lume. Cu toată voința de estompare, autoarea ni se impune ca prezență de prim-ordin a cărții, cu felul sau de a vedea existența banală dar și istoria, cu trăsăturile proprii vârștelor succesive pe care le evocă, din copilărie până azi,

când își amintește trecutele vremuri.

Dar să vedem și în date concrete care au fost experiențele autoarei și cum s-a împletit cursul vieții ei cu al altora, în epoca de mari seisme în care i-a fost dat să trăiască.

Cornelia Pillat este fiica lui Gheorghe Ene-Filipescu, fruntaș al vechii mișcări socialiste din România, alături de Jumanca, Grigorovici, Flueraș, închiși toți în pușcăriile comuniste în anii '50, unde și-au găsit fără excepție sfârșitul.

Evocarea figurii tatălui domină prima parte a cărții de care vorbim, proiectând imaginea unei personalități impresionante, cu o biografie de poveste. Înțepe gorkian, cu "drumul de vagabond" al copilului de oameni săraci din împrejurimile Olteniței, orfan de amândoi părinții, pornit pe jos și fără o leaică spre Bucureștii începutului de veac XX, unde speră să-și facă un rost. Se angajează ucenic cizmar și învață desăvârșit meseria, reușind după câțiva ani să-și deschidă propriul atelier în strada Cazarmii, iar mai târziu un magazin luxos de încălțăminte în Calea Victoriei, căutat de protipendadă, de eleganțele acelei epoci de prosperitate, de lumea literaților și a actorilor. El însuși este un artist al profesiei lui, un maestru recunoscut, mândrindu-se cu medalia de aur obținută în 1929 pentru pantofii trimiși la o expoziție de la Barcelona. Neștiutor de carte până la 16 ani, se pune după aceea pe învățat cu multă râvnă, acumulează nesățios cunoștințe, își face o bibliotecă și se instruieste, citește *Iliada*, *Odiseea*, filozofii antici și *Germinal* de Zola, romanul în care era descrisă "mizeria socială și umană". Treptat cercul lecturilor se lărgeste după cum crește și pasiunea lui pentru celelalte arte. Merge regulat cu familia la teatru, la concerte, la expoziții. Este și militant social pentru drepturile muncitorimii, intrat încă din 1903 în partidul social-democrat, acela care se va despărți în 1921 de ramura comunistă subordonată Moscovei. Pentru aceasta mai târziu va plăti. Tatăl Corneliiei Pillat era însă din spita acelor socialiști purtători de pălărie tare și lavalieră, cum îi vedem în vechile fotografii, cu aspectul lor de respectabilitate burgheză impecabilă, astfel cum o impunea gradul îndejuns de înalt de civilizație atins de vechia societate românească. Pentru "faima de meseriaș", Gheorghe Ene-Filipescu va fi ales pre-

ședintele breslei cizmarilor și mai apoi deputat în parlamentul interbelic. Va candida din partea social-democraților și la alegerile din 1946 când, la centrul de votare, "necunoscuți l-au lovit fără milă". Era însă o nimica toată această agresiune, un blând preluțiu, față de ceea ce avea să primească de la regimul comunist instalat prin fraudă la putere: în 1952, bătrânul luptător pentru cauza muncitorilor este condamnat, pentru "înalță trădare", la 15 ani de temniță grea. Ce-i drept, nu ajunge să-i facă, murind în același an în închisoarea de la Târgu Ocna. Trupul îi va fi azvârlit la groapa comună, nici azi nu se știe unde.

Cornelia Pillat face parte din generația de intelectuali români pe care urgile istoriei din veacul XX au lovit-o din plin și poate cel mai dur. Generația pierdută, i s-a spus, ceea ce nu este adevărat chiar în totul, căci a avut parte și de reveniri, de regăsiri ale drumului și chiar de unele relansări extraordinare, dar că a fost lovită, prin destin istoric, mai greu decât altele, mai din plin, înregistrând cele mai multe pierderi de valori, numărul cel mai mare de cariere distruse, fracturate sau deturmate, acesta e un fapt care nu poate fi pus la îndoială.

Anii războiului o află pe memorialistă studentă la Litere și Filozofie, în București, unde îi are ca profesori pe Al. Busuioceanu, Tudor Vianu, M. Ralea, G. Călinescu, iar printre colegi pe Geo Dumitrescu, Virgil Untaru (Ierunca), Ion Caraion, Paul Cernovodeanu, Teohar Mihadaș, Monica Lovinescu, Pavel Chihaia. Îl are coleg și pe Dinu Pillat, tânărul timid și abstras de care întâi e atrasă intelectual și apoi din ce în ce mai mult sufletește. Sentimentele îi sunt împărțite și după o "împrietenire cu meandre", din partea ei, cei doi foști colegi se vor căsători, în decembrie 1944.

DAR SĂ nu întorcem prea repede paginile în care autoarea își amintește epoca studenției, cu atât de sugestive caracterizări ale eroilor care au populat-o, văzuți dintr-o perspectivă despre care am putea spune că este una a detașării afectuoase. În sala de curs alesese un bun punct de observație, de "control" ("De la locul meu, ales la o margine a amfiteatrului, îmi priveam colegii intrând pe ușă..."), urmărind de acolo fizionomia, gesturi, mimici, detalii de vestimentație, auzind replici, apelări, impresii

vizuale și auditive, care toate concurează, rechemate în memorie, la recompunerea unei atmosfere și a imaginii prietenilor de demult: "Geo Dumitrescu, cu mers ușor, ar fi putut fi asemuit unui liceean, travestit în haine de om matur. Purta un trencicot de gabardină bej și o pălărie maron. Un zâmbet ușor ironic și amuzat da o expresie zeflemitoare figurii sale cu trăsături delicate. (...) Teohar Mihadaș, într-o manta încinsă la mijloc, păsea apăsător, părând romantic, revoluționar, cu părul vâlvoi în jurul feței aspre și privea străpungător cu ochii înfundați în orbite (...). Mă surprindea întotdeauna auzind în trecere vocea metalică, laminată ca o melopee cu nuanțări contorsionare dramatică a lui Ion Caraion, niciodată singur, ci întovărășit de vreun prieten de care parcă se sprijinea, cerându-i confidențial aprobarea. (...) Virgil Untaru, foarte blond, cu sprâncenele arcuite a mirare și buzele ușor umflate a nemulțumire, întotdeauna în aceleași haine verzui, ședea liniștit în bancă, uitându-se critic și întrebător la profesor și râsucea un creion între degete, făcând raeroi însemnări pe foaia de hârtie. (...) Monica Lovinescu intra tăcută, dar nu trecea neobservată. Se așeza la mijlocul amfiteatrului. Îi cercetam, ca absorbită de un detaliu atrăgător dintr-un tablou, părul negru, des și creț, încadrându-i obrajii bruni, rotunzi și ochii mari, negri, strălucitori, a căror privire cuprindea totul. (...) Mi-l amintesc pe Marin Sârbulescu, înalt și greoi, dar cu privirea cinstită, luminându-i figura masivă, stând cu coatele pe pupitrul și ocupând un sfert de bancă în fundul amfiteatrului, pe Mircea Popescu, firav și timid, cu o voce mică, acrișoară, având aerul unui elev premiant, și pe Pavel Chihaia, care mă impresiona prin slăbiciunea siluetei înalte pe care fluturau niște haine ponosite și prin figura lungă a cărei oase împungeau pielea obrajilor. Făcea parte din boema poezilor Dimitrie Stelaru și Constant Tonegaru".

REVERIA înduioșată nu poate împiedica reflecția amară privitoare la ce s-a întâmplat mai târziu cu acești tineri din "generația pierdută", înghițiți de infernalul vremurilor care au venit: exil, pușcărie, expulzări din literatură, din viața publică, persecuții și tot ce se știe. "Toți, scrie autoarea, ar fi avut o altă evoluție în-

Cornelia Pillat, autoarea *Ofrandelor*

tr-o Românie cu adevărat liberă". Nu alta decât a congenitorilor săi, ba poate mai rea decât a celor mai mulți, fu soarta lui Dinu Pillat, care pe lângă "păcatele" proprii îl mai avea și pe acela de a fi fost "strănepot direct al Brătienilor". Va fi avut și această descendență greutățile ei în procesul stalinist din 1959, când a fost condamnat la 25 de ani de muncă silnică, după o chinuitoare detenție în care i se luaseră nu mai puțin de cincizeci de interogatorii. După ieșirea din închisoare, în 1964, va cere să i se dea să recitească *Amintiri din casa morților*, doritor probabil să confrunte textul dostoevskian cu ceea ce trăise el însuși. "După ce a citit, notează simplu Cornelia Pillat, mi-a spus că sunt apă de trandafiri."

"Împreună cu Dinu, scrie memorialista, asistam neputincioși la transformarea în nisip a unei civilizații." Neputincioși, într-adevăr, dar căutând neconștient explicații, punând mereu întrebări. De ce s-au petrecut toate acestea, de ce această prăbușire, și mai ales care a fost răul cel mai mare pe care a trebuit să-l înfrunte vechea civilizație transformată în nisip? Răspunsul pe care și-l dă autoarea (tot sub forma unei întrebări) este că iluzionarea a fost cel mai mare rău, întreținerea iluziei că salvarea avea să vină, că nu se poate, că nu este în firea lucrurilor să nu vină. "Peste o jumătate de secol și mai bine mă întreb dacă nu ar fi fost preferabil ca, la 23 august 1944, să ni se fi spus curat și crud, că am fost cedați zonei de influență sovietică. Cu speranța absurdă și în ciuda realității, noi credeam nezdruccinat că anglo-americanii..."

Efectul distrugător al complicității în iluzie, iată subiectul grav la care ne îndeamnă să medităm autoarea acestor memorii, la capătul șirului de experiențe pe care le-a trăit odată cu generația ei.

Gabriel Dimisianu

Cornelia Pillat, *Ofrande*, ediția a II-a, Editura Universală, 2002

biografie

MIRCEA HORIA SIMIONESCU s-a născut la 23 ianuarie 1928, la Târgoviște (într-o casă de pe strada Maior Brezișanu, "la 150 de metri de casa natală a lui Grigore Alexandrescu și 300 de metri de cea a lui Ion Heliade Rădulescu" - cum va explica el însuși într-un curriculum vitae). Tatăl său, Stelian Simionescu, era ofițer de infanterie, iar mama, Irina Simionescu (înainte de căsătorie: Popescu) - oficianță poștală. La 15 octombrie 1929 copilul dobândește un frate, Constantin Crișan Simionescu (pe care îl va evoca în diferite cărți sub pseudonimul Titye, laudându-i, îndeosebi, "geniul tehnic").

Viața liniștită din micul oraș de provincie și rudele numeroase intră într-o mitologie de uz personal a viitorului scriitor. Moartea prematură a tatălui său (la 41 de ani) întunecă temporar, dar nu distruge seninătatea acestei reprezentări a copilăriei.

Între 1936-1948, Mircea Horia Simionescu este elev al Școlii nr. 1 și, succesiv, al Liceului "Ienăchița Vacărescu" din Târgoviște. Ca elev de liceu își îndeplinește fără zel obligațiile școlare (obținând totuși note mari); în schimb participă cu însufletire, alături de un grup de prieteni dintre care se detașează viitorii scriitori Radu Petrescu și Costache Olăreanu, la editarea unor reviste artisanale: *Carnet literar*, *Cântece noi*, *Spada*, *Cloșca cu pui*, *Orașul de nikel*, *Colorado*, *Metru cub*, *Mogador* etc. și a unor plachete-manuscris, cu producții poetice neconvenționale. Tinerii citesc cărți alese, românești și franțuzești, le comentează și se portretizează reciproc în jurnale intime redactate într-un stil elegant (jurnalul lui Mircea Horia Simionescu din 1946, transcris cu mici modificări, va apărea în 1987, sub titlul semnificativ *Trei oglinzi*). Se configurează astfel o grupare literară de spirite livresce pe care criticii o vor numi cândva *Școala de la Târgoviște*.

În 1948, Mircea Horia Simionescu devine student al Facultății de Filologie a Universității din București. După doi ani părăsește însă facultatea (pe care o va absolvi abia în 1964, cu lucrarea de diplomă *Lirica lui G. Călinescu*) și se angajează ca reporter la *Scânteia*. Lunga perioadă (1950-1969) petrecută în redacția acestui ziar ("organ central" al PMR și, din 1965, al PCR) reprezintă pentru scriitor o pierdere de timp, prin practicarea unei vieți duble, și, totodată, un capitol de biografie care îl va face vulnerabil în fața adversarilor literari. Scrie puține reportaje propriu-zise și face, în treacăt, cronică muzicală. În schimb lucrează perseverent, neștiut de nimeni (decât de vechii săi prieteni din Târgoviște) la o operă literară originală și multă vreme nepublicabilă, din cauza unei vizibile inaderențe la estetica oficială. Abia în 1968, în condițiile "dezghețului" ideologic care favorizează relansarea vieții literare, debutează ca scriitor (cu povestirea *Cum l-am trădat pe Pascal*, publicată în revista *Luceafărul*).

În 1969, devine șeful de cabinet al lui Dumitru Popescu, numit de curând secretar cu propaganda al CC al PCR. Tot în 1969, în flagranta contradicție cu noul său statut de funcționar al partidului comunist, publică primul volum, *Dicționar onomastic*, dintr-o tetralogie de un nonconformism șocant: *Ingeniosul bine temperat*.

În toamna lui 1971 primește funcția de director adjunct al direcției "Muzică" din cadrul Consiliului Culturii și Educației Socialiste (atunci înființat), iar în ianuarie 1972 ocupă postul de director al Operei Române. În 1974 își prezintă demisia.

După un an de tratamente în diverse spitale psihiatrice, se retrage definitiv din viața publică și se refugiază la Pietroșița (la 30 de kilometri de Târgoviște) unde descoperă plăcerea de a-și construi singur o casă, de a sădi pomi și de a scrie în liniște. În scurtă vreme începe să publice cărți într-un ritm mai alert și este recunoscut ca un scriitor important de către critică și public.

După 1989, locuiește alternativ la București și la Pietroșița. Își spune rar cuvântul, în presă, asupra vieții politice, dar atunci când o face nu ezită să incrimineze persistența unor structuri comuniste. Se plânge celor apropiați de starea șubredă a sănătății sale. Totuși, lucrează intens și publică noi cărți, dintre care se remarcă romanul *Paltonul de vară*, din 1996.

Epilog la *Ingeniosul bine temperat*

PROCEDEUL inventarierii nu este folosit de Mircea Horia Simionescu doar în tetralogia *Ingeniosul bine temperat**. În toate cărțile sale - în conformitate cu un adevărat program de "obiectivare" a scriului, adoptat și de ceilalți reprezentanți ai Școlii de la Târgoviște - funcționează, fie și în treacăt, enumerările, trecerile în revistă, catalogările.

O revenire spectaculoasă la acest mod de a înțelege creația literară o reprezintă romanul *Paltonul de vară*, 1996. În paginile lui, scriitorul își inventariază nici mai mult nici mai puțin decât propria viață.

El își imaginează că ar avea prilejul să ia cu sine în "lumea cealaltă" (ajutat de un ins descumăreț, care face naveta între existența pământeană și aceea paradisiacă și îi cunoaște bine pe vameși) un bagaj, limitat ca număr de kilograme, cu lucruri de care s-a atașat și îi sunt sentimentale indispensabile. Încercând să alcătuiască o listă cu aceste lucruri și să fie foarte selectiv, își amintește istoria fiecăruia dintre ele și își dă seama, treptat, că numărul lor depășește cu mult limitele admise la vama cerească.

Ca să nu mai vorbim de faptul că, pe măsură ce se desfășoară procesul de anamneză, candidatul la paradis înțelege că vrea să ia "acolo" nu numai obiecte, ci și persoane, adică tot ceea ce a însemnat ceva în viața lui, tot ceea ce l-a format.

"Inventarul" din această carte, bazat pe un pretext epic atât de ingenios, reprezintă de fapt încercarea deznădăjduită a unui om de a îmbrățișa și a lua cu sine viața lui însăși, cu totul, și de-a o duce dincolo de moarte. Este vorba de o *tentativă de salvare*, himerică și tragică.

Ca să salveze speciile de viețuitoare de pe Pământ de potopul devastator, Noe a luat pe mica sa corabie câte două exemplare - un mascul și o femelă - din fiecare specie. Scriitorul nu se poate limita la eșantioane; o viață, lipsită fie și numai de unul din elementele care o compun, își pierde identitatea, este altă viață. De aceea, el trebuie să încerce pe ambarcația de cuvinte cu care vrea să se salveze întreaga sa existență, cu lucruri și ființe, cu adevăruri și erori, cu iubiri și adversități. Iar această dorință de integralitate este imposibilă, ca și cum Noe ar vrea să ia pe arcă toate viețuitoarele, și nu numai viețuitoarele, ci și potopul însuși, ca parte integrantă a vieții lui.

O tentativă asemănătoare a făcut, în fond, și Proust, plecând, ca un explorator, "în căutarea

la o nouă lectură

de Alex. Ștefănescu

Mircea Horia Simionescu

Fotografia de Ion Cucu

timpului pierdut" și rătăcindu-se până la urmă într-o junglă de amintiri. Proza lui Mircea Horia Simionescu din *Paltonul de vară* nu urmează, însă, logica gândirii asociative, ci are structura aparentă a unui inventar. Scriitorul realizează un contrast de efect între aspectul oficial al înregistrării unor valori și fiorul existențial provocat de ele. El se află în situația literară a lui Petru Creția, care a inventariat, într-o carte insolită, norii. Cu mențiunea, însă, că în *Paltonul de vară* trăirea este mai importantă decât spectacolul livresc.

Din punct de vedere strict literar, cartea se prezintă ca un caleidoscop, în care pot fi văzute, grupându-se și regroupându-se, descrieri, scurte narațiuni, însemnări de jurnal, dialoguri, evocări ș.a.m.d. De aceea, volumul poate fi citit și ca un fabulos almanah, prin deschiderea lui la întâmplare, prin răsfoire

sau prin parcurgerea de mai multe ori a aceluiași pasaj. Scriitorul face ceea ce s-ar putea numi literatură pură, intraducibilă în alt limbaj artistic (după ce citim cartea, indiferent de modul cum o citim, nu o putem "povesti", ecraniza ș.a.m.d.). Incongruența textului este doar un truc literar, un mod metamorfotic de a reprezenta o existență. Autorul vrea să folosească cele mai diverse unghiuri pentru a-și reprezenta viața, vrea să realizeze un fel de hologramă a biografiei lui. În neconținută mișcare și întrepătrundere de forme literare sesizăm și anumite constante (ca să nu le numim convențional obsesii) cum ar fi căutarea tatălui sau căutarea semenului geamăn.

Mai este evidentă atracția exercitată asupra scriitorului de valorile căzute în desuetudine, de secretele fiziologiei umane, de grafia unor cuvinte exotice.

Cu Ion Bănuță

Mircea Horia Simionescu - romancier

ROMANELE lui Mircea Horia Simionescu nu sunt la înălțimea cărților-inventar publicate de același autor. Au o structură incertă - tradițională-modernă-postmodernă - și se citesc cu dificultate. Portretele balzaciene/ călinesciene ale unor personaje alternează cu identități construite într-o manieră ludico-abstractă, observații asupra ambianței specifice unui prozator realist interferează cu teorii fanteziste, desprinse parcă dintr-o comedie a științei. Eleganța decisă a fiecărei fraze dovedește și redovedește că textul aparține unui scriitor experimentat, care știe ce e literatura, dar ansamblul nu funcționează.

Cititorul romanului *Nesfârșitele primejdii*, 1978 poate crede la un moment dat că a avut ghinionul să cumpere un exemplar cu fasciculele legate într-o ordine greșită. În realitate, scriitorul însuși a recurs la procedeul "amestecării" capitolelor - ca a unor cărți de joc -, doar din obișnuința de a fi nonconformist și nu pentru că ar fi fost nevoie de așa ceva. De altfel, acesta nu este singurul element de regie nejustificat; mai poate fi amintită, printre altele, coincidența de nume între două personaje - un George Pelimon tânăr, care moare de gripă, și un George Pelimon bătrân, obsedat de gândul de a-și răzbuna tatăl, victima a unei erori judiciare dinaintea războiului - coincidență care permite transferul de fapte nestingherit dintr-o biografie în alta, ca într-un sistem de vase comunicante.

Suntem purtați în timpuri și

spații diferite de un ghid plin de vervă care nu mai obosește să ne explice, să ne tragă de mână, să ne țină mereu atenția trează. În majoritatea scenelor apare George Pelimon - un Hamlet al zilelor noastre sau, pentru a folosi un termen de comparație din imediata noastră apropiere, un Tică Dunărințu mai naiv și, în general, mai "inventat" decât cel al lui Dumitru Radu Popescu -, acel George Pelimon, desigur, care n-a fost atins, ca omonimul său, de viroza pulmonară. Pe acest personaj, justițiar într-un mod livresc și într-o oarecare măsură caricatural, îl vedem: căscând de plictiseală sau clocoțind de indignare - ca un samovar - lângă soția lui, Despina, o femeie care își lasă casa invadată de tot felul de vechituri; zburând cu avionul și asistând o blondă care vomită în tradiționala pungă destinată acestui scop; îmbrățișându-se până la extenuare cu amanta sa, Helga, în toate decorurile posibile; retrăindu-și copilăria bruiată sumbru de vacarmul războiului; cercetând cu îndârjire diverse arhive pentru a demonstra că tatăl său, Clement Pelimon, judecat și condamnat cândva pentru o pretinsă participare la un complot împotriva regelui, a fost, de fapt, implicat pe nedrept în această poveste de către colonelul Gabriel Andone, pe care avusesse cândva curajul să-l denunțe ca ucigaș al unui soldat; luând parte la tot felul de sindrofii sau reuniuni de familie; călătorind în străinătate etc.

Toată această perindare caleidoscopică de peisaje și interioare, de "decoruri" este realizată cu mare plăcere de a numi și descrie, tinzând spre o călinesciană "laudă a lucrurilor". Iată-l, de pildă, pe George Pelimon înconjurat, ca într-o nouă "casă a moliilor", de grămezi de

obiecte inutile:

"Îl urmăreau legiunile borcanelor cu dulcetuți neterminate, zaharisite, pietrificate, grămezile de petice, rame, fragmente de obiecte greu identificabile. [...] Temătoare de moarte și risipă, Despina aduna avar rochii și taioare, capoate, maieuri, furouri, bluze, uita de ele cu anii, doar moliile, gândacii și ruginile prafului mai știau gustul lor..."

În multe alte privințe, autorul se dovedește a fi un discipol entuziast al romancierului G. Călinescu. Astfel, vom întâlni în *Nesfârșitele primejdii* tema "colportajului", atât de savuros tratată în *Bietul Ioanide*. Ca și maestrul său, dar fără inventivitatea sardonică și teatralismul acestuia -, Mircea Horia Simionescu își prezintă personajele prin intermediul jocului de oglinzi al clevetelii. Al unei cleveteli "distinse", cu pretenții de îndeletnicire intelectuală.

Influența călinesciană se resimte și în inserarea unor "prelegeri" de o mare diversitate tematică, caracterizate printr-un didacticism jucat cu umor, printr-o morgă profesorală parodică. Tonul dezinvolt, lipsa de implicare reală, ca și un anumit diletantism de cărturar care nu se pricepe la problemele vieții amintesc stilul "cronicilor mizantropului". Să examinăm un eșantion și anume pasajul despre "nesfârșitele primejdii" care îl pândesc pe om, chiar și într-un secol al celor mai sofisticate mijloace tehnice de protejare a vieții oamenilor:

"Nu știi ce-ți aduce clipa, ceasul... Ți poate cădea o cărămidă în cap, dar poate bine poți sfârși morfolit de roțile unui tramvai; dacă nu te ucide bangul unui supersonic ce decolează, te curăță rapid lunecușul pe gheață, iarna, sau o noapte fericită de dragoste, după care inima, prea solicitată de nebunii, îți plesnește ca o pungă pocnită în palmă."

O atenție specială - obsesivă și, până la urmă, obsedantă - acordă Mircea Horia Simionescu

Cu Mihai Sin și Costache Olăreanu

bibliografie

CICLUL "INGENIOSUL BINE TEMPERAT". *Dicționar onomastic*, Buc., EPL, 1969 • *Bibliografia generală*, Buc., Em., 1970 (ed. a II-a, cu o postf. a autorului scrisă pentru această ed., Buc., Nem., col. "Purgatoriu", 1992) • *Jumătate plus unu (alt dicționar onomastic)*, Buc., Alb., 1976 • *Breviarul (Historia calamitatum)*, Buc., CR, 1980 • *Toxicologia sau Dincolo de bine și dincoace de rău*, Buc., CR, 1983 (cupr. și un tab. cron. ref. la per. 1928-1948, alcătuit de autor).

ROMANE. *Nesfârșitele primejdii*, Buc., Em., 1978 • *Învățături pentru delfin*, Buc., Alb., 1979 • *Redingota*, Buc., CR, 1984 • *Licitafia*, Buc., Alb., 1985 • *Asediul locului comun*, Buc., Mil., 1988 • *Paltonul de vară*, pref. de Alex. Ștefănescu, Buc., Alb. și Dalsi, 1996 • *Cum se face*, Târgoviște, Ed. Bibliotheca, 2002.

NUVELE ȘI POVESTIRI. *După 1900, pe la amiază*, Buc., Em., 1974 • *Banchetul*, Buc., Em., 1982 • *Îngerul cu șorț de bucătărie*, Cluj, Clusium, 1992 • *Povestiri galante*, Buc., Min., col. "BPT", 1994 (ant.; cupr. și un tab. cron. alcătuit de autor ref. la per. 1928-1992) • *Fărădelegea vaselor comunicante*, Buc., As. scr. din Buc. și CR, 1997.

JURNALE. *Trei oglinzi*, Buc., CR, 1987 (transcriere aproape fidelă a unui jurnal din 1946) • *Jurnal de atelier*, Buc., Vitr., 1997 (ant a însemnărilor de jurnal din per. 1963-1971) • *Febra*, file de jurnal, Buc., Vitr., 1998.

NOTE DE CALĂTORIE. *Răpirea lui Ganymede*, Buc., Sp.-T., 1975 • *Ulise și umbra*, Buc., Sp.-T., 1982.

situațiilor erotice și reflecțiilor asupra erotismului. Frecvența acestora n-ar fi, poate, atât de evidentă și stânjenitoare dacă n-ar exista anumite stridente - și chiar vulgarități - în reprezentarea relației amoroase. Organizațiile rigurose în cupluri, personajele romanului se sărută mereu, la nesfârșit, fără să cunoască oboseala:

"Îl strânsese la piept și-i acoperise gura cu gura ei, gata să-l înăbușe, îl mușcase, îl răvășise, îl anulase metodic și amănunțit cu mângâieri apăsată, ezitante, din nou violente, mereu noi. Fremătase atât în carnea lui, că George se simțise îndurerat din creștet până-n tălpi, sleit de ultima picătură de putere."

Nu întâmplător, la un moment dat un personaj exclamă: "Să vină, în sfârșit, și vârsta neputinței virile, să ne liniștim odată, să ne vedem ca oamenii de treburile noastre, de la care

femeile și neliniștile provocate de ele ne-au tot abătut!"

Se pare că și această tentă erotică, "focoasă" este tot un tribut plătit stilului românesc al lui G. Călinescu, așa cum este, desigur, și metoda de a reconstitui vieți de altădată cu ajutorul unor documente îngalbenite de vreme, ca în *Scrinul negru*.

Pentru a fi în pas cu tendința de dată recentă de a-i invita pe cititori în culisele scrisului, Mircea Horia Simionescu intercalează între episoadele pur epice diferite teorii asupra "genului proteic". Trucul a mai fost folosit însă de prea multe ori pentru a mai avea eficacitate literară.

(Continuare în numărul viitor)

* *Tetralogia Ingeniosul bine temperat* a fost comentată, la rubrica *La o nouă lectură*, în *România literară* din 28 ianuarie 1998.

prepeleac

de Constantin Toiu

Note americane (I)

27 oct. 1987, Iowa-City. Atmosfera campusului universitar, cafea, zahăr, ceai, prăjituri, reviste, cărți gratuite. Socialism utopic. Bizareria unei lumi, în fine, fără clase, în care, ciudat de tot, *parcă te trage tot timpul ceva...* un geam, o ușă deschisă sau chiar un perete, un zid, căzut, brusc dărâmat.

În această atmosferă află că Mircea Eliade este bolnav, internat în spital la Chicago. Suferă de inimă. Mare fumător de pipă. Și eu care, cu belșugul local, abia mă apucai... Nicio dată n-am ținut să-l cunosc pe marele savant, cum țineam și cum am reușit în cele din urmă să-l întâlnesc pe Cioran la Paris, întâmplare povestită mai de mult, cu altă ocazie.

Dacă l-aș fi cunoscut pe Eliade, poate că așa fi dat fuga sa-l văd la Chicago pe patul de suferință. Sincer să fiu însă, *nu mă interesa...* Cum mă interesa proza lui... "La țigănci", "Pe strada Mântuleasa", "Nopti de Sânziene". Prozatorul din el îmi este atât de apropiat, atât de viu...

Ca profesor al religiilor, Eliade nu s-a impus totuși cu vreo descoperire nouă. Dacă nu creezi un sistem filozofic original sau nu întemeiezi tu însuși o religie, eventual, profesoratul în materie se află întotdeauna la un pas de... să-i spun *compilație!* fie cât de înaltă...

Intuiția îmi strecoară în acest moment ideea, ireverențioasă, sacrilegiul, dacă vrei, cumva, că un prozator atât de important ca Eliade *este mai presus* de omul științific din el, posibil, dacă o înclinare majoră în această direcție a existat.

Presupunând că soarta ar fi făcut în așa fel încât să mă duc totuși la Chicago unde era internat și să-l văd, să-i spun ceva, să-l încurajez, poate că și atunci totul s-ar fi învățit în jurul prozei sale fascinante și pe care, un timp, am și invidiat-o. În orice caz, autorul ei mi se pare uneori... *că așa fi fost eu...* Fiindcă între prozatori totdeauna există câte o afinitate ascunsă, dacă nu și pizma.

Astăzi, la atâta vreme scursă, publicând însemnările din epocă, o asemănare de generație, de motive culturale, literare, se produce instantaneu în mintea mea, între ce vorbeam cu Emil Cioran la Paris în mansar-

da lui și ce aș fi putut să discut la Chicago cu Eliade, dacă maldia i-ar fi îngăduit...

În primul rând, presupunând că romanul meu *Căderea în lume* (pe care critica recentă mi-l consideră și cel mai bun printre celelalte iscalite de mine) ar fi apărut, nu în 1987, ci cu zece ani înainte, pe când Eliade mai trăia și eu mă aflam la Iowa-City, poate că l-aș fi întrebat cum a străbătut el pe jos distanța Ploiești - București, pedeapsă primită din partea Legiunii nu mai știu de ce... Coincidența face ca și în romanul meu pomenit, eroul, legionar, să facă și el pe jos drumul Iași - Turnu-Severin. Nu citisem, nu auzisem nimic despre *marșul biografic* impus lui Eliade. Ar fi inept să jur. În asemenea cazuri, un autor care se respectă, nu minte! Tot ce pot spune e că între prozatori există totdeauna ceva comun, ei trăgând de fapt la aceeași Galera.

Cred că dacă aș fi ajuns la Chicago și *Căderea* ar fi apărut pe atunci, aș fi încercat să-l conving pe marele Eliade cu mâna pe inimă că *nu știam* și că totul fusese o potriveală. Deși nu are rost să te dezvinovățești în astfel de împrejurări.

Poate și fiindcă *les beaux esprits...* (fortând, firește...)

Post-scriptum. În Occident, la Paris, s-a deschis mai de mult polemica, răuvoitoare, în ce privește trecutul politic de dreapta al celor doi mari scriitori români despre care a fost vorba mai sus, - Eugen Ionescu, prietenul lor, fiind socotit doar un auxiliar, *et pour cause*.

Iertarea, se știe, este slăbiciunea fatală, acută, lipsa istorică, plină de atâtea consecințe, a caracterului iudaic fanatic, vindictiv; iar reacția, bestială, antisemită, - sora ei vitregă.

Nu-mi iese din minte Arcul de triumf al lui Titus de la Roma, împăratul care a dărâmat templul evreilor, monument unde am văzut cu ochii mei o scenă cumplită: Arcul mângălit în toate culorile, cu ocări, injurături săpate în marmoră în engleză, în special, la care și alți și alți turiști înfierbântați făceau pe loc adaogiri febrile: *...Titus, asasinule, nu te vom uita nicio dată!... Nu vei scăpa de răzbu-narea noastră!... Moarte asasinului!* (și câte și mai câte...) ■

ISTORIE lexicală interesantă și proprie limbii române a adăugat sensurilor obișnuite ale substantivului neutru *radical* înțelesul - mai puțin previzibil - de "neologism; termen cult, savant".

Accepția specială, care apare și în forma adjectivală a cuvântului ("expresii *radicale*"), ca și în cea adverbială ("a vorbi *radical*") nu se găsește în ediția din 1975 a *Dicționarului explicativ*, dar e înregistrată în volumul al IX-lea din *Dicționarul limbii române* (DLR), din același an; termenul e considerat "depreciativ", fiindu-i indicată doar forma de feminin plural - *radicale* -, cu definiția "cuvinte alese, literare, neologice". Sensul e mai curînd colocvial, nevehiculat de terminologia lingvistică specifică și marcat adesea, în scris, de ghilimelele distanței ironice. În DLR e ilustrat printr-un citat din *Viața la țară* a lui D. Zamfirescu ("Vrei să chem pe Turică să-ți mai spuie *radicale*?"); se menționează și expresia *a vorbi (pe) radical*. "Vorbea foarte frumos *pe radical*" (Bassarabescu); "și la mahala se vorbește *pe radical*" (I. Pas). Sensul a fost proiectat o vreme și asupra derivatului *radicalism*: "Un discurs al țaranului, plin de *radicalisme*, este de cea mai mare originalitate. *Radicalismul* este o boală și limba românească a ajuns neînțeleasă" (Radu Ionescu, 1861; în *Scrieri alese*, Minerva, 1974).

Sînt multe dovezi că la un moment dat cuvîntul a fost folosit foarte frecvent cu acest sens; care a ieșit însă din uz aproape total, persistînd doar în bagajul lexical al generațiilor mai vîrstnice. Îl întîlnim în publicistica lui G. Calinescu - "Căci am întîlnit oameni cu titluri, intelectuali, profesori etc., care, deși se exprimau mai *radical*, arătau același dispreț pentru lectură după epoca școlărității" (*Cronicile optimistului*) - sau în memorialistica lui Sextil Pușcariu: "Doar în mahalalele Bucureștilor și ale altor orașe din Vechiul Regat se vorbea «*radical*» adică cu neologisme, spre marea haz al lui Caragiale" (*Brașovul de altădată*). Că a devenit desuet o dovedește o investigație în Internet: singurele sale apariții sînt citate din texte mai vechi - de exemplu din Steinhardt: "poate că și prin putregai, vulgarități, expresii «*radicale*» ori vorbe slute ori pocite, cu sprijinul deriziunii, peiorizării și mîștocării se ajunge colo sus, pe căpățîna" (citată în *Observator cultural*).

Probabil că termenul nu se mai folosește cu acest înțeles și din pricina lipsei unei legături evidente cu sensurile obișnuite

păcatele limbii

de Rodica Zafiu

Radicale

ale *radicalului*. Cum se explică totuși inovația care s-a produs cîndva? La prima vedere, motivația ei semantică ar fi putut sta în ideea de modernizare sau purificare profundă, "din temelii". În discuțiile purtate în secolul al XIX-lea în jurul cultivării limbii, termenul *radical* a fost folosit și cu această valoare. Dacă Negruzzi (în *Slavonisme*, text din 1844 devenit apoi *Scrisoarea XVIII*) numește *liberali, conservatori și moderați* trei categorii de intelectuali contemporani, definite prin atitudinile lor față de limbă, Heliade Rădulescu (*Literații români*) desemnează aceeași triadă prin etichetele *radicali, regaliști, mijlocii*. Dintre ei, *radicalii (liberalii* lui Negruzzi) sînt tocmai partizanii curățirii limbii de elemente străine și ai occidentalizării lexicului. Nu cred totuși că de aici provine sensul care ne interesează, deși acest model a avut desigur o contribuție la fixarea sa.

Mai probabilă mi se pare ipoteza unei false interpretări a termenului, desprins din contextul unei teorii lingvistice a vremii. Banăteanul Paul Iorgovici (în *Observații de limba românească*, Buda, 1799) dezvoltase ideea că de *radăcinile* latine păstrate în româna populară se pot lega o serie de împrumuturi recente, ducînd la îmbogățirea limbii de cultură: "cuvintele cele de lipse în limba noastră pentru științe se cuprind înveluite în redicina cuvintelor a limbii noastre"; cineva trebuie deci să "scuture a tot cuvîntului *redicina*, și de acolo trage ațîtea cuvinte, pre cît se poate întînge poterea *vorbei de redicină*". Procedeu a fost preluat explicit de Heliade, care l-a folosit și l-a impus: "am avut multe ziceri *radicale* (de rădăcină), a cărora ramure nu am avut"; "cînd avem odată a noastră ca o moștenire zicerea *loc*, să ne fie frică să zicem la trebuința noastră *localitate și local*!" (*Repede aruncătură de ochi asupra limbii și începutului rumânilor*, 1832). Motivarea împrumuturilor recente prin legarea lor de un cuvînt nederivat (*radical*), preexistent în limbă, stă la baza multor adaptări ale neologismelor în română și a fost popularizată de numeroase glosare și dicționare de neologisme din a doua jumă-

tate a secolului al XIX-lea. În M. Seche, *Schiță de istorie a lexicografiei române*, apar titluri grăitoare: *Nou dicționar portativ de toate zicerile radicale și streine reintroduse și introduse în limbă...* (1862); *Nou dicționar portativ de toate zicerile noi (radicale) reintroduse și introduse în limba română...* (1870); alte dicționare vorbesc de "vorbe *radicale și vulgare*" (1864), "cele mai necesare cuvinte *radicale*" (1868) etc. Cuvîntul *radical* pare să fi devenit în epocă o marcă publicitară, o garanție a succesului la public. Numărul foarte mare al acestor dicționare și frecvențele lor reeditări (*Cel mai nou dicționar de buzunar pentru talmăcirea cuvintelor radicale și zicerilor străine din limba română*, al lui Adolphe Steinberg, 1899, a avut 7 ediții pînă în 1920) reflectă o lege a cererii și ofertei legată de momentul decisiv al modernizării lingvistice. S-a ajuns astfel ca, datorită titlurilor și simplificării legate de circulația comercială, termenul care desemna un instrument al modernizării (*radicalu*/latin, păstrat în cuvinte vechi și regăsit în neologisme) să fie identificat cu forma ei cea mai pregnantă (neologismul, împrumutul lexical modern). Glisarea semantică a produs un "cuvînt la modă", pe care lipsa validării academice l-a împiedicat să rămîna definitiv în uz. El ne poate însă evoca un moment important din evoluția limbii române: din punctul de vedere nu al marilor teorii, ci al marelui public. ■

Cronica edițiilor

Erudiție și pasiune

În 1998, Editura timișoreană Hestia publică *Poezia*, primul din cele 15 volume în limba română ale ediției *Opere complete* de Friedrich Nietzsche, programate să apară în anii imediat următori. Traducerea este semnată de Simion Dănilă. Despre această construcție de amplă perspectivă, se desfășoară cu detalii de extremă importanță Mazzimo Montinari în *Prefața* care, deși în economia ediției germane *Kritische Studienausgabe*, textul de bază al traducerii în limba română, ține de volumul 14, *Comentariul*, a fost dispusă la începutul primului volum al ediției românești. Fusesse considerată, pentru realitatea sa substanțială și solidă, deschizător de drum, informativ și orientativ. Textul *Prefetei* stăruie pe descrierea istoricului apariției edițiilor. Sunt incluse în el experiențe de tipul angajării editoriale a lui Karl Schlechta, dar și acțiunea agresivă instaurată de sora lui Nietzsche, Elisabeth Förster-Nietzsche. În strădania ei de a se implica, deși depășită de articulațiile nete ale cunoștințelor, în publicarea inestimabilului patrimoniu înșușit abuziv, ea și-a arogat drepturi absolute asupra lui. Urmările sunt dezastruoase. Sistează începutul ediției complete a lui Peter Gast, în 1892-1893. Supraveghează ferm îndepărtarea oricărui posibil editor, odată căzut sub incidența durității sale opre-

siv negatoare. Pune în 1894, la Nauburg, după concepție personală, bazele Arhivei Nietzsche, pentru ca, în 1897, să o transfere la Weimar. Rămâne fundamental acuzatoare, în situația ei, imixtiunea în texte, intervenția în manuscrisele greu descifrabile, lecțiunea lor greșită ducând la urmări, nu doar penibile și grave, ci absurde, în ultima instanță. "Îmbogățirea" bibliografiei nietzscheene cu titlul *Voința de putere*, lucrare al cărei autor Nietzsche nu a fost vreodată. Prefața mai urmărește îndeaproape mersul lucrărilor care au avut ca rezultat capital ediția critică științifică, devenită în timp, referință mondială. Adică, mersul lucrărilor care au pornit de la decizia lui Giorgio Colli și Mazzimo Montinari de a efectua o nouă traducere italiană "pe cât posibil completă" a textelor antume și postume, au trecut prin obligatoria verificare a manuscriselor, păstrate în Arhiva Goethe și Schiller de la Weimar, și au atins momentul concluziei filozofului Giorgio Colli a necesității editării operei postume a lui Nietzsche. Și fiindcă "una este condiționată de cealaltă, citim în *Prefața* lui Montinari, vom pregăti o ediție Nietzsche completă și critică."

Odată cu *Tabloul cronologic* și cu *Nota asupra ediției românești*, am ajuns la contribuția de autoritate, cu accentele sale de strictețe și pasiune, a lui Simion Dănilă. *Tabloul cronologic* consemnează între 1844 – data nașterii – și 1900 – data morții, anii

cei mai reprezentativi ai vieții lui Nietzsche, întinsă pe jumătatea sfârșitului de secol 19. Excepționând ordinea creșterii și descoperirii familiei, a școlilor frecventate, a pozițiilor universitare obținute, a problemelor ridicate de operă, a iubirilor și prietenilor, a călătoriilor, a pasiunii pentru muzică, a condiției contactării bolii și a evoluției acesteia, tabloul cronologic excelează prin alegerea numelor. Simpla lor enumerare reconstituie decorul și cotidianul vieții contemporane lui Nietzsche. Începutul îl face dispoziția părinților, ambii exprimând severa cuviință a familiilor de preoți protestanți, de a-și boteza băiatul după numele regelui prusac Wilhelm al IV-lea. Alegerea lor rezumă curtoazia, înțelepciunea și mai ales devotamentul tatălui preot față de modelul, socotit de el, ideal. Klopstock, Ranke, Bethmann-Hollweg, cancelar al celui de al doilea Reich, Wilamowitz-Moellendorf, Karl Lamprecht și Fichte au adus celebritate gimnaziului frecventat de Nietzsche. Cu prietenii din școala comunală de băieți, Wilhelm Pinder și Gustav Krug, întemeiază asociația literară și muzicală "Germania". Câștigă multe prietenii, dar cea a lui Wagner, descoperit prin *Tristan*, a fost pusă sub semnul ferit al creației. A frecventat casa orientalistului Hermann Brockhaus, s-a apropiat de psihologul Paul Rée, de muzicianul Peter Gast, Overbeck i-a rămas credincios până la moarte. A corespondat cu Taine, Georg Brandes, Strindberg.

Simion Dănilă a știut să selecteze și să dispună de bogata informație nu pentru simple enumerări, ci pentru pagini de viață în care patetismul concentrat al atitudinilor contează, după cum contează expresia unei gândiri artistice și a unei idei înalte despre umanitate.

În *Nota asupra ediției românești* apar importante referiri cu valoare deosebită pentru istoria culturii românești. Chiar acest prim volum, *Poezia*, lucrat după *Kritische Studienausgabe*, "este după știința noastră", precizează semnatarul susnumitei *Note*, atent la orizonturile de cuprindere informațională a lumii moderne, "o premieră mondială". Adică, includerea în sistemul de referințe universal al operei lui Nietzsche, a unui volum unitar, constituit din poezia răspândită în volumele 2-13 ale ediției germane, în consonanță cu normele științifice ale unei ediții critice, sintetizând imperativele cri-

teriiilor filologice științifice, lărgimea orizontului informației, rigoarea analizei, subtilitatea detectării relațiilor. Volum capabil să se integreze universalității active a acestei ediții, fără să împietzeze logica ordonării ediției germane. Pentru că, motivează autorul *Notei* această modificare, notele și comentariile concentrate în volumul 14 al ediției germane sunt repartizate la sfârșitul fiecărui volum al ediției românești, pentru simplul motiv că la noi nu este posibilă publicarea celor 15 volume, deodată.

Participarea editurii din România la promovarea, pe asemenea scară valorică, a operei lui Friedrich Nietzsche, este o victorie. Cu atât mai mult cu cât drepturile la copyright nu îl au decât Éditions Gallimard (Paris), Adelphi Edizioni (Milano), Hakusuiha Publishing Company (Tokyo) și spre satisfacția noastră, Editura Hestia din Timișoara.

SIMION DĂNILĂ se dovedește încă din acest text, nu numai un excelent organizator al părții tehnice a ediției, dotat cu tenacitate, cu acces la importante izvoare de informare, stăpân pe cele mai subtile date de istorie literară, ci și dotat cu rafinamentul interpretării, rezultat din exercițiul poetic, și susținut pe legătura stabilită de cunoștințele sale, între poezie și inteligență. Simion Dănilă se dezvăluie un degustător al substanței textului, prin felul cum citează din comentariile lui Nietzsche asupra poeziei, cum pătrunde armonia poeziei nietzscheene, descifrându-i muzicalitatea, varietatea ritmurilor, a strofelor, a rimelor, a măsurii, prin motivarea cultivării poeziei de către Nietzsche în deplină osmoză cu gândirea lui filozofică.

Exemple de unde duce folosirea pentru traducere a edițiilor depășite sau a folosirii intermediarului străin, de obicei cel francez, se găsesc în toată analiza sa pe textul celor patru volume. Rețin din *Notă*, doar aberația rezultată din confuzia termenilor, *Götter=zei* cu *Götzen=idoli* din care a apărut *Amurgul zeilor*, care nu figurează în bibliografia operelor lui Nietzsche. În schimb, figurează firescul titlu *Amurgul idolilor*. La fel, din amestecul Elisabetei Förster-Nietzsche în corespondența fratelui ei, apare o propoziție inexistentă în original folosită de Georg Lukàs ca motiv pentru "demascarea" imperialismului wilhelminian al lui Nietzsche. Ceva care mă duce cu gândul la excesele falselor interpretări ale textelor lui Heidegger față de Celan, căruia i s-a dovedit prieten, după reluarea responsabilă a lecturilor incriminatoare.

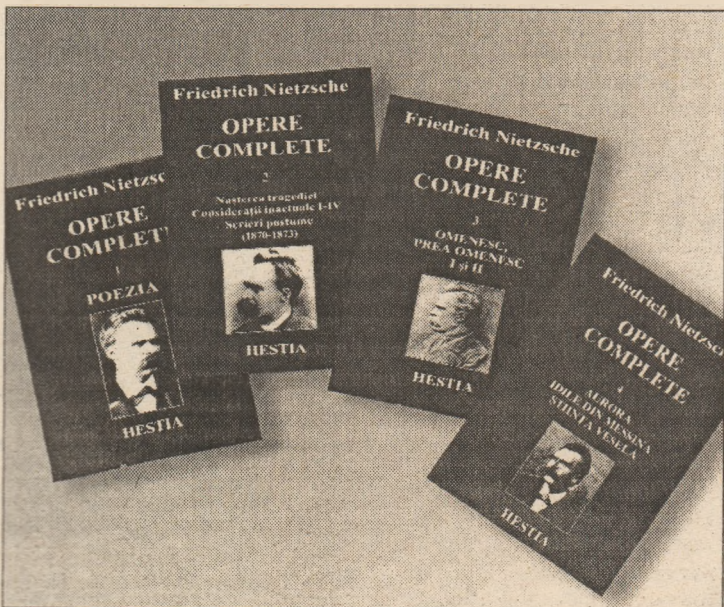
Pentru intelectualul de rasă,

care s-a dovedit a fi Simion Dănilă, stau oricând la dispoziția celor neîncrezători, listele pe care mi le-am făcut, pe parcursul celor patru volume citite cu creionul în mână, atât pentru echivalențele românești, când se vede cât este de atent la cuvinte, cât este de fascinat de ele, cât de vastă îi este informația și cât de diversificată. Asupra câtor generații de traducători a stăruit pentru ca notele sale de traducător să rezulte dintr-o privire lucidă asupra etapelor de receptare, rezultat al muncii sale nesfârșite, pe cât de istovitoare, pe atât de pasionate. Cunoscător al mai multor limbi și literaturi, greacă, latina, germană, engleză, franceză, provenșală, italiană, trimerile sale, la autori și opere, de exemplu: în latinește în text "Voia popoului, voia lui Dumnezeu" (Hesiod), dar și trimiterea la autori care au mai tradus respectivul text: "...acea teribilă zeiță și *mater sacra cupidum*", în latinește în original: "mama sălbatică a dorințelor", în traducerea lui N. I. Herescu "A dragostelor mamă zvăpăiată" (Horatius, *Carmina*, în *Opera omnia*, după care urmează datele bibliografice și pagina), sunt doar modeste materializări ale faptului că Simion Dănilă "a intrat", cum scrie Giorgio Colli în *Prefața la Aurora* "în labirintul unui proces intim de cunoaștere."

Am în fața ochilor C.v.-ul lui Simion Dănilă, născut în Belinț, jud. Timiș, în 1943, profesor de limba și literatura română și germană la liceul apoi la școala generală din comună, de unde se pensionează pentru a-l traduce pe Nietzsche. A obținut PremiulUSR, Filiala Timișoara (1998) pentru traducerea volumului I. *Poezia*. După câte l-am cunoscut, am înțeles că s-a situat voluntar în afara vieții publice, fără atingere cu ierarhiile oficiale, solitar printre dicționare, lexicoane, enciclopedii, gramatici și alte instrumente de lucru, posesor al unei bibliografii Nietzsche, mereu îmbogățită și prin intermediul celor care lucrează la aparatul editorial al ediției Colli-Montinari, în curs de desfășurare, care îl prețuiesc și cu care poartă corespondență. Printre aceștia, Marie-Luise Haase, distinsă cu Premiul Nietzsche, primit ex aequo, cu Michael Kolenbach și cu primul laureat al acestui Premiu, în 1996, Wolfgang Müller-Lauter, decedat de curând. "Pentru traducerea lui Nietzsche m-am pregătit din studenție și nici în prezent n-am terminat această pregătire." Afirmația mi-am însușit-o dintr-o scrisoare a lui Simion Dănilă datată Belinț, 19.11.2002.

Cornelia Ștefănescu

România literară 13

Friedrich Nietzsche, *Opere complete*. Ediție critică științifică în 15 volume de Giorgio Colli și Mazzimo Montinari. Traducere de Simion Dănilă. Editura Hestia, Timișoara. 1. *Poezia*, 1998; 2. *Nașterea tragediei, Considerații inactuale I-IV, Scrieri postume, 1870-1873*, 1998; 3. *Omenesc, prea omenesc I-II*, 2000; 4. *Aurora, Idile din Messina, Știința veselă*, 2001.

Eseu

Oameni și insecte

EDEAM cîndva în meseria de scriitor, printre altele, și un mod de a te justifica din punct de vedere social. Îmi asumam astfel condiția unui ins care produce literatura. Presimteam totodată că nu-i departe vremea cînd va trebui să-mi depășesc această condiție și uite că mi se ivi o ocazie nesperată: Scriitorul român nu se vinde, nu-l citește nimeni, mi se spunea prin edituri, ca răspuns la pretenția deplasată de a fi plătit pentru munca mea. Atunci de ce-l mai publicați? Las la o parte faptul că n-aș fi avut cum să capăt un răspuns satisfăcător la întrebarea asta de la cei care se folosesc într-un fel sau altul, de scriitorul român, adepți ai legilor economiei de piață într-o țară a faradelegii, care te învață să trăiești spunîndu-ți că nu se poate trăi din scris și fără îndoială că au dreptate. În România acestor vremuri nu se poate trai nici din cizmărie sau strungărie și-n general din nici un fel de muncă cinstită. Practic, nu am în fața cui să mă justific. Deja îmi depășisem condiția descoperind că nu m-a frămîntat vreodată din cale-afară cine-mi citește unele fraze sau pagini, eventual o carte în întregime, ceea ce ar putea să fie o consecință a împrejurării că am început să-mi cunosc cititorii foarte de timpuriu, cu mult înainte de a mă apuca efectiv de scris. Cred că aveam optișpe sau nouășpe ani...

Era o dimineață însoțită de toamnă sau primăvară. Lucram într-o fabrică, asta știu sigur, și tocmai ieșisem din schimbul trei. Mă amestecam în aglomerația străzii scuturîndu-mă de frînturi de gînduri. Îmi spuneam probabil că nu treburile îi scosseră pe oamenii aceia mulți din casele lor. Aveam senzația că ie-

șiseră pur și simplu ca muștele la soare și pentru o clipă i-am văzut ca pe niște insecte. Și eu eram o insectă. O insectă îmbătăta de lumina mare a dimineții. Ce să fi avut de făcut în afară de a mă duce acasă să mă culc? Îmi terminasem treaba, care treabă însemna îndeobște încărcarea sau descărcarea a circa o sută cincizeci de butoaie cu poliester cîntărind fiecare două sute cincizeci de kilograme. Probabil că nu mă simțeam încă îndeajuns de ostentat ca să mă pot odihni. Dincolo de o anumită limită oboseala are efectul unui drog. Dacă nu apelezi la alt fel de droguri care să contracareze, trebuie să aștepti după organism să-și reintre în ritmul propice pentru a se putea relaxa. Te plimbi pe o punte îngustă încercînd să ignori hăul de sub tine, licărul agoniei, delirul, murmurul ademenitor al morții... Umblam fără țintă prin răsăritul urcînd peste cvartale de blocuri, mașini, tramvaie, oameni-insecte mișunînd în colo și încoace aferăți, dar în fapt fără nici un fel de treburi. Mă străduiam să nu pășesc în gol, să nu iau în seamă hăul de sub mine, socotînd banii pe care-i aveam la mine, ceva mai mulți ca de obicei, fiindcă în dimineața aceea luaseam salariul. M-a acostat atunci o țigancă cu un sugar în brațe, prins peste umăr într-o eșarfă ca un bagaj pentru drum lung și alți doi copii de cincisăse ani atîmîndu-i de fuste. Vroia să-mi ghicească, bineînțeles, pune aici în palmă un ban

și-o să-ți spun... Nu mă tenta chiar deloc. Nu eram curios și n-aveam nici un fel de dispoziție pentru o astfel de distracție. I-am dat niște bani și i-am făcut semn să mă lase-n pace. Nu mă putea ajuta cu nimic... Ba uite că nu. În momentul următor m-am răzgîndit, văzînd cofetăria-patiserie de la parterul blocului cu zece etaje pe lingă care treceam. I-am spus să intrăm. Trebuie să deschisese de nici un sfert de oră. Eram primii clienți ai zilei, singurii din tot localul. După ce ne-am așezat am început să simt cum mă scufund și tînd să mă desprind de propriu-mi trup. Somnul, hăul de sub mine ridicîndu-se și era ca și cum aș fi alunecat de pe puntea aceea îngustă și în cădere m-aș fi prins cu miinile. Mă ridicam, îmi restabileam cu greu echilibrul, văzîndu-mă că un animal de povară ingenunchiat în glod, eventual ca o insectă împotrivindu-se unei pale de vînt pe cale s-o arunce în foc.

Mă uitam la ei cum așteptau salivînd parcă prin toți porii și deja îmi era limpede că nu mi-aș fi putut restabili echilibrul decît știîndu-i sătui. Să-i văd mîncînd, da; era o dorință exacerbată de o disperare lăuntrică. Cei doi copii arătau ca tăvăliți prin cenușă și cu dire de mucii uscați pe obraji. Privirile ochilor mari și negri, de ființe damnate și emancipate totodată, de sălbaticiuni stăpînînd un teritoriu vast, îmi pîneau gesturile. Sugarul părea mort în ghemotocul lui de cîrpe murdare, scurs parcă din

parul îmbîcsit de slin al mamei lui împletit în coade dimpreună cu fișii de cîrpă roșie. O femeie fără vîrstă, un animal de pămînt umblînd și tîrîndu-se după soare, lasînd în urmă o diră nesfîrșită, o poveste care nu se termină niciodată nicaieri și care te amăgește în permanență cu impresia repetării și finitudinii. Să locuiești în propriul trup de țărîna dimpreună cu copiii tăi de țărîna: să umbli locuînd în țărîna, învîrtindu-te după soare, hrînindu-te cu lumina... O rază de soare scăpăra în vitrina peste țavi cu plăcinte, prăjituri, sucuri, iar vinzătoarea-ospătărită întîrzia zgîndu-se la mine după ce-i spusese ce să aducă. Pe fața ei tînră înflorea un surîs ce s-ar fi vrut șagalic. Nu vă supărați, îmi spuse pe un ton candid, de o politețe perversă, toți copiii ăștia sint ai dumneavoastră?

AM PLECAT privirea. Bine că apucasem să-i spun ce să aducă, fiindcă de-acum încolo nu mai era nimic de spus. Am amuțit instantaneu. Nu că m-aș fi blocat din pricina vreunui complex obscur. Nu că m-ar fi lezat în vreun fel vorbele ei... În definitiv copiii puteau fi ai mei și chiar erau ai mei în clipa aceea. Un instinct irepresabil mă făcea să-mi interzic orice fel de replică. Pe atunci habar n-aveam, dar practic nu mă puteam opri din scris ca să-i răspund. N-aveam nici o posibilitate de comunicare directă cu acest cititor

al meu. Eram prea ocupat cu scrisul, scriam, deși aveau să treacă mai bine de zece ani pînă să mă apuc de scris la propriu, însăilînd lumea din fraze, o muncă mult mai grea decît manevrarea butoaielelor. Aveau totodată să treacă mai bine de douăzeci de ani pînă să public prima carte, însă uite că literatura mea de un romantism greoi, frizînd absurdul, cu tente naturaliste de un prost gust strigător la cer, îi stricase vinzătoarei dispoziția de la prima oră a dimineții. I-o băgasem pe git cu forța insinuîndu-mă pe domeniul ei, locul ei curat și bine luminat îngrijit și gospodărit cu trudă și dragoste, de care-mi bătusem joc întînîndu-l cu țigancă aia murdara și plozii ei murdari. Ar fi dat-o afară, desigur, dacă ar fi intrat singură, fiindcă ei vin aici să fure și să cerșească, iar eu le acordam protecție, faceam pe milosul și generosul cu niște oameni care nu erau oameni, ci niște animale, niște insecte... Catadicsisem să ridic ochii și-i citeam pe chip. Dacă ea se ostentise să-mi citească o pagină, se cuvenea să încerc și eu să văd și să ascult, eventual să iau aminte. Ce credea ea despre mine ar fi fost pe cale să mă îngrozească. Nu credea, ci chiar știa. Mă cumpărase, mă citise, mă cunoștea mai bine decît mă cunoșteam eu însumi: idiot, incurcă lume, face pe filotimul și-i un mizerabil în fond, o pacoste și o nenorocire pentru cei din jurul lui și de aceea va rămîne singur, hrînindu-se din propria-i mize-

Ți-e sete de cultură? Bravo! Noi avem de băut.

MIERCURI, 29 ianuarie	19 ⁰⁰	Întîlnirile României liteare
JOI, 30 ianuarie	20 ⁰⁰	Teatru: Simfonie pentru violator și orchestră
VINERI, 31 ianuarie	21 ⁰⁰	Muzică live: 4-GIVEN
SÎMBĂTĂ, 1 februarie	21 ⁰⁰	Muzică live: Bega Blues Band - Timișoara
DUMINICĂ, 2 februarie	21 ⁰⁰	Seară jazz: Pedro Negrescu
MARȚI, 4 februarie	20 ⁰⁰	Muzică clasică live: TRIO Cristina Ioan - flaut; Rodica Ioan - oboi; Irina Samoilă - fagot
MARȚI-DUMINICĂ MARȚI-JOI	de la 10 ³⁰ 1 900-21 ⁰⁰	Café-bar cu muzică ambientală Discount 25%

Prezență permanentă a artelor vizuale în expoziția de la parter

CLUBUL
PROMETHEVS

FUNDATIA ANONIMVL

Piața Nicolae Urește 1-3, etajul 4, București
rezervări la telefon: 336.66.38; 336.66.78

rie, meritându-și soarta de tată și protector al acestor insecte murdare.

Nu împlinisem încă douăzeci de ani. Aș fi putut trăi până la adinci bătrâneți indeleticindu-mă cu exhibiții de genul celor povestite mai sus și poate că mi-ar fi fost mai bine. Naiba știe. Nici asta nu mă frământă, ce ar fi fost dacă... Acum știu că atunci aveam în față primul meu cititor. Unul complet nevazat, desigur, dar să mă ierte Dumnezeu dacă greșesc: pînă și cele mai entuziaste recenzii la cărțile mele (am avut parte și de așa ceva) păstrează un strop din repulsia scandalizată a acelei vînzătoare.

Am avut de-a face cu tot felul de cititori în treizeci de ani cîți au trecut de atunci. Măcar că faptele ar confirma, aș minți dacă aș spune că pura întimplare sau împrejurări mai presus de mine mi i-a scos în cale. N-o cautasem cu vreo intenție anume pe vînzătoarea aceea, dar faptul că-i făcusem capul mare cu proza mea pare să demonstreze contrariul. Reacția ei a fost în fond o reflexie a agresivității la care o supusesem și totodată a refuzului meu de a da vreo explicație unui gest imbecil.

Imi interzisesem orice fel de replică, așa cum aveam să fac mereu de-a lungul a treizeci de ani. Nu pot zăbovi ca să ofer explicații pe care oricum le socot inutile, iar asta ar veni la o adică în sprijinul a ce spuneam mai devreme, și anume că nu mă frământă cine mă citește. Mă întorc, iată, să precizez: nu mă frământă, dar nu mi-e cu totul indiferent. Nu scriu pentru cineva anume ori cutare segment de cititori, ceea ce ar putea echivala cu năzuința de a scrie pentru toată lumea. Pentru vînzătoare, manevranți de butoaie, analfabeți, politicieni, literați... Pentru tot roiul de insecte îmbătate de lumina unei dimineți însoțite. Că nu toți gustă și nu oricine e dispus și-i prieste, e o problemă pe care socot de cuvîntă s-o rezolv în felul meu: tăcînd, rămînînd fără replică, într-o imobilitate vecină cu imbecilitatea, poziția ideală pentru strădania de a fixa în cuvinte și fraze ceva imposibil de fixat în cuvinte și fraze, cum ar fi bunăoară miracolul cotidian al unei dimineți însoțite, aflat în permanență dincolo de experiență și analiză și uite-mă umblind pe o punte îngustă și povestind despre hăul de sub mine. De sub noi toți de fapt. Povestesc în nădejdea precară că voi fi crezut. Unora le e de ajuns povestea mea, iar aceștia sînt foarte puțini. Ceilalți n-ar catadicsi să mă asculte nici dacă mi-aș da drumul în gol.

De curînd am citit într-un ceneclu, pentru un public fără doar și poate de cunoscători.

N-aș greși prea tare dacă aș spune că am nimerit acolo ca musca-n lapte, precum o insectă lacomă, care vrea să moară sătulă. Oricum, am dat curs unei inspirații de moment, aidoma celei care m-a îndemnat să intru în patiseria aceea... Un critic experimentat, care se freacă în literatură cam de pe vremea cînd eu mă luptam cu butoaiele ca și cu ursul, a spus că a citit săptămîna trecută în "Libertatea" un reportaj mult mai interesant și mai viabil literar decît proza citită de mine. A ținut de asemenea să-și exprime indignarea spunînd că el vine la acest ceneclu tocmai din Margeanului, ca să vadă și să audă citînd scriitori cît de cît profesioniști. Cine face selecția textelor ar trebui să aibă în vedere niște criterii minime în privința calității literare.

Nu eram vinovat. Mi se lua pînă și privilegiul asta, de vreme ce eram cu totul pe dinafară. Cei care mă pusese să citesc erau vinovați. Dăduseră dovadă de lipsă de profesionalism, dacă nu cumva de inconștiență, comportîndu-se asemenea celor care dau o armă pe mîna unui bolnav psihic.

Omul era rău, desigur, și se vroia rău. Neavînd probabil deprinderea să se ducă pe stadion să huiduie, își exhiba reminiscențele unei agresivități benigne în mediile care îl formaseră și-i dăduseră cîndva o piine bună de mîncat. Acum, că piinea se cam terminase și vremurile se răsuciseră prinzîndu-l pe picior greșit și poate prea vîrstnic pentru a se orienta spre domenii mai mînoase, se simțea liber și pe deplin îndreptățit să facă pipi în castronul din care mîncase arătîndu-i cu degetul pe cei ca mine, care pasămite vroiau să-i ia locul. Aceștia întinaseră locul lui curat și bine luminat, ceea ce n-ar fi chiar așa de departe de adevăr pe cît s-ar putea crede că aș vrea să insinuez. Aș fi gata adică să accept că atunci, pe vremea lui Ceaușescu care va să zică, se făcea literatură, iar ce-i acum e un fel de bătaie de joc. Mai pe ocolite sau mai pe de-a dreptul mulți susțin această opinie. Un autor român de succes, vorbește chiar de handicapul estetic ai unei întregi generații de scriitori, referîndu-se la cei care au publicat după anii '90. Asta este. Nu-mi prea dă mîna să mă împotrivesc și n-aș avea nas, de vreme ce am învățat să scriu manevrînd butoaie sau făcînd alte munci de felul asta. Oricum asta făceam pe cînd ei se formau ca scriitori prin facultăți, cenecluri și redacții. E posibil ca ce fac eu să nu fie literatură, dar asta nu schimbă cu nimic. Nu clinteste o iotă, vreau să spun, din starea de fapt pe care vreau s-o descriu în rîndurile de față. Plecasem așadar de la oa-

meni și insecte în urmă cu treizeci de ani și uite-mă acum tot acolo.

UN PROZATOR parcă ceva mai în vîrstă decît criticul pomenit mai sus, autor a peste douăzeci de cărți începînd cu anii șaizeci, a spus despre personajele mele că sînt niște insecte. Pur și simplu. A pronunțat cuvîntul insecte de cel puțin șase ori, iar intuiția lui, genială altminteri în eventualitatea că eu m-aș considera genial, și uite că n-am încotro, chiar mă consider, altfel nu m-aș fi apucat de scris romane, intuiția lui, așadar, a dus la constatarea că aceste personaje nu numai că nu merită să trăiască printre oameni (ei vin aici ca să cerșească și să fure, precum țiganca aia murdară cu plozii ei murdari, iar în proza citită în ceneclu era vorba despre români ajunși în Occident care făceau cam tot așa ceva), dar nu-și justifică locul nici într-un text literar. Chiar dacă nu l-am citat exact, sînt foarte sigur că am păstrat intact spiritul discursului său. Omul avea niște convingeri, niște principii, ca orișicine, și totuși. Mi se pare incredibil ca un astfel de om să fi scris douăzeci de cărți, romane, culegeri de povestiri, volume de versuri... Adică, la ce i-a folosit? Vreau să spun în afara premiilor URSS pe care le-a luat, a banilor, a legitimației de scriitor... În crunta mea naivitate, continui încă să mă întreb și să refuz să cred.

Una peste alta, o spun cu mîna pe inimă, fără nici un fel de ironie sau autoironie, seara aceea de lectură a fost pe sufletul meu. A fost conform așteptărilor și nevoilor mele: un auditoriu care să refuze din capul locului orice explicație, presimțînd probabil că nu voi da explicații. În ce mă privește, cercul s-a strîns. S-a apropiat funia de par, cum se spune. Adică animalul s-a tot învîrtit într-un singur sens pînă i-a mai rămas foarte puțin loc de manevră. Ar trebui s-o ia în sens invers, dar uite că nu-i dă prin cap. Vreau să spun că acum, după treizeci de ani, explicațiile și justificările sînt încă și mai inutile. Din poziția mea imobilă, care mi se părea cîndva ideală pentru a pune în cuvinte și fraze ceea ce-i imposibil de pus în cuvinte și fraze, și de care am început să mă îndoiesc de o vreme, ceneclu lumea aproape îndurerat. Pînă și-n literatură, da, s-au înmulțit peste măsura cei care separă oamenii-oamenii de oamenii-insecte și preconizează tot felul de insecticide pentru asanarea mediului.

Radu Aldulescu

calendar

- 28.01.1889 - s-a născut *Martha Bibescu* (m. 1973)
- 28.01.1978 - a murit *Mihail Cosma* (n. 1922)
- 28.01.1979 - a murit *Barbu Theodorescu* (n. 1905)
- 28.01.1999 - a murit *Vera Hudici* (n. 1917)
- 29.01.1871 - s-a născut *Gheorghe Brăescu* (m. 1949)
- 29.01.1895 - s-a născut *Paul Constant* (m. 1981)
- 29.01.1896 - s-a născut *Mihail Moșandrei* (m. 1993)
- 29.01.1956 - s-a născut *Matei Vișniec*
- 29.01.1994 - a murit *Valentin Șerbu* (n. 1933)
- 30.01.1808 - s-a născut *Grigore Pleșoianu* (m. 1857)
- 30.01.1852 - s-a născut *I.L. Caragiale* (m. 1912)
- 30.01.1857 - a murit *Grigore Pleșoianu* (n. 1808)
- 30.01.1909 - s-a născut *Ion Munteanu* (m. 1992)
- 30.01.1915 - s-a născut *Viorica Tomescu*
- 30.01.1925 - s-a născut *Nagy Pál*
- 30.01.1932 - s-a născut *Dinu Săraru*
- 30.01.1934 - s-a născut *Hans Liebhart*
- 30.01.1936 - s-a născut *Ștefan Stoienescu*
- 30.01.1950 - s-a născut *Claudia Ilie-Voiculescu*
- 30.01.1958 - a murit *George A. Petre* (n. 1900)
- 30.01.1972 - a murit *Ion Luca* (n. 1894)
- 30.01.1982 - a murit *Radu Petrescu* (n. 1927)
- 30.01.1988 - a murit *Endre Karoly* (n. 1893)
- 30.01.2000 - a murit *Nicolae Ioana* (n. 1939)
- 31.01.1843 - s-a născut *Ion Bumbac* (m. 1902)
- 31.01.1870 - a murit *Cilibi Moise* (n. 1812)
- 31.01.1911 - s-a născut *Florence Ciura-Ștefanescu* (m. 1976)
- 31.01.1926 - s-a născut *Dominic Stanca* (m. 1976)
- 31.01.1929 - s-a născut *Constantin Măteescu*
- 31.01.1930 - s-a născut *Marta Cosmin*
- 31.01.1931 - s-a născut *Andrei Baleanu*
- 31.01.1937 - s-a născut *Mircea Micu*
- 31.01.1952 - s-a născut *Luminița Sobieșchi*
- 31.01.1958 - a murit *Al. Popescu-Negură* (n. 1893)
- 31.01.1980 - a murit *Valeriu Bucuroiu* (n. 1934)
- 31.01.1987 - a murit *Nicolae Velea* (n. 1936)
- 1.02.1838 - s-a născut *Nicolae Gane* (m. 1916)
- 1.02.1907 - s-a născut *Oscar Lemnar* (m. 1968)
- 1.02.1912 - s-a născut *Vasile Netea* (m. 1991)
- 1.02.1922 - s-a născut *I.M. Ștefan* (m. 1992)
- 1.02.1923 - s-a născut *Lia Crișan*
- 1.02.1932 - s-a născut *Ana-tolie Panis*
- 1.02.1934 - s-a născut *Nicolae Breban*
- 1.02.1936 - s-a născut *Nicolae Motoc*
- 1.02.1944 - s-a născut *Petru Popescu*
- 1.02.1945 - a murit *Ion Șiu-gariu* (n. 1914)
- 1.02.1949 - a murit *N.D. Cocea* (n. 1880)
- 1.02.1951 - s-a născut *Rodion Dragoi*
- 1.02.1999 - a murit *Dimitrie Rachici* (n. 1934)
- 2.02.1868 - s-a născut *C. Rădulescu-Motru* (m. 1957)
- 2.02.1879 - s-a născut *I.C. Vissarion* (m. 1951)
- 2.02.1896 - a murit *Neculai Beldiceanu* (n. 1844)
- 2.02.1913 - s-a născut *Ion Gh. Pană*
- 2.02.1914 - s-a născut *Nicolae Țatomir*
- 2.02.1914 - s-a născut *Constantin Prisnea* (m. 1968)
- 2.02.1916 - s-a născut *George Dan* (m. 1972)
- 2.02.1916 - s-a născut *Irina Eliade* (m. 1998)
- 2.02.1932 - s-a născut *Marsui Ildikó*
- 2.02.1940 - s-a născut *Adrian Angheliescu*
- 2.02.1944 - s-a născut *Lidia Hlib*
- 2.02.1964 - a murit *Ion Marin Sadoveanu* (n. 1893)
- 3.02.1828 - s-a născut *Dora D'Istria (Elena-Ghica)* (m. 1888)
- 3.02.1921 - s-a născut *Sergiu Filerot* (m. 1989)
- 3.02.1926 - s-a născut *Tudor George* (m. 1992)
- 3.02.1938 - s-a născut *Ana Mășlea-Chirilă* (m. 1980)
- 3.02.1944 - s-a născut *Petre Anghel*
- 3.02.1952 - a murit *Constant Tonegaru* (n. 1919)
- 3.02.1954 - a murit *Ionel Teodoreanu* (n. 1897)
- 3.02.1958 - s-a născut *Vasile Gârneț*
- 3.02.1972 - a murit *Neagu Radulescu* (n. 1912)
- 4.02.1809 - s-a născut *Vasile Cârlova* (m. 1831)
- 4.02.1849 - a murit *Costache Conachi* (n. 1778)
- 4.02.1907 - s-a născut *N. Ladmis-Andrescu* (m. 2000)
- 4.02.1924 - s-a născut *Gheorghe Dumbrăveanu* (m. 1992)
- 4.02.1931 - s-a născut *Simion Mioc*
- 4.02.1944 - s-a născut *Nicolae Ionel*
- 4.02.1953 - s-a născut *Victor Pânzaru*
- 4.02.1954 - s-a născut *Denisa Comanescu*
- 4.02.1988 - a murit *Al. Caprariu* (n. 1929)
- 4.02.1994 - a murit *Nicolae Nasta* (n. 1919)
- 4.02.2000 - a murit *Roger Câmpeanu* (n. 1929)

Octavian Paler:

“Certitudinile mele sunt ciuruite de îndoieli ca niște haine mâncate de molii”

ALEX. ȘTEFĂNESCU: În dimineața zilei de 22 decembrie 1989 vă aflați, împreună cu Valeriu Cristea, cu Gabriel Dimisianu și cu mine, alături de sute de mii de alți oameni, în fața sediului CC al PCR. L-ați văzut, odată cu noi toți, pe Nicolae Ceaușescu plecând precipitat cu heliicopterul. Ce gândeați atunci? Cum vi se înfățișa viitorul?

OCTAVIAN PALER: Am impresia că o să sfârșesc prin a crede că trecutul, în loc să moară, se transformă în rebus. Sau că am mers prin viața asemenea unui somnambul. În dimineața la care vă referiți, totul mi se părea de o simplitate pe care acum n-o mai pot socoti nici, măcar, naivă. Nu mi-a trecut nici o clipă prin minte că, poate, eram figuranți într-un spectacol. Dimpotrivă, puneam bazele unei teorii care, ulterior, mi s-a parut frumoasă. Anume că revoluția română s-a născut din disperare, nu din speranță. Din aceea disperare care, golindu-te de orice putere de a aștepta, te goleşte și de teamă. Nu mai ai ce pierde sau nu te mai interesează ce pierzi. Nu mai știi decât că “așa nu se mai poate”. Această disperare, mi-am zis mai târziu, a fost singura pe care Ceaușescu și Securitatea n-au mai putut-o stăpâni. Căci, împotriva speranțelor, armele erau de ajuns, dar cum să reprimi disperarea unei mulțimi? Se pare că teoria mea cade, însă, în ridicol, dacă e adevărat ce spun azi diverse voci: că, de fapt, Securitatea l-a dat jos pe Ceaușescu. Până acum doi, trei ani, eram convins că revolta populară a dărâmat regimul comunist, că Securitatea n-a făcut decât să-și salveze pielea încercând să organizeze, potrivit intereselor ei, vidul de putere. Azi, nu mai jur decât pe lipsa mea de imaginație de-acum treisprezece ani. Nu m-am gândit o secundă că libertatea poate arăta și urât! E drept că, deși aveam șaizeci și trei de ani, experiența mea în materie de libertate era aproape nulă. Abia ieșeam din adolescența

când am văzut primele tancuri rusești. Pe urmă, a trebuit să învăț mersul pe sârmă. Decenii în șir am fost liber doar între frică și stăpânirea fricii. La 22 decembrie 1989, eram ca un animal crescut în captivitate care descoperă, buimăcit, că, brusc, cușca s-a deschis. Mă găseam, parcă, în transă. Și, poate, nu numai eu am avut vertijul depresurizării care se producea în viața noastră. De altfel, așa îmi explic de ce ne-am făcut atunci iluzii prea mari, înfrumusețând totul, inclusiv pe noi înșine, și pregătind, prin acel desfrâu al iluziilor, dezamăgirile de mai târziu. A fost cea mai inocentă zi și, poate, singura a post-comunismului. Amintiți-vă cum era. Era soare și aproape cald. Veniserăm la Uniunea Scriitorilor pentru că ne dăduserăm întâlnire acolo și n-am putut intra. Cineva ordonase să fie ferecată poarta cu un lanț. Ne-am vârat în cele din urmă într-o coloană de muncitori care venea dinspre Piața Victoriei și am ajuns în Piața Palatului. În afara noastră, nu era nici o figură cunoscută în jur. Dar ce extraordinar sentiment de solidaritate am trăit în acea mulțime de necunoscuți! De obicei, mulțimea îmi produce o senzație de discomfort, mă face să doresc să fiu singur. Atunci, era ceva contagios în aer. Mulțimea mă apăra de propria mea frică. În clipa când a început să se învârtă un elicopter deasupra noastră, m-am gândit că se va trage cu mitraliera în noi. Dar eram, parcă, sub anestezie. Dacă am trăit o ficțiune atunci, eu am luat-o în serios. După ce ne-am despărțit, am umblat o vreme pe străzi, nu m-am dus acasă. Eram amețit de o ușurare pe care nu mi-o pot aminti fără o strângere de inimă. Mă simt, cum să vă spun? ca un strigoi în tors în ruinele unui miracol.

- Judecând retrospectiv, ce credeți despre modul cum v-ați petrecut anii 1990-2002? Ați procedat bine cheltuind treisprezece ani din viața dumneavoastră urmărind și comentând viața politică? Ce plan

de viață v-ați face dacă am da timpul înapoi și ne-am afla iar în 1990?

- Simt nevoia unui mic ocol ca să mă fac mai bine înțeles. Eu sunt alcătuit anapoda, din tendințe contradictorii. Pe de o parte, mi-a fost dat să am un mare egoism vital, din pricina căruia nu pot fi decât laș în fața morții. Pe de altă parte, am suferit mereu de o anumită dificultate în cheltuirea energiilor mele vitale. Adică, am comunicat greu cu realitatea. Și, de obicei, am făcut-o cu eforturi, ridicând vocea când nu era nevoie sau amestecând iritări cu timiditatea. Asta m-a dus, de timpuriu, la o aventură, cam dubioasă poate, pe care n-am mărturisit-o până azi. Poate, din jenă. Poate, din teamă de ridicol. Eu n-am visat, ca alți adolescenți, să reformez lumea după gustul meu. Vă vine, nu vă vine să credeți, mi-am dorit să fiu “inactual”, să duc o existență clandestină, paralelă, unde să pot privi cerul, norii, pietrele, lumina, fără să fiu decât spectator. Și mi-am ales ca loc de reverii Grecia antică, mai precis Atena din timpul lui Sofocle. Primul drum l-am făcut la tribunal unde Sofocle, în vârstă de aproape nouăzeci de ani, avea un proces cu unul din fiii săi care, din motive de avere, vroia să-și pună tatăl sub interdicție ca iresponsabil. Pe scurt, n-am glumit decât pe jumătate când am afirmat, într-un interviu sau într-o carte, nu mai țin minte, că visul meu cel mai arzător a fost să devin “antic”. Bine, bine, o să vă întrebați, dar ce legătură au toate astea cu politica de pe malurile Dâmboviței? Să vă explic. Mulți, care mă cunosc superficial, își închipuie că stau cu ochii lipiți de televizor să afle ce-au mai zis Iliescu și Nastase. Adevărul e că, în adâncurile psihologiei mele, eu tânjesc, încă, și azi, uneori, să pot fi, cu seninătate, “inactual”, să mă închid în bibliotecă. Probabil, am scris cu antipatie despre clasa politică actuală nu numai din pricina impresiei că, în general, e alcătuită din țoape, ci și pentru că politica nu-mi inspiră nici un fel de respect.

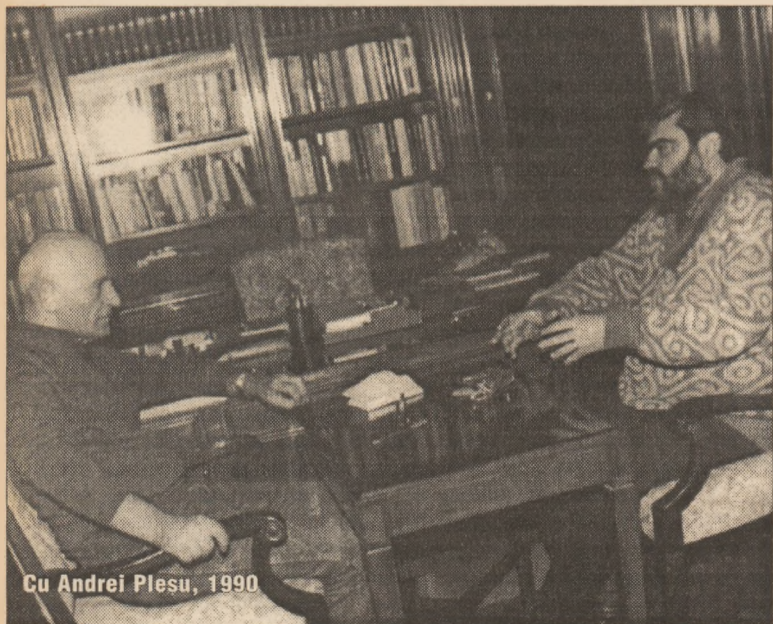
Aveți dreptate să ziceți că “am cheltuit treisprezece ani din viață urmărind și comentând viața politică”. Mai ales că voi fi spus nu puține prostii din motive de neadekvare. Eu sunt, structural, un romantic, or romantismul n-are nici un preț în politică. Explicații pentru acest timp pierdut pot găsi. M-am îmbolnăvit și eu, după decembrie '89, de o isterie a spusului. Și, pe deasupra, oricâte dubii m-ar bântui, legate de realitățile de pe malurile Dâmboviței, cred sincer că orice om normal are o singură “patrie”. Restul sunt “țări”. Deci, nu-mi putea fi indiferent ce se întâmplă în jurul meu. Am scris tone de articole, am dat interviuri, am luat parte la dezbateri, la mitinguri, la demonstrații. Cu ce rezultat? Bănuiesc că n-am clătinat

multe fire de praf cu opiniile mele. Am fost una din vocile care au sporit vacarmul post-decembrișt. Atât pot să spun fără să greșesc. Plus faptul că am reușit să-mi fac câțiva dușmani prin polemicile în care m-am ambalat. Scuză care mă absolvă, dacă judec ce-am lăsat în urmă, e că n-am urmărit nici un interes personal, în toată această perioadă, și că “m-am cheltuit” fără să aștept nici o dobândă. Am trăit cu fervoare hărmălaia care ne-a pus pe jar pe toți, mai puțin pe “apolitici”, și în care nu prea neauzeam urii pe alții, deoarece fiecare era absorbit de ce zicea el, dar de ce să mint? Singurul pas pe care l-am făcut fără să mă iau în serios a fost când am consimțit să candidiez pentru un loc în Senat, la primele alegeri, cele din mai '90. Atunci m-am lăsat luat de val, căci nu fusese ideea mea. Din fericire, am eșuat. Listele Grupului pentru Dialog Social n-au întrunit voturile necesare. Încolo, de ce-aș regreta că mi-am pierdut vremea? Toată viața am fost un inhibat. Și am trăit defensiv. Măcar la bătrânețe am avut și eu niște purtări de sectant, gata să sacrifice nuanțele

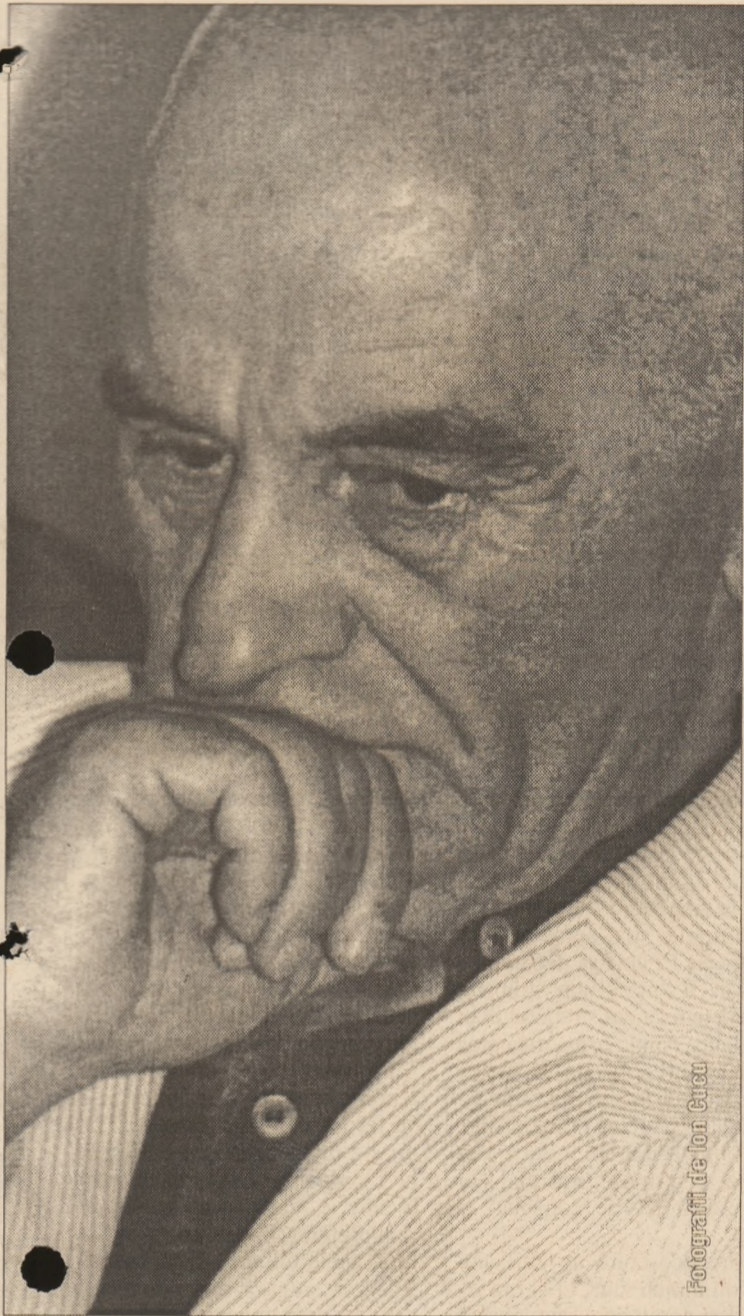
de dragul unei credințe. Am pus pasiune și în prejudecăți, și în iluzii. Poate, de aceea decepțiile m-au costat pe mine mai mult decât pe alții, ceea ce m-a împins să reacționez la dezamăgiri impulsiv. Am spus, însă, ceea ce am crezut, chiar dacă sinceritatea mi-a adus unele necazuri.

Azi, mă simt ca un ulcior crăpat, deoarece nu-mi pot duce iluziile decât pe distanțe mici. Dar, dacă ne-am afla din nou în '90, cum spuneți, și n-aș ști ce știu azi, aș lua-o de la capăt, probabil, aș face la fel. Doar dacă aș ști ce știu azi, aș fi mai nuanțat, cred, când m-aș referi la democrație ori la Occident. Și aș folosi mai prudent cuvântul “morală”. De abținut, tot nu m-aș putea abține, însă, în ciuda oboselii și a nostalgiei de a fi “inactual”. România seamănă prea mult cu o corabie care pluteste în derivă, în vreme ce membrii echipajului se scuipe ori se iau la bătaie. E greu să privești în altă parte.

- De ce sunteți mereu sceptic? De ce formulați pronosticuri exclusiv pesimiste? Nu se întâmplă în România nimic care să vă bucure și să vă facă să sperați că si-

Cu Andrei Plesu, 1990

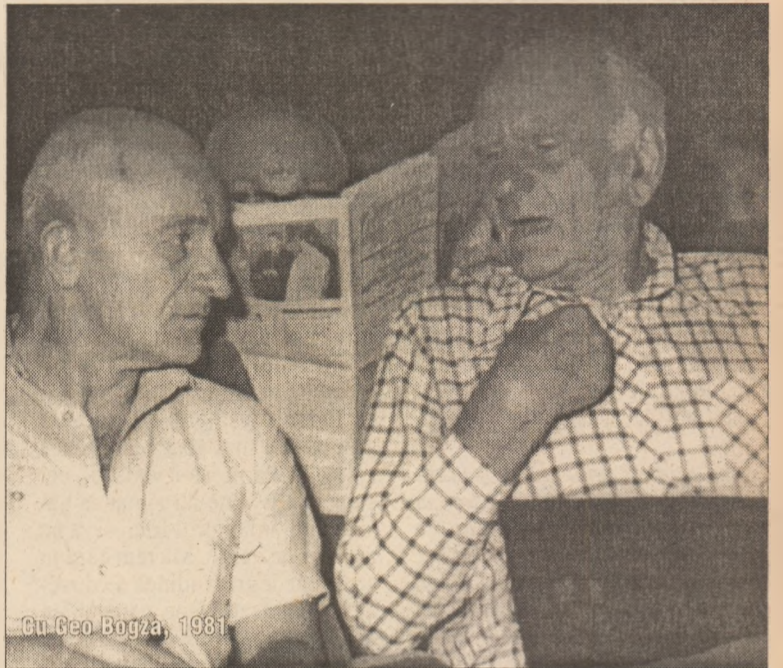
Fotografie de Ion Ciucu

cât știu că, la Delfi, Pythia trebuia să fie, obligatoriu, analfabetă, condiție pe care n-o mai pot îndeplini. M-am mulțumit să mărturisesc niște neliniști, niște spaime. Credeți că exagerez dacă spun că spaimele mele, legate de ceea ce mai poate degrada tranziția în care ne aflăm, sunt, pentru mine, forma mea de patriotism? Nu vă ascund că eu îi împart pe “optimiștii profesioniști”, care se plimbă din simpozion în simpozion pentru a face grimase de câte ori văd pe cineva îngrijorat, în trei categorii: incapabili de îndoieli, cinici și oportuniști. Cu alte cuvinte, cei mai mulți dintre “optimiștii” care sunt activi azi au, după părerea mea, probleme de caracter. Inclusiv ei îmi dovedesc că în societatea românească de azi criza e, în primul rând, morală. Uitați-vă cum arată televiziunile noastre. Vulgaritatea și prostul gust nu mai au nici un fel de trac. Mitocănia e curentă și fără complexe. Ca să nu mai vorbesc de secăturile și nulitățile care fac carieră în politică. Să tot fii optimist! Și, mă tem, domnule Alex. Ștefănescu, că degradarea valorilor e mai gravă decât dispariția lor. Când pierzi niște valori, păstrezi amintirea lor, pe care chiar o idealizezi. Gândeți-vă cum s-a înfrumusețat în memoria românilor România interbelică în deceniile de comunism. Când valorile se urătesc, se degradează, te înveți cu ele astfel. “Anormalitatea” devine “normală”.

Ca să rezum. Vă închipuiți că-mi place să trec drept un maniac al negației? Vă închipuiți că ador să am o reputație antipatică de individ cu o digestie rea care nu știe, vorba dumneavoastră, “să se bucore”? Vă asigur că dacă aș crede într-o fatalitate a binelui, după rețeta *happy-end*-ului din filmele americane, n-aș mai face “pronosticuri pesimiste”. Din păcate, nu pot crede. Și prefer un scepticism onest, riscând să fiu arătat cu degetul mai târziu: “asta e scepticul care n-a crezut că politicienii noștri sunt niște mari caractere; și n-a fost în stare să vadă ce lucruri minunate pot reuși, prin inteligență și patriotism, marii bărbați de stat care, spre norocul nostru, s-au perindat pe la cârma tranziției!”

- Merită admirație consecvența și curajul cu care susțineți că românii trebuie să-și păstreze identitatea culturală. Vă așezați în felul acesta riscul de a cădea în dizgrația noilor secretari cu propagandă. Dar în ce constă identitatea noastră culturală? De ce nu scrieți o carte în care să o definiți? Vă rog să încercați - deocamdată - ca măcar să schițați o definiție!

- Simt nevoia unor precizări. Nu sunt un naționalist. Și, pentru a mă explica, mi se pare suficient să citez o mărturisire a lui Camus: “Îmi iubesc prea mult patria pentru a fi naționalist”. Nu sunt nici un

Cu Geo Bogza, 1981

tradiționalist, deși provin dintr-un mediu conservator, al satului românesc interbelic. Mă tem că a exalta tradițiile, în principiu, nu e în favoarea noastră. Deoarece avem și destule tradiții proaste, rămase de la turci ori de la fanarioți, de care ar fi preferabil să ne debarasăm.

Am, ce-i drept, o sensibilitate retrogradă. Nu prea gust orientările “pragmatice” de azi. Și nu-mi inspiră nici o stimă progresul tehnologic care e însoțit de regres interior. Am fost în America, hotărât să nu mă las influențat de prejudecățile șovinismului european. Și m-am întors foarte descumpănit, pregătit să înțeleg mai bine “Lumea Veche”, chiar dacă și în ea e, cel mult, pitoresc hamalul napolitan care, într-o toamnă de prin anii '70, stătea rezemat de un perete, în gară la Napoli, fredonând “O, sole mio”, iar când i-am propus să-mi ducă valizele, m-a refuzat: “Nu, domnule, am mâncat azi”. Impresia mea e că lumea de azi traversează o criză. Am și un nume pentru această criză: “neobarbarie”. Pentru prima oară, barbaria nu mai vine cu băta, îmbrăcată în piei de animale și scoțând chiote sălbatece, să atace “cetatea”, civilizația, cum au făcut vizigoții lui Alaric și vandalii la Roma. Neobarbaria e produsul civilizației, nu contrariul ei, și atacă *dinlăuntru* cetății. Neobarbarul e, de regulă, îmbrăcat la cel mai bun croitor, merge cu limuzina, nu călare, ca strămoșul sau barbarul, are telefon mobil, navighează pe Internet, e vedetă de televiziune. Să nu audă însă de cultură. De ce? A spus-o Nietzsche. Civilizația vrea altceva decât cultura.

Să revin. Nu sunt foarte mândru de unele trăsături ale psihologiei noastre. Tendința noastră de a ne defula prin bășcălie, capabila să transforme și catastrofele în fleacuri, să facă din orice Golgotă un talcioc, sub pretextul că asta se cheamă “haz de necaz”, demonstrează, în fapt, o carență: ne lip-

sește, se pare, simțul tragicului. Nu mă încântă nici genul nostru de fatalism, care a creat tot ce putea crea mai bun în *Miorița*, un fatalism în care “destinul” a devenit “soartă”. Până și neobarbaria arată la noi ca una “second hand”. Încât nu țin să aleg între înjurătură și odă. Amândouă fug de formula lui Maiorescu: “Patriotism în limitele adevărului”.

Mă întrebați în ce constă identitatea noastră. Dar mai avem oare o identitate? Uneori, stau în cumpană. Îmi spun: nu cumva tot ce ne poate da iluzia unei identități este faptul că vorbim aceeași limbă, ca în trecut, și că locuim pe un teritoriu care reprezintă, aproximativ, vatra noastră tradițională? În rest, ce ne leagă? N-ați avut niciodată în acești ani senzația că solidaritatea noastră națională e alcătuită din milioane de singurătăți?

Mi-ar plăcea să vă pot furniza o definiție a României la fel de frumoasă ca aceea dată de Madariaga, din câte țin minte, Spaniei: “Spania este ceea ce se vede, plus misterele ei”. Ezit, însă, asupra cuvântului care ar trebui pus în loc de “mistere”. Mă mulțumesc de aceea să mă delimitez de o confuzie la modă. Unii cred (nu toți din același motiv, dar să trecem) că integrarea europeană și specificul național sunt în opoziție. Teorie falsă, după părerea mea. Întâi: o Europă fără trecut ar fi o construcție absurdă, artificială. Apoi: tocmai integrarea face mai urgentă chestiunea identității. Fiindcă tot ce se va pierde acum în molozul reconstrucției europene se va pierde pentru totdeauna. Pentru mine, problema nu e *dacă* intrăm sau nu în Europa, căci opțiunea nu e facultativă, ci: *cum* intrăm? Cu creierele spalate, fără amintiri? “Autohtonii” se tem că deschiderea spre Europa ne va polua “specificul”.

Alex. Ștefănescu

(Continuare în pag 18)

tuția se va redresa? Vă rog să-mi dați un exemplu de ceva îmbucurător!

- Eu nu sunt o natură sceptică. Dimpotrivă, simt nevoia să mă agăț de partea însoțită a îndoielilor, cum se zice într-un vers celebru. Pentru a fi un sceptic autentic, îți trebuie o țarie care mie îmi lipsește. Altceva pot admite: că, practic, cam toate certitudinile mele sunt ciuruite de îndoieli, ca niște haine mâncate de molii. Această “decadență”, ca să zic așa, a venit cu vârsta. Nu îmbătrânesc foarte înțelept. Și, la drept vorbind, ideea că bătrânețea ar fi vârsta înțelepciunii mi se pare o glumă proastă. Cum să fii olimpien când simți că începi să devii o paragină biologică? Am avut un infarct și un atac cerebral. Nu pot spera într-o bunăvoință nelimitată a zeilor. Dorm cu nitroglicerina la îndemână pe nopțieră, vrei să am o bună părere despre optimismul de tip săltăreț? Sunt optimist, pentru că am nevoie să sper, dar optimismul mi se pare serios cu o condiție, să nu semene cu un drog, administrat în doze din ce în ce mai mari pe măsură ce

devii dependent. Puțină luciditate, cred eu, e necesară pentru un egoism sănătos.

M-am depărtat, însă, de întrebarea dumneavoastră care pune în cauză modul meu de a fi martor la ce se întâmplă azi la noi. Trebuie să recunosc, ați fost politicoși. Nu mi-ați atras atenția că sunt “sumbru” sau că am viziuni “apocaliptice”. “Sceptic” sună aproape frumos. Chiar și “pronosticuri pesimiste” e o formulă acceptabilă. Alții m-au obișnuit cu alți termeni: “Cassandra”, “bocitoare”, “negativist înrăit”. Apropo de “cassandra”. M-am străduit să mă apăr cu argumentul că din orice dicționar de mitologie se poate afla că sârmana Cassandra, pedepsită de Apollo să nu fie crezută (fiindcă, după ce i-a dat harul profeției, n-a vrut să se culce cu el), a prevăzut exact toate nenorocirile ce urmau să se întâmple, numai că nimeni nu i-a ascultat avertismentele. Inutil. M-am văzut demascată mai departe pentru tonul meu de “cassandra”. Și-mi permit să remarc că eu n-am făcut, ca alții, “profeții”. Nu mă suspectez de nici o aptitudine oraculară, cu atât mai mult cu

Octavian Paler:

“Certitudinile mele ...”

(Urmare din pag. 17)

O aberație. Dar tot o aberație e și pretenția că vom deveni “europeni” numai scăpând de orice “specific”. Unii ar vrea să se baricadeze în “dreptul la diferență”. Alții îl disprețuiesc. În ce mă privește, zic că orice om are o mamă și un tată. Inclusiv în secolul al XXI-lea.

- Sunteți unul dintre puținii scriitori români de azi care au succes de public. Am văzut ce cozi se fac când dați autografe. Este un succes greu de explicat, întrucât cărțile dumneavoastră nu au happy-end. Ce anume din scrisul dumneavoastră credeți că place publicului?

- Sunt un animal afectiv. Și cred că asta se simte în orice scriu. Ar fi o explicație.

- Ce citiți (în afară de “România literară”)?

- N-am mai citit demult o carte cu interesul pe care mi-l provoacă *Jurnalul* Monicăi Lovinescu. Începusem să mă tem că și gustul lecturii se uzează. Aveam tendința să citesc pe sărite, să răsfoiesc ori să las cărțile citite doar pe jumătate, ceea ce nu mi se întâmpla altădată. Trec, cum v-am spus, printr-o perioadă dificilă, și din motive de sănătate, și pentru că s-au împușinat amenințător punctele de sprijin. Or, *Jurnalul* Monicăi Lovinescu mi-a dovedit că, încă, mai sunt în stare să citesc ore în șir fără să las cartea din mână, fără să mă mai intereseze televizorul, fără să vreau să ies, să mă plimb, cum mi-au recomandat doctorii. E pasionant acest *Jurnal* care m-a întors cu aproape douăzeci de ani în urmă, pe vremea când ascultam seară de seară “Europa liberă”. Și aflu din el o mulțime de lucruri. Între București și Pa-

ris se petreceau uneori metamorfoze interesante. Pe scările din rue François Pinton care duceau la apartamentul locuit de Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, unde s-a aflat, timp de decenii, principala baricadă a rezistenței culturii românești împotriva comunismului, nu puțini scriitori urcau mai curajoși decât îi știam eu la București. Aș fi curios să aflu câți se mai abat acum, dacă ajung la Paris, să-i vadă pe cei care, cândva, ne-au ajutat să găsim curaj în lăuntrul fricii și să ne asanăm lașitățile. Mă tem că și în acest caz ingratitudea se dovedește o trăsătură de caracter în legătură cu care avem oarecari cunoștințe. Monica Lovinescu și Virgil Ierunca nu vor ști niciodată ce rol au jucat în mitologia anilor '80 și în destinele noastre. Al meu, în orice caz. În schimb, bănuiesc că au și ei propriile lor decepții.

- Ce credeți despre modul cum evoluează în prezent literatura română? Ce autori – dintre cei apăruiți după 1989 – au viitor?

- Mă gândesc că, poate, există “o tranziție” și în literatură. Din câte îmi dau seama, încă nu ne-am obișnuit cu șocul trecerii de la iluzia că eram “importanți” (de vreme ce poliția nu scăpa din ochi cultura) la revelația că indiferența poate reuși ceea ce n-a reușit cenzura. Nu puțini scriitori s-au îndreptat spre alte îndeletniciri. Spre gazetărie, mai ales. Însă n-aș putea să vă spun ceva serios despre ce se scrie în prezent. Stau prost cu lecturile. Nu sunt sigur nici că gusturile mele sunt la zi. Eu cred în autorii care au obsesii, nu în cei care au idei.

- De ce scrieți numai eseuri? De ce nu mai scrieți o carte de ficțiune, de literatură propriu-

zisă, cum ați făcut pe vremuri (și ați avut succes)?

- Scriu o carte care se cheamă *Calomniile mitologice*. Habar n-am dacă e o carte de ficțiune sau una de eseuri. În măsura în care acceptați paradoxul lui Oscar Wilde, “dați-i omului o mască și vă va spune cine este”, e o carte de ficțiune. Pornind de la faptul că abia acum înțeleg de ce au redus spaniolii numărul muzelor de la nouă, câte născociseră grecii, la trei, *Viața, Dragostea și Moartea*, m-am gândit să-mi imaginez trei “processe” în care e vorba de trei “maniaci”. Un maniac al sexului, Don Juan (apărat de una din “victime”, care explică de ce printre denigratorii “acuzatului” nu s-a găsit niciodată vreă femeie). Un maniac al iluziei, Don Quijote (apărătorul lui lămurește tribunalul de ce, atâta vreme cât îl va socoti pe “inculpat” amuzant, nu va înțelege nimic din seriozitatea aventurilor lui). Un maniac al eu-lui, Narcis (unde apăratul dezvoltă o remarcă a lui Gide: că e primejdios să te cunoști prea bine, să te studiezi prea mult).

Aș mai spune că măștile de care mă folosesc sunt veritabile măști de oxigen. Mă simt mult mai sincer cu ele pe față.

- Vă știe toată lumea, de la televizor, din ziare, dar viața dumneavoastră particulară rămâne indescifrabilă. Ce fel de om sunteți? De cine sunteți apropiat? Vara unde v-o petreceți? Mai mergeți la mare? Mai înotați pe distanțe lungi ca în vara aceea când, luându-mă la întrecere cu dumneavoastră, am rămas în urmă cu un kilometru?

- Ce fel de om sunt? V-am spus: contradictoriu. Nu pot să scriu dacă nu mă descriu. Și totuși, în relațiile cu lumea, am mereu o barieră în față. Sunt prea introvertit și cu o susceptibilitate bolnavicioasă. Din cauza aceasta, mi-am făcut foarte greu prieteni, deși am tânjit toată viața să reușesc. Aici se află, probabil, principalul meu eșec. Altele mi le pot explica și, de aceea, le suport mai ușor. Adevărul e că nu-mi ajung mie însumi, ceea ce la un lup singuratec, care nu poate sta nici în haită, nici departe de ea, e o sursă de continuare și nesuferită melancolie. Sunt timid, dar și impulsiv, vanitos, dar conștient că nu există vanitate inteligentă. N-am farmec în șește, devin patetic când nu trebuie, nu știu să spun bancuri. Asta mă face stângaci și rigid în societate și explică de ce viața mea mondenă e extrem de săracă și sear-

badă. Pe scurt, sunt un ins, mai degrabă, dificil, inclusiv sau, poate, mai ales, în disputele cu mine, cum am recunoscut în “Deșertul pentru totdeauna”. De altfel, mi-am întocmit acolo un portret onest, cred. Iată un fragment luat la întâmplare:

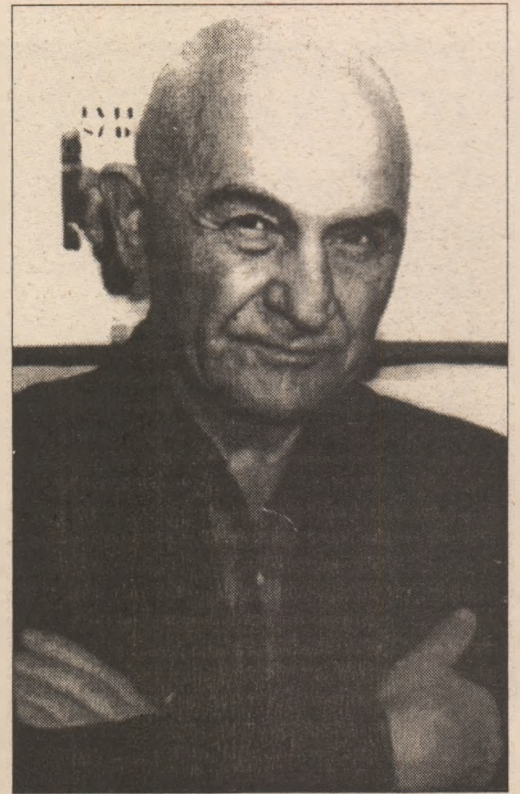
«Împlinesc șaptezeci și patru de ani. Ca să mă cruț de bilanțuri, am încercat să mă uit la televizor. N-am avut, însă, ce vedea. Aproape totul e vulgar și de prost-gust. Inevitabil, mi-am adus aminte că “aniversările” mele au fost mereu niște zile goale; nu prea am știut ce să fac ca să

le umplu. Azi, mi-am propus să renunț definitiv la ipocritul “sunt un om în vârstă” pentru mai onestul “sunt un om bătrân”. Cum ar zice Marc Aureliu, ai colindat mările și ai ajuns în port. Trebuie să fii gata să debarci.

Dar ce “mări” am străbătut eu? Mă tem că am străbătut doar niște bălți. Am în urma mea prea multe lucruri nefăcute, făcute pe jumătate sau făcute rău. Am visat altele pe care nu eram în stare să le obțin sau n-am îndrăznit să mă bat pentru ele; era mai comod să-mi găsesc consolări și scuze.

Spre deosebire de alții, cunosc nu numai ziua, ci și ora ieșirii din copilărie. Tata pusese ceasul deșteptător să sune și, la opt fără un sfert, pălăria metalică s-a pornit să zbârnâie. Am deschis ochii și am văzut ferestrele albe. Peste puțină vreme, mă aflam pe gardul din capătul grădinii. Țin minte și mirosul acelei zile. Pluteau în aer arome grele de nuci bătute cu prăjinile. În ajun plouase și rămăsese în umezeala scândurilor ceva care te făcea să dorești soarele... Cum ar fi arătat, oare, viața mea fără acea zi? În fapt, aveam aproape toate datele pentru a îngroșa rândurile “inadaptaților”, mai ales că memoria joacă la mine, cum se întâmplă la mulți “raci”, și rol de frână; nu-mi permite să mă despart ușor. Ceea ce a făcut din mine un caz aparte, de om cu identitate nesigură, a fost descoperirea, consolidată cu timpul, că, în Lisa, sensibilitatea mea excesivă mi-ar fi creat serioase dificultăți, dacă aș fi rămas acolo. De la distanță, puteam să iubesc, în schimb, un sat unde grijile materiale anihilau sentimentele.

Dar să revin la “bălți”. Am fost contrariul a ceea ce se înțe-

lege prin “aventurier”. Sedentar incorrigibil, mi-am ratat cu seninătate reveriile din tinerețe. N-am ajuns nici la Polul Nord, nici să refac traseul lui Don Quijote, cum am visat. M-am ocupat, cu pasiune, de civilizația greacă, de antichitatea romană, de Evul Mediu și de Renaștere, dar n-am devenit “specialist” în nimic. Mi-a lipsit, dintre calitățile ardelenilor, disciplina. Am înlocuit-o cu ferovia în dezordine. Când mi s-a oferit un post de asistent la catedra de Estetică, puteam începe o carieră universitară. Am preferat, fără o judecată matură, apele turburi ale gazetăriei. Și nu e singura împrejurare în care au precumpănit vanități de moment, deși am vrut mereu să disting între “vanitate” și “orgoliu”. Cu o ușurință pe care n-o pot pune decât pe seama superficialității, am neglijat, sistematic, ceea ce oamenii din Lisa au intuit instinctiv; că lumea nu e făcută pentru visători; mai ales pentru visători care se mulțumesc să-și viseze viața.»

M-ați întrebat dacă mai merg la mare. Mă duc deseori, imaginându-mi cum e să ieși din apă și să te trântești pe nisipul cald. Pentru mine, la mare există un singur anotimp. Vara.

- Vă urez ca în 2003 să fiți sănătos și puternic, să scrieți texte inspirate (din care să publicați măcar o parte în “România literară”), să fiți înconjurat în continuare de admiratori (și admiratoare) și să nu mai aveți ca interlocutori oameni de cauciuc, de genul lui Cosmin Gușa. Dumneavoastră ce-mi urați mie?

- Să n-aveți parte de o amințire cu Cosmin Gușa.

Alex. Ștefănescu

Cu Nicolae Manolescu, 1977

ELE cinci volume de *Jurnal*, apărute între anii 1997 și 2001, ale lui Constantin Mateescu impuseseră un memorialist de cursă lungă, cu acute notații de trăiri și meditații ale unui intelectual, profesor și scriitor în anii comunismului. Pentru cititorul introdus în lumea scriitoricească, paginile acestui *Jurnal* cu câteva paragrafe de fiecare zi, dar la un loc cu două mii de pagini, se puteau constitui într-un memento al vieții omului de creație născut și format sub steaua libertății, dar trăindu-și grösul vieții sub dictatură, și anume în afara cercurilor celor privilegiați.

Era cu atât mai interesant de urmarit jurnalul acestui intelectual lucid care nu se minte pe sine și nu are idoli, dar nici nu se îndoiește de capacitatea sa de a înțelege și judeca lucrurile, știind că se află în posesia unui brevet memorialistic - în anii de după decembrie 1989 - respectiv ai libertății recăștigate. Faptul că nu a destinat acest jurnal al anilor 1990-1993 unei posterități târzii, ne dezvăluie un actant ce se cunoaște pe sine și, în felul său, un luptător.

Prozator căruia autoritatea i-a refuzat contactul continuu cu cititorii, și prin urmare, un curs literar ascendent, septuagenar acum și confruntat cu tot soiul de beteșuguri trupești, vâlcean trăgând, de câte ori se satură de Capitală, spre orașul copilăriei, cititor rafinat de clasici și moderni, iubitor de muzică, părinte de copii talentați ce-i calcă pe urme, are toate atuu-rile martorului adecvat, mai interesat de eveniment decât lasă să se vadă, disponibil prin temperament emoțiilor, dar prin rațiune, stăpânit, primind cu măsură semnalele vremii, consemnându-le cu lapidaritate.

Cea de a doua zi a anului 1990 îl găsește, ca pe atâția dintre noi, în fața micului ecran: "Program de idiotizare. Apar figuri necunoscute, ce fac apeluri către națiune. Știri neliniștitoare: zeci de mii de securiști trași în munți așteaptă clipa favorabilă ca să atace. Momente grele." Când, pe 6 ianuarie, ascultă transmisă la televiziune slujba de Bobotează de la Patriarhie, are senzația că reînnoadă un fir tăiat brutal cu 45 de ani în urmă. Tot atunci, asistă la un interviu cu Ion Gheorghe Maurer ("Bătrânul - iresponsabil"), semn al contradicțiilor, ce se vor tot înmulți. Va scrie, atunci, duminică 21 ianuarie: "Istorie framântată. Ilescu împins încet dar sigur către putere de forțe acționând din umbră. Nesigurantă. Nu știm ce se întâmplă."

Știe, totuși: Miercuri 14 februarie: "Greve, mișcări de stra-

Comentarii critice

Un cronicar al zilelor noastre

dă. Situația evoluează către un stat totalitar, Ilescu domină autoritar evenimentele. Abil, energetic, stofă de politician școlit la Moscova." Seara, târziu: "La Ateneu, concert Celibidache, cu orchestra filarmonicii din München (Richard Strauss, Brahms). Succes enorm. O sală arhiplină în delir. În stradă mii de oameni rămași fără bilete. Pe jos acasă. Întuneric. Teamă."

PRIN martie, se demolează statuia lui Lenin din fața Casei Scânteii: "de «Casă» mă leagă două decenii de umilitoare târguială cu Puterea. Demolarea, cu 15 ani în urmă, a statuii, mi-ar fi schimbat neîndoielnic soarta. Acum, la bătrânețe, evenimentul îmi apare straniu, aburos, ca o speranță împlinită mult prea târziu în plaja mea de așteptare." Are, tot astfel, ocazia să constate, la dărâmarea statuii de astă dată a lui Petru Groza, că viața sa matură s-a consumat între înălțarea de statui și dispariția acestora din peisaj. (Ca lector cam de aceeași vârstă cu memorialistul, îmi amintesc a fi asistat, dus de părintele meu, la dezvelirea statuii lui Mihail Kogălniceanu, din piața ce-i poartă numele, statuie făurită de sculptorul Oscar Han, prieten al tatei. Conferențiar fusese ministrul liberal Iamandi, mai pe urmă asasinat de legionari! Apoi, prezența la dezvelirea statuii regelui Carol I-ul, în Piața Palatului regal, datorată lui Mestrovici, piață unde, la începutul războiului, fuseseră așezate trofee ale primelor izbânzi, avioane sovietice biplane aproape intacte...)

Dar rândurile memorialistului, la cea dintâi Conferință pe țară a scriitorilor? Oricare dintre participanții de atunci va recunoaște autenticitatea tabloului. Iar pentru orele de meditație, va cunoaște omul: "Marți 15 mai. Acasă. Noaptea. Rămân o vreme pe balcon. Răcoare. Parfum de flori. Lumina palidă a lămpilor pe stradă. Din timp în timp câte o mașină alunecând pe as-

faltul moale. Nu pot dormi. Reiau nuvele de Mircea Eliade." Pe 14 iunie sosesc minerii: "Orașul sub teroare. Discursul lui Ilescu, aplaudând «excursia» minerilor în Capitală. Doamne, mântuiește-ne de rău."

Soarta scriitorilor nu e mai bună, câte unul clachează, alții își pun capăt zilelor: "Luni 13 aprilie. Azi dimineată a încetat din viață Ada Orleanu. Stupefacție. S-a spânzurat de un cui, pe coridorul ce duce la bucătărie. Stăm vreme îndelungată fără să vorbim nimic. Ce să spunem? Sărmana mea prietenă avea dureri cumplite după fiecare masă. Se temea de cancer. Dar principala cauză a sinuciderii a fost singurătatea." (Și mi-o reamintesc pe Ada Orleanu, foarte tânără, la prima ei lectură în cenaclul Lovinescu (după decesul criticului), în ambianța Ioanei Postelnicu, a lui Constant Tonegaru și, cred, a lui Eugen Barbu).

Acum, cenzurii sub diversele ei măști îi succede penuria editorială, căderea cărții de literatură autohtonă - o nouă, tristă experiență. Memorialistul se recurge în lecturi: "Reiau biografia lui Dostoievski de Troyat. Reflecții despre șovinismul rus și spiritul malefic slavofil. Teribilă neșansa noastră istorică de a fi sortiți să fim vecini cu rușii, popor barbar, orgolios, tenace, agresiv." Cu spiritul mai liber: "Reiau, cu mari delicii, pagini din *Memoriile* lui Saint-Simon. Ducele anunță într-un fel narațiunea «atentă la detalii» a lui Balzac, dar și fastuosul stil select al prozei secolului nostru (Proust)". Joi 28 februarie (1991): "*Molloy* de Beckett (traducere de Abăluță), după o lectură mai veche, în franceză, de acum două decenii. Aceeași impresie extraordinară. Noaptea în fotoliu, până la ora 2. Mozart." Și, joi 4 aprilie din același an: "Reiau la întâmplare pagini din *Ulysses*. Pasajele au sens, independentă. Romanul e un mozaic stupefiant de duh, subtexte fine și umor britanic. Mu-

zică de Bruckner."

Nu sunt uitați autorii la zi: "Citesc cu «mefiență» *Bonifacia* de Goma. Eroul Alec (Ivasiuc) apare odios, malefic. Interesantă stradană scriitorului de a se afirma în țară. Goma repetă cu obstinație experiența majorității literatorilor noștri *cinstiți*, în luptă cu urgiile ideologice." *Huliganii* lui Mircea Eliade nu-l conving - "romanul, plictisitor, aproape ilizibil. Prea multă vorbărie. Ici-colo fragmente de bună calitate. La unu noaptea, muzică de Schumann." *Dumnezeu s-a născut în exil*, romanul lui Vintilă Horia, nu-l entuziasmează, notează, totuși, "caligrafia excelentă". "Luni 12 aprilie 1993 lecturează (așa se scrie?) *Gluma* de Kundera: "Maestrul (pe care l-am cunoscut în tinerețe, la «Relații»), îmi amintește de literatura lui Breban, având în plus o tentă de «moralitate» pe care românul o ignoră cu

program și nonșalanță."

Nu puține însemnări sunt dramatice: "Într-o vitrină, 40 de mii de lei flaconul de esență franțuzești (adică pensia mea pe șapte luni). Dar nu sărăcia mă irita, cât *stress*-ul. Senzația ca nu mai sunt capabil să *asimilez* schimbarile. S-a decuplat ceva în mine. Am îmbătrânit deodată, *sunt uzat!*" E mai mult decât impresia unui ceas de depri-mare. Însă luciditatea parcă i se ascute: într-un 8 iunie citește volumul doi de amintiri din temnița al lui Ioanid și exclamă: "Teribilă lectură. Angoasanta. Ciudate și pilduitoare «intersecții» cu romanul lui Săraru."

TOT timpul, remarcabilă capacitatea concentrării, proprietatea expresiei: "Breban «Pradă și seducție», nervos, viril, isteric. Lectură excelentă." Mai apoi: "Citesc un soi de însemnări-jurnal de Luca Pițu. Jocuri de ape, fântâni arteziene, risipă inutilă de inteligentă, exhibată cu suprema ostentație." Absolvitor: "Oricum, lectură incitantă, agreabilă."

Comentând *Marele eșec*, cartea lui Brezinski, un fel de *aide-memoire*, de recapitulare a ultimilor ani ai penitenței comuniste, conchide: "Realizez încă o dată starea mizerabilă a generației mele. Teroarea, dictatura - ce alibi magnific pentru eșecul fiecăruia dintre trăitorii «epocii de aur». Dar și anii care au trecut de atunci, ce provocare! Memorialistul, (moralistul, artistul, onestomul) și-a făcut datoria.

Barbu Cioculescu

Editura AULA

Colecția „CANON”

(monografie critică, antologie de texte, dosar de receptare)

Ioan Alexandru de Ion Bălu	45.000 lei
Ștefan Bănuțescu de Monica Spiridon	45.000 lei
Ana Blandiana de Iulian Boldea	45.000 lei
Nicolae Breban de Liviu Malița	45.000 lei
Mircea Cărtărescu de Andrei Bodiș	45.000 lei
George Coșbuc de Andrei Bodiș	45.000 lei
Leonid Dimov de T. Ștef și V. Mureșan	45.000 lei
Ioan Groșan de Nicoleta Cliveț	45.000 lei
Nicolae Manolescu de Mihai Vakulovski	45.000 lei
Virgil Mazilescu de Ion Buzera	45.000 lei
Mircea Nedelciu de Al. Th. Ionescu	45.000 lei
Constantin Noica de Cornel Moraru	45.000 lei
Cristian Popescu de Horea Poenar	45.000 lei
Marin Preda de Rodica Zane	45.000 lei
Ioan Slavici de Cornel Ungureanu	45.000 lei
Nicolae Steinhardt de Gheorghe Ardelean	45.000 lei
Urmuz de Adrian Lăcătuș	45.000 lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 14 C.P. 13.67 Brașov 2200

ochiul magic

Ultima noapte de Crăciun, întâia noapte de război

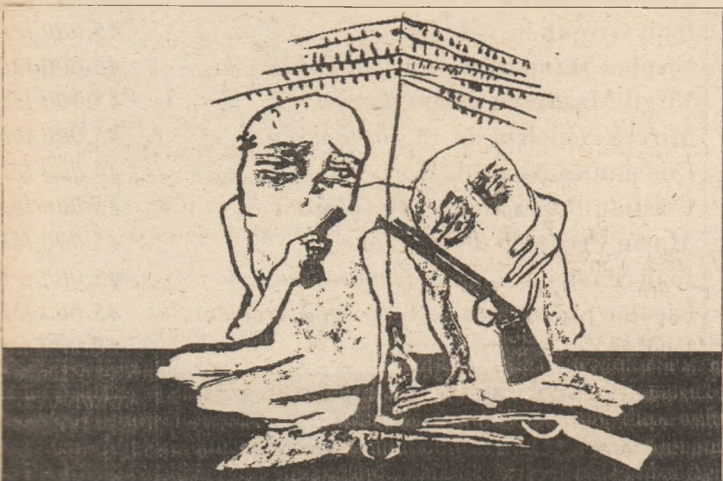
PE VREMURI Al. Ivasiuc descoperise un subiect care i se părea extraordinar pentru o navelă. N-a scris-o, după cite știu, dar mi-a povestit-o cu lux de amănunte. Zilele trecute am văzut pe *Discovery* un film despre primul război mondial în care era evocat episodul care-l fascina pe Ivasiuc.

E vorba despre o întâmplare de pe frontul anglo-german. În noaptea Crăciunului, englezii dintr-o unitate de infanterie, care se așteptau la un atac al artileriei germane, aud dinspre tranșeele inamicului ceva care semăna cu niște colinde și observă niște lumini ciudate care păreau lumini aprinse. Ciulesc neîncrezători urechile: sint, într-adevăr, colinde. Unii mai îndrăzneți scot capul, ba chiar se aventurează în *no man's land*. Tranșeele germane sclipesc de mii de luminări. Primesc informația că germanii doresc să sărbătorească în liniște Crăciunul și că, în loc de gloanțe, le vor trimite câteva sticle de bere. Doi ofițeri (dintre care unul, englezul, a povestit întâmplarea mai târziu în memoriile sale) se întilnesc la jumătatea distanței dintre tranșee, se salută ceremonios și consfințesc armistițiul. Toată noaptea se aud colinde de ambele părți. O dată trecută Ziua Nașterii Domnului, lupta se reia cu vechea ardoare. Aproape un sfert de veac mai târziu, germanii și rușii atacă simultan Polonia. Net inferiori, mai ales sub aspectul dotării materiale, polonezii ies în calea tancurilor germane călare pe cai. (Episodul seamănă cu cel din războiul precedent când fran-

cezii își desfășuraseră infanteria în bătaia faimosului tun numit Die Dike Bertha. Asemănarea e însă iluzorie. Cavaleria poloneză din 1939 era o paradă a onoarei militare, în vreme ce atacul sinucigaș al francezilor din 1914 era o prelungire nenorocită a tacticii de secol XIX în mentalitatea comandanților lor militari). Tancurile germane strivesc maiestuos și cinic cavaleria poloneză. Nemții și, la rândul lor, rușii iau câteva zeci de mii de prizonieri, pe care-iucid fără milă și-i azvîrlu în gropi comune. Decenii bune după război nu s-a știut exact cine comisese crimele: aliații de moment aruncau vina unii asupra celorlalți.

În mintea lui Al. Ivasiuc ideea era că aceste întâmplări țineau nu numai de două războaie diferite, dar despărțeau două secole, două mentalități, două lumi. Onoarea militară murea o dată cu Noaptea Crăciunului sărbătorită împreună de germani și de englezi în primul război. Parada poloneză era parodia sublim-comică a unui sentiment care nu mai caracteriza războiul al doilea. Un cod criminal lua locul codului onoarei. Războiul își schimba fața. Inamicii începeau să se decimeze între ei după reguli de nimeni știute. Alianțele se făceau și se desfăceau după necesități de moment. Soldații întorși din luptă erau uneori uciși de ai lor. Dacă generalul Samsonov s-a sinucis, după bătaia pierdută rușinos de ruși la Tannenberg, în primul război, mareșalul Tiucevski a fost împușcat din ordinul lui Stalin, în cel de al doilea, acuzat stupid de spionaj.

(N. M.)

Colindele și noi!

Caricatură de C. Patrășcan

voci din public

“Savoir-faire”: o problemă de cultură

O problemă culturală care ar trebui analizată cu mai multă atenție este dacă, odată cu dezin-dustrializarea la care tocmai asistăm, este oportun să desființăm și centrele de “know-how”, care se alcătuiesc cu mare dificultate, centre în care se adună experiența și “știința de a face” a țării. Pentru a explica cititorului neavizat rolul acestor centre de “savoir-faire” amintim că, după al doilea război mondial, ele au permis Germaniei distruse să-și refacă economia în timp record. Dacă există cineva care își închipuie că numai banii (proveniți din programe de refacere) și munca asiduă a unui popor harnic au fost suficiente pentru miracolul economic german (sau japonez) este momentul s-o spunem deschis: se înșală. Adevărul este că fără păstrarea “științei de a face” de către o elită, acest miracol n-ar fi fost posibil. E ușor de ghicit ce destinație ar fi luat banii într-o societate lipsită de elita aferentă.

În trecerea de la societatea tradițională la cea tehnologică, pe măsură ce cantitativul a dobândit teren, vechile “arte și meserii”, indispensabile în economia marilor imperii, nu au dispărut, fiind înlocuite cu munca despersonalizată la banda rulantă, așa cum se afirmă uneori, ci au format centrele de “savoir-faire” ale marii economii super-tehnologizate. În țările dezvoltate, către care tindem sau afirmăm că tindem, elita care păstrează și dezvoltă știința de a

face, este alcătuită printr-o asociere firească a oamenilor de concepție din universități, institute specializate și firme. “Know-how”-ul se formează în timp (zeci de ani), numai prin efort propriu de construcție și dezvoltare și, contrar părerii unor oameni de cultură, nu este o marfă care poate fi cumpărată și cu care poți să te împropriești peste noapte, ci este “ceva” pe care nimeni nu ți-l poate da, presupunând prin absurd că ar intenționa aceasta: este o parte a culturii unui popor.

Desființarea elitei abia încropite, în contradicție cu ce se petrece în țările serioase, printre care, iată, se numără și China comunistă, este un fenomen letal prin ireversibilitatea lui deoarece niciodată nu vom mai putea pași în rândul țărilor cu care vrem să ne integrăm, chiar dacă printr-un miracol condițiile economice devin favorabile. Prin acest gest, viitorul țării într-o comunitate superindustrializată este pecetluit: singurul rol disponibil rămâne cel de colonie, de consumator. În treacăt fie spus, naufragiul elitei “savoir-fair”-ului a căpătat accente tragice, necunoscute publicului: unii (puțini) s-au salvat pe alte “nave”, îndreptându-se spre vest, alții s-au salvat pe “plute” autohtone, de exemplu în universitățile noastre tehnice, lipsite însă de locomotivă, tinerii plecând tot spre vest, alții (cei mai mulți) s-au scufundat fără speranță în oceanul înghețat. Deh, ce să facem... așa-i viața!

Desigur se poate replica oricând că într-o Europă unită sunt suficiente centrele economice, științifice și politice deja formate în țările bogate, alimentate cu ti-

neri capabili, selecționați din întregul spațiu european. Cei care nutresc acest gând au speranța secretă că fenomenul cultural, având un caracter mai local, nu se va supune acestei evoluții globaliste și că, eliberând “pluta” de balastul devenit inutil, își pot prelungi existența cu câteva ceasuri... din păcate ei se înșală, deoarece arta, știința, cultura în general, sunt flori care au răsarit totdeauna numai în grădinile cetăților bogate, care au ajuns așa pe baza centrelor de “savoir-faire”, conservate cu grijă de mai marii cetății. Iluzia că vom putea juca un rol în afacerile acestor cetății ale Europei, contribuind doar cu mâna de lucru “culturală”, este pe cât de periculoasă pe atât de penibilă pentru cine înțelege mecanismul globalizării. Dorește cineva dispariția cetăților din raza noastră de existență și transmutarea tinerilor ca mână de lucru, selecționată și depersonalizată, în cetățile bogate ale noii Europe?

Ceea ce deranjează cel mai mult este indiferența, existența dintotdeauna la noi, față de conceptul numit Cetate, concept care va deveni extrem de actual în Europa globalizată. Această atitudine, aproape singulară în spațiul învecinat, este caracteristic țărilor nedezvoltate, în general celor cu mentalitate de “vagon”: în această atitudine consta diferența față de țările “locomotivă”, cu care vrem să ne integrăm.

Dar poate toate acestea se datorează unei opoziții neconstituzate a unei țări estice față de marșul omenirii pe calea globalismului hipertehnologizat...

Ștefan Gavăț
inginer electronist

PM.H. SIMIONESCU, *Febra*. Pe 408 pagini care se parcurg destul de nevoios, se fac însemnări din (aproximativ) un deceniu de viață: 1963-1971. Jurnalul începe cu o febra de 38 de grade a diaristului și se încheie, simetric, tot la temperatură ridicată, cu *tezele din iulie*. Posibil ca titlul să facă aluzie la o stare febrilă a autorului în toți acești ani, dar sensul rămâne imprecis, greu de descifrat. Autorul, după cum rezultă din notațiile amănunțite, nu mai puțin încâlcite, lucrează în acest timp la un *dictionar* (probabil lingvistic sau poate ortografic – obsesia pentru cuvinte, virgule, puncte etc. e evidentă) și la o a doua lucrare științifică, chiar mai puțin conturată, dar unde, vai, nu reușește să treacă de alcatuirea *bibliografiei*. Adevăratul scop al diaristului este altul: să facă ironii la adresa criticilor literari și să-i pună la încercare cu elucubrațiile lui, într-un cuvânt să-și bată joc de eforturile celor mai nobili dintre mînuitorii condeiului (o frustrare a filologului care nu poate fi critic). Astfel, de pildă, repetă de cîte două-trei ori o însemnare, la pagini diferite (de exemplu ideea bizară că pijamalele nu ar trebui să aibă guler sau nota supărătoare despre felul agramat în care cuplul Simionescu găsește cu cale să-i vorbească fiicei lor nevîrstnice), fără îndoială pentru a pune la încercare vigilența criticului și a vedea dacă a citit toată cartea. Alte procedee folosite în același scop: schimbă datele calendaristice, pune nume inventate unor oameni reali, recunoscuți de oricine are minime cunoștințe istorice (lui Dumitru Popescu, zis “Dumnezeu”, îi spune, fără rost, Klam !), după ce își amestecă personajele fictive printre amintiri, M.H. Simionescu sfidează bunul-simț, povestindu-și vizita la Goethe !! Pentru derutarea cititorilor, autorul descrie în detaliu cum a dorit să-i cumpere scriitorului german, mort cu exact 137 de ani înainte, un cadou, cum a trebuit să renunțe la un Pallady din lipsă de bani și alte amănunte menite să facă credibilă inadmisibila mistificare. Lipsa de respect pentru valorile consacrate ale literaturii universale este limpede. Să mai adăugăm detaliul reprobabil că autorul face comerț cu titlurile, le împrumută prietenilor și apoi le ia înapoi (probabil cu dobîndă) căci nu degeaba compară Simion Ștefan, ilustrul nostru înaintaș, cuvintele cu banii. De exemplu prozatorului Costache Olăreanu îi împrumută “Nesfîrșitele primejdii”, titlu de care acesta, pe bună dreptate, nu are nevoie și pe care i-l înapoiază lui MHS după cîțiva ani. Cartea merită citită măcar pentru a observa prejudecățile unei mari categorii de scriitori la adresa

je est un autre

de Ioana Pârvolescu

Bibliografie particulară

4 fișe de lectură la un jurnal de Mircea Horia Simionescu

criticilor literari. (Editura Vitruviu, București, 1988).

PM.H. SIMIONESCU, *File de jurnal 1963-1971 (Febra)*.

Partea cea mai interesantă din jurnalul lui Mircea Horia Simionescu, unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai așa numitei “școli de la Tîrgoviște”, care îi mai numără în rîndurile ei și pe Radu Petrescu, autorul formidabilului roman *Matei Iliescu*, pe Costache Olăreanu, ucenicul nostru “la clasi-ci” ș. a., partea cea mai interesantă așadar este formată din poveștile de dragoste ale autorului, altfel spus personajul feminin (figuri pe care Ioana Pârvolescu le-ar fi putut include, cu folos, în *Alfabetul doamnelor*, eseu, în treacăt fie zis, preocupat exclusiv de personaje de hîrtie și care ignoră femeile reale). În timp ce soția autorului, Dorina, care, în 1963 este comparată cu “o lebadă grasuță” sau cu “un pepene alb” (aluzii tandre la faptul că este însărcinată) este o figură de

fundal, un fel de zeiță a casei, o păzitoare a dragostei etc., în prim-plan apar iubiri extra-conjugale mai mult sau mai puțin platonice. Cele mai puternice figuri din galeria feminină a cărții sînt Geta și Rodica, dar o mulțime de alte prezente ale sexului slab se bănuiesc în preajma autorului, de la secretare, la dactilografe și curiere. Vom justifica cu două argumente această lectură centrată pe figurile feminine ale jurnalului. Cea dintîi ține de psihanaliză: la paginile 117-118 autorul își povestește un vis în care conjugă verbe italienești și primește o invitație *de la o statuie*. Nu începe îndoială că, mare iubitor de operă, Mircea Horia Simionescu se visează în chip de Don Giovanni, știindu-se în viața reală un Don Juan. Cel deal doilea argument este *Cartea despre femeia esențială și lumile anexe* din volumul *Bibliografia generală* care, cum se știe, îl are autor chiar pe... Mircea Horia Simionescu! Jurnalul oferă o lectură delectabilă și se citește dintr-o suflare. Așa cum autorul

ne-a obișnuit încă de la debutul lui, pe cît de întîrziat, pe atît de formidabil.

PM.H. SIMIONESCU, *Febra*, jurnal.

Cei 9 ani radiografați în acest jurnal: 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970 și 1971 au o valoare documentară ieșită din comun. Abandonînd facultatea, autorul a lucrat în anii '50 la principalul cotidian politic al vremii, *Scînteia*, iar spre sfîrșitul anilor '60 a fost șef de cabinet al lui Dumitru Popescu, la Comitetul Central. Deși încifrat pe alocuri, căci, asemenea tuturor, MHS-ul se temea de sistemul de represiune comunist (lui D. Popescu i se spune, de pildă, Klam), jurnalul păstrează pentru noi, cei care n-am prins perioada respectivă decît ca șoimi ai patriei, date și fapte cutremurătoare. Cei trei F, foamea, frigul și frica sînt prezenți în tot jurnalul, chiar și sau mai ales cînd diaristul avea o poziție privilegiată, dovedind că e o pură utopie încercarea proza-

torului de a evada în estetic: el transcrie pagini din M. de Montaigne, de pildă numai pentru impresia de tablou data de frecvența utilizării lui y în franceza veche sau e preocupat de puterea unei virgule, de sonorități groțesti ale cuvintelor etc. Este șocant, azi, pentru noi, cei născuți cu telefonul mobil în mîna și care avem azi 19 ani, să vedem, spre exemplu, că autorul n-a avut televizor pînă după 30 de ani, că avea o colecție redutabilă de benzi de magnetofon sau ca P. Comarnescu folosea un pickup cu turația 78.

Ce m-a surprins însă cel mai mult în acest jurnal – și cred că pot vorbi fără să greșesc în numele generației mele – sînt întîlnirile lui MHS pe care le-aș putea numi istorice. Astfel, cea mai importantă este cu pe atunci “tovarășul” acum “domnul” I. Iliescu, petrecută la 29 aprilie 1970, căruia prozatorul îi dăruiește proaspăt apărutul *Dictionar onomastic*: “Ultimul [*Dictionar*, n.m. Armand-Ion Popescu] l-am oferit azi lui Ion Iliescu, cel mai tînr secretar, om de-o mare civilitate și întotdeauna voios, adus – zic cei de la Cămară și Presă – să-i stea în coaste lui Klam, de-acum «uzat». A citit dedicația, a cîntărit cartea în palme, mi-a strîns mîna și m-a întrebat ce mai am de gînd să scriu”. O altă întîlnire istorică însemnată în paginile jurnalului este la 7 mai 1970, cu C. Noica, care încerca să-și recupereze “manuscrisul *Goethe*”: “Audi-ență, pe stradă, cu Constantin Noica, aranjată de Adrian [Anghelescu, n.m. Armand-Ion Popescu] căruia cîndva i-a dat lecții de franceză la Cămpulung. [...] Noica n-a acceptat în ruptul capului să treacă pragul stabilității [Comit. Central n.m. Armand-Ion Popescu]. Exclus să mai fie talonat, dar stropul de bănuială al filosofului mi s-a înfipt în cap...” Întîlnirea are un umor involuntar prin faptul că e bruiată de zgomotul mașinilor și prin recuzita lui MHS care e dotat cu o pungă cu ficat proaspăt, tocmai cumpărat de la bufetul CC-ului. Păcat că, totuși, MHS n-a lăsat deoparte acest episod, îngroșînd astfel rîndul și-așa prea numeros al noicienilor de azi. În jurnal, doritorii pot să mai găsească informații interesante despre Al. Piru, E. Barbu., N. Stănescu și, mai puține totuși, despre R. Petrescu și C. Olăreanu. Mi-a plăcut felul în care îi numește MHS-ul pe semenii săi: struții, boșimani, guguștiucii.

PM.H. SIMIONESCU, *Febra* (file de jurnal 1963-1971), București, Editura Vitruviu, 1998, 408 p., f. preț)

Peisajul citadin bine descris, observații, limbaj esopic, idei. Se simte acut lipsa unei prefețe. ■

cronica dramatică

de Marina Constantinescu

Comedia erorilor

AM PLECAT în mica excursie spre Teatrul Național din Iași cu speranțe. Că premiera cu *A douăsprezecea noapte* de William Shakespeare (tradusă de Mihnea Gheorghiu) va fi o reîntâlnire fericită cu regizoarea Beatrice Rancea după câțiva ani în care n-am mai văzut nimic făcut de ea și am primit doar ecurile colaborărilor ei fructuoase din Ungaria. Faptul că scenograful Helmuth Sturmer a acceptat să lucreze cu ea, mi s-a părut un gir moral și profesional pe care n-aveam dreptul să nu-l iau în seamă. Am mai înțeles că în distribuție sînt implicați și câțiva actori tineri și eram curioasă să-i cunosc (Apropo. N-am reușit să aflu mare lucru despre ei nici de pe scenă, nici din caietul-program. Nu știu dacă sînt studenți sau absolvenți ai școlii de teatru din Iași și la clasele căror profesori. Aceste informații sînt utile oricărui spectator care citește sau răsfoiește programul unui

spectacol.). Nu în ultimul rînd, știam că directorul Ioan Holban s-a zbătut ceva ca totul să se termine cu bine, să aibă miză, sare și piper. Nu întotdeauna punctele noastre de vedere asupra spectacolelor de la Iași au coincis. De multe ori însă l-am simțit sincer interesat de o părere, deschis unui dialog, chiar dacă nu mereu i-a picat bine ce a citit sau a auzit. Asta mi s-a întîmplat și cu colegii mei de la Iași sau cu actorii Sergiu Tudose și Petru Ciubotaru, pe care îi stimez și îi apreciez. Cam acestea sînt cîteva motive pentru care am plecat la premieră. A existat, de la început, o codiță de drăcușor care mi-a creat o neliniște față de această montare. Mai precis, un nume venit din lumea modei. Nu este prima dată în istoria teatrului cînd se întîmplă asta. De regulă însă, experiențele de acest gen de la noi nu s-au dovedit o izbîndă. "Poți să știi?," m-am întrebat fără prejudecăți pe drumul spre Iași. În tren, imaginilor care se succedau în realitatea de dincolo de geam li se adăugau cele din memoria mea afectivă și selectivă, o ficțiune a ficțiunii: scene din spectacolul lui Andrei Șerban de la Teatrul Național din București, superbe costume-brocant ale Violei și ale lui Sebastian, și nu numai, ce au purtat încărcătura semnăturii scenografei Doina Levița, figurile unor actori cu forță, importanți, cîteva soluții ale regizorului Victor Ioan Frunză în punerea sa în scenă de la Teatrul Maghiar din Cluj și aportul extraordinar al actriței Andrea Spolarics (vă mai aduceți aminte de această actriță formidabilă? De câțiva ani este angajată unui teatru din Budapesta.) nu doar în rolul Violei, ci și în spectacol.

DIN PĂCATE, speranțele și așteptările mele s-au prăbușit pe rînd. Una cîte una. Aș putea să spun pe scurt și să termin repede că am văzut un spectacol lung, de muzică și lumină pentru colecția primăvară-vară a Irinei Schrotter. Sau că am văzut o montare cu un aer de primii ani de Institut, cu gag-uri de acolo - la care publicul, de bucurie bănuiesc, fluieră în superbul teatru ca pe stadion - cu cîteva elemente de decor care aduc rafinement și rezolvă unele scene. Oricum, dacă nu știam, nu sînt sigură că mi-aș fi dat seama

pe parcurs că cel care semnează decorul este marele Helmuth Sturmer... Nu reușesc să descriez pînă la capăt - poate să fie vina sau limita mea - care este interpretarea regizoarei Beatrice Rancea asupra comediei lui Shakespeare. Sau care sînt soluțiile asupra unor scene, relații sau probleme importante ale textului. Care este contribuția personală și cu ce propuneri o să-mi agățe memoria. Unde cred că începe dezechilibrul construcției. La capitolul scenografie. Personajele nu poartă costume, ci haine. Sau toaleta de-a dreptul. Care nu au nici-o legătură cu teatrul, nici ca idee, nici ca studiu de personaj, nici ca materiale. Sandale cu toc și strasuri, piele, mătase și ciorapi de plasă, vreo cinci-șase toaleta pentru Olivia, pelerine și un fel de ținută de epocă, vagă, pentru Orsino, pantaloni cu turul în vine și buzunare aplicate pentru curteni, decolteuri și cearșafuri pentru doamnele de la Curte. Un talmeș-balmeș fără grație, de neînțeles, un amestec de registre și mesaje, nici "atunci", nici "astăzi", un soi de modernitate fără stil și ținută. Devin majore, astfel, efectele cortinelor digitale sau a cicloramei, a cîtorva soluții de lumină, vizualizarea întîlnirilor de la malul mării, precum și o scenă, una, a Bufonului și jumătate din scena importantă a lui Malvolio. Deși construcția regizoarei mi s-a părut valabilă aici, solidă, spumoasă, plină de haz și conținut, de ironie, de gag fin, de consistență. Ridicolul lui Malvolio poate fi măsurat în umbra enormă ce-i crește și se proiectează pe cortina din spatele său. De pildă. Din păcate, iarăși, l-am găsit pe Florin Mircea în Malvolio parcă ostenit, fără anvergură și aplomb, executantul doar al unui traseu stabilit impecabil de Beatrice Rancea, o formă interesantă, dar fără vlagă. Și-am suferit. Ca și pentru Bufonul lui Petru Ciubotaru. Chiar dacă rolurile nu sînt împlinite, discuția se menține în jurul unor aprecieri, fie și critice, ce țin de teatru și de spectacol. Ca și impresia superficialității lui Constantin Pușcașu în Orsino, ca și evoluția plîpîndă, dar corectă a tinerei Gabriela Iacob în Viola, a șarjelor groase și ineficiente ale lui Emil Coșeru în Sir Toby (și sacrifică replicile de dragul giumbușlucurilor ieftine). Fractura majoră la nivelul celor din

Premiul UCHIMURA: ALEXANDRU TOCILESCU

Vă facem cunoscut că, la recomandarea Centrului Național Român al ITI, însoțită de documentația de rigoare, Consiliul Executiv al Institutului Internațional de Teatru, întrunit la Atena în cea de-a 115-a sesiune din 12-14 octombrie 2002, a decis, în urma deliberării juriului, ca Premiul UCHIMURA 2002 să fie decernat echipei care a realizat spectacolul. *Amanții însingerați* de autorul japonez Chikamatsu Monezaemon, prezentat de Teatrul Național „I.L. Caragiale” din București în premieră la 6

Amanții însingerați de Chikamatsu Monezaemon
Regia: Alexandru Tocilescu
Teatrul Național din București

octombrie 2001.

Menționăm că Premiul Uchimura a fost instituit în 1992, în memoria și în onoarea omului de teatru japonez Uchimura, militant pentru dezvoltarea și răspîndirea în lume a artei teatrale, fost Președinte timp de mai mulți ani al Centrului japonez al ITI. Premiul se acordă anual de către Consiliul Executiv al ITI, pe baza recomandărilor Centrelor naționale ale Institutului Internațional de Teatru și are în vedere stimularea sau încurajarea unei persoane sau a unui grup din afara Japoniei, care a realizat o lucrare sau o operă în legătură cu teatrul japonez. Acțiunea este inițiată și finanțată de familia lustrului dispărut.

Cu cele mai bune urări pentru 2003,

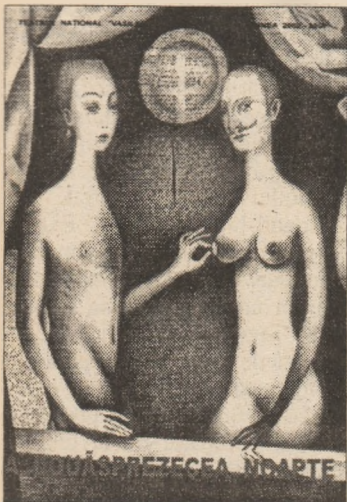
Margareta Barbuța

Secretara Centrului Român ITI

P.S. Bravo, Toca! Această veste minunată, sosită la început de an, ne umple de bucurie și de mîndrie. *Amanții însingerați*, acest spectacol remarcabil și-a primit recunoașterea. Străinătății. Că așa e la români. Felicitări tuturor profesioniștilor cu care ai lucrat!
(M.C.)

distribuție se produce odată cu apariția tinerei Livia Iorga în rolul Oliviei. Poate că nici nu a studiat actoria. Poate că este doar un manechin, să spunem, folosit decorativ. S-ar înscrie în dimensiunea compromisului enorm făcut încă de la început de realizatorii montării și, bănuiesc, asumat măcar de cei luczii dintre ei. Compromisul trage spectacolul nu în jos, ci în afara esteticului și al scenei de teatru, introducîndu-i un alt tip de limbaj cu care nu face priză. Și nu este vina doamnei Schrotter. Dînsa și-a dorit un dialog cu Shakespeare și, iată, l-a avut. Domnul Holban care s-a fript nu de mult cu Nanette, o altă creatoare de modă locală, în ultima montare a lui Hausvater, ar fii trebuit să sufle și în iaurt. Spre cîștigul real și teatral al montărilor. Este o păcăleală că sponsorizările respective scot bugetul producției spectacolului mai avantajos. Poate la bani. Si-

gur nu și la calitate. Îmi pare sincer rău că *A douăsprezecea noapte* nu este un spectacol mare sau măcar împlinit, rotund, spumos, generos în respirația și în construcția lui interioară, modern cu adevărat. Și îmi pare rău pentru actori, pentru Beatrice Rancea, pentru amintirea încîntătorului spectacol *Nunta*, cu care a cîștigat atîtea premii. De aceea am desfăcut firul în paisprezece și nu am împachetat rapid subiectul și subiecții. Este forma mea de respect, această analiză, față de cei implicați, cu efort, în proiect. Poate data viitoare, lucrurile se vor arăta altfel creatorilor. Spre binele tuturor celor din Teatrul Național din Iași care își caută parcă regizori, o noua formulă, o nouă etapă, spre folosul studenților de la actorie care trebuie să-și fixeze repere majore, esențiale, criterii general valabile și nu doar locale, contextuale.

Teatrul Național din Iași:
A douăsprezecea noapte de William Shakespeare. Traducerea: Mihnea Gheorghiu. Regia, coregrafia, ilustrația muzicală: Beatrice Rancea. Decor: Helmuth Sturmer. Costume: Irina Schrotter. Distribuția: Florin Mircea, Petru Ciubotaru, Emil Coșeru, Gabriela Iacob, Constantin Pușcașu, Cătălin Tudor Manea, Livia Iorga, Pușcașu Danic, Nicolae Bichir, Dumitru Năstrușnicu, Constantin Avădanei, Gelu Zaharia, Daniel Basuioc.

film

Poveste pentru adulți

SÎNT SPION este o poveste tipică pentru adulți. Ingredientele principale sînt acțiune și răsturnări de situație (vezi intriga tip spionaj), eroi fermecători – fiecare în felul său (Eddie Murphy în rolul unui boxer care nu a pierdut nici un meci, plin de el și plin de bani; Owen Wilson ca agent secret ușor depășit de situații, însă dotat cu multă bunăvoință). Armele, exploziile, urmărirea nu lipsesc din poveste, se înțelege, căci ce-ar fi azi o poveste fără asemenea elemente “realiste”. Punctul de plecare al conflictului îl reprezintă tocmai recuperarea unui avion militar de recunoaștere, un avion extrem de sofisticat care nu poate fi detectat de radare, care poate zbura chiar fara sa fie văzut, un soi de avion invizibil atunci cînd este nevoie. Aventurile celor două personaje principale, a căror credibilitate interesează prea puțin, sînt un bun suport pentru derularea situațiilor amuzante, pentru ironii la adresa unor comportamente cotidiene (vezi scena în care agentului secret îi sună telefonul mobil ceea ce va duce la declanșarea unei avalanșe de zăpadă și în final la eșuarea misiunii), pentru trimiteri gen pastişă la alte filme de gen

Sint spion/I spy (SUA, 2002 – distribuit de InterCom Film România). Cu: Eddie Murphy, Owen Wilson, Famke Janssen, Malcolm McDowell; Regia: Betty Thomas; Scenariul: Marianne Wibberley, Cormac Wibberley; Imaginea: Oliver Wood.

(vezi scena din palat în care spionul coboară din tavan spre a vedea ce se află în computerul teroristului, reluare în cheie comică a scenei similare din *Misiune imposibilă* cu Tom Cruise).

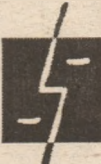
Cu accentul pe relația dintre personaje și pe latura de divertisment, *Sint spion* este reluarea în variantă prescurtată și adusă la zi din punct de vedere tehnologic a unui popular serial de televiziune din 1960 (cu Bill Cosby și Robert Culp). Este o peliculă pentru petrecerea timpului liber în mod plăcut cu condiția de a accepta convenția și de a nu cere mai mult decît și-au propus realizatorii înșiși – o poveste amuzantă pe care o putem lesne uita odată proiecția încheiată.

O altă poveste, de această dată pentru copii este *Harry Potter și camera secretelor*, continuare la *Harry Potter și piatra filozofală*. Personajul Harry Potter – băiețelul de 11 ani care află că este vrăjitor și că trebuie să facă față unor confruntări din ce în ce mai directe și mai periculoase cu Lordul Cap-de-Mort (întruchipare a răului absolut ce amenință lumea vrăjitorilor și a magiei) – este de acum bine cunoscut publicului atît din cele patru volume apărute în limba română, cît și din pelicula deja amintită. Romanul scris de J.K. Rowling, publicat în 1998 s-a situat pe primul loc în Anglia ca cea mai bine vîndută carte a anului, a fost tradusă în 42 de țări din lume iar acum a fost transpusă cinematografic spre bucuria celor care au citit cartea cu multă pasiune și de nenumărate ori.

Miruna Barbu

MUZICA este înainte de toate vibrație: vibrația aerului în tuburile sonore, vibrația corzilor, în definitiv, a oricărui corp rezonator. Mai este însă și vibrația compozitorului ori a resitutorului, căci fără vibrație mesajul lor e apă de ploaie, zaț din erzaț. A compune sau a interpreta muzica înseamnă în fond să imprimi o strategie propriei vibrații, să faci ca freamatul ființei tale să acceadă la orbite alterne. Nu din idei ori din concepte se naște muzica autentică. Oricît ar fi ele de netede sau de rotunde, vor isca doar constelații sonore dezabuzate, deconectate de la intensitatea experiențelor existențiale. Celibidache le numea “paduri de plastic”; cu alte cuvinte, vegetații luxuriante fără sevă și fără miresme. De la

Schönberg incoace creația muzicală a deprins viciul noutății cu orice preț, tînjind după clauza originalității în sine. Ce altceva reprezintă dictatura serială la Boulez, răsfațul stochastic la Xenakis ori nevrozele structurale la Cage și Morton Feldman dacă nu spectacolul impecabil dar plictisitor, virtuos dar anost al ideilor și conceptelor, ce-și întind umbre peste ingenuitatea funciară a muzicii aidoma unui blestem tainic și fecund? Firește că un compozitor trebuie să mustească de idei reavane și, de ce nu, chiar explozive, să fie îmbibat de experiența intra- și extra-muzicală a predecesorilor, dar informația,

FVNDATIA ANONIMVL,
coeditor al revistelor *România Literară* și *Deci* (revista culturală a Academiei Cațavencu),
care acordă anual **PREMIILE PROMETHEVS,**
a adus la cunoștința publicului faptul că în acest an va organiza trei manifestări artistice dedicate tinerilor pictori, sculptori, poeți și muzicieni români.

În urma numeroaselor solicitări de participare primite și a dificultăților de asigurare a instrumentelor muzicale la Centrul Cultural din localitatea Sfântu Gheorghe (jud. Tulcea), FVNDATIA ANONIMVL va organiza următoarele evenimente concurs:

Festivalul de Muzică Clasică - PROMETHEVS
se va desfășura în București, la CLVBVL PROMETHEVS (Piața Națiunile Unite nr. 3-5), unde vor putea participa 12 solisti sau formații instrumentale. Înscrierile se fac pînă la data de 28 februarie 2003. Preselecția va avea loc în perioada 3 - 9 martie 2003. Programul festivalului va fi următorul:

18 martie	deschiderea festivalului, concert inaugural
18 - 20 martie	concerte în concurs
21 martie	festivitate de premiere, concert al premianților, închiderea festivalului

Festivalul de Poezie - PROMETHEVS
se va desfășura în cadrul Centrului Cultural al Fundației Anonimul din localitatea Sfântu Gheorghe (jud. Tulcea) și unde pot participa 12 tineri poeți. Înscrierile se fac pînă la data de 18 aprilie 2003. Preselecția va avea loc în perioada 28 - 30 aprilie 2003. Programul festivalului va fi următorul:

12 mai	deplasarea la Sf. Gheorghe Delta, cazarea
13 - 15 mai	program de lucru și excursii în Delta Dunării
16 - 17 mai	concursuri de poezie, desemnarea câștigătorilor
18 mai	închiderea festivalului, deplasarea la București

Tabăra de Pictură și Sculptură - PROMETHEVS
se va desfășura tot în cadrul Centrului Cultural al Fundației Anonimul și unde pot participa șase pictori și șase sculptori. Înscrierile se fac pînă la data de 15 aprilie 2003. Selectarea participanților se va face în urma participării la expoziții de grup în cadrul CLVBVLUI PROMETHEVS, care se vor organiza în perioada 1 mai - 30 iunie 2003. Durata taberei a fost prelungită și programul va fi următorul:

18 iulie	deplasarea la Sf. Gheorghe Delta, cazarea
19 - 25 iulie	program de lucru și excursii în Delta Dunării
26 iulie	concursul pe cele două secțiuni ale taberei, desemnarea câștigătorilor
27 iulie	închiderea taberei, deplasarea la București

Lucrările de pictură și sculptură vor rămîne la Centrul Cultural al Fundației Anonimul pentru a fi expuse permanent.

Pentru fiecare din cele trei manifestări-concurs descrise mai sus, FVNDATIA ANONIMVL va acorda câte trei premii în valoare de: 20.000.000 de lei (locurile I), 15.000.000 de lei (locurile II) și 10.000.000 de lei (locurile III). Jurile vor fi alcătuite din câte un reprezentant din partea Fundației Anonimul, a redacției *România Literară* și a redacției revistei *Deci*, iar câștigătorii vor fi desemnați în funcție de lucrările realizate sau interpretate în timpul manifestărilor.

La preselecție sunt admisi tineri cu vârsta de maxim 25 de ani, care trimit la redacția *România Literară* (Calea Victoriei 133, sector 1, București) și/sau la redacția revistei *Deci* (Bd. Regina Elisabeta 7-9, et. 6, sector 2, București) lucrările necesare înscrierii, respectiv:

- secțiunea poezie - CV-ul și trei poezii în manuscris
- secțiunea muzică clasică - CV-ul și susținerea unei audii la CLVBVL PROMETHEVS, la o dată pe care o vom anunța ulterior
- secțiunile pictură și sculptură - CV-ul și prezentarea a câte trei lucrări în vederea expunerii lor în cadrul unor expoziții de grup în spațiul special amenajat la CLVBVL PROMETHEVS

Detalii suplimentare la telefon 021 211 6997

F V N D A T I A A N O N I M V L

muzică

Curiozitate și erudiție

oricât de apetisantă, nu se cade să fie doar ingerată, ci, mai ales, digerată, în așa fel încât, fie ideea ori conceptul, fie setea de inedit sau foamea de insolit să se coaguleze în energii ce întrețin vibrația. Componistica românească pare a fi învățată să dea glas unei atari vibrații. Dacă în deceniile 6-7 morbul formalizărilor sășioase (explicabil prin tentația “fructului oprit” consecutivă epocii staliniste) puse stăpînire cu frenezie pe condeiele cele mai destoinice, treptat spațiul expresiei sonore s-a extins și s-a destins, dexteritatea și performanța intelectuală fiind pândite tot mai des de descalificare în fața vibra-

ției. Însă fără practicarea acestor subtile exerciții intelectuale, fără deținerea a cât mai multor coduri prin care compozitorii occidentali descuiau porțile, altminteri rigide, înghețate, ale muzicilor savante, nu s-ar fi izbutit provincializarea arealului sonor românesc. Căci a fi provincial înseamnă în primul rînd a refuza să împărtășești experiențele altora, blocându-te în propria-ți lume, pe care o escaladezi la nesfârșit, iar în al doilea rînd a nu reuși să-ți gestionezi finalitățile, nevăzând pădurea din cauza copacilor. Nici Ștefan Niculescu, atunci când a avut revelația fenomenului eterofon, nici Aurel

Stroe, cînd a fost vizitat de muza deconstructivismului, nici Tiberiu Olah, cînd a semnat pactul cu “armonia sferelor” ori Octavian Nemescu, atunci cînd a fost confiscat de vraja arhetipală, nu s-au retras din cetatea muzicii și nu au ignorat nimic din efervescența acestei cetăți. Ei au instituit o mistică a vibrației care a pornit dintr-o hermeneutică bazată pe curiozitate și erudiție. Despre curiozitate, Montaigne spunea că este “un rău necesar și originar în om”, iar în legătură cu erudiția, Hebbel afirma că este “o bancnotă ce nu poate fi folosită decît acolo unde poate avea valoare”. Dar nu cumva, ca să (re)devină originară și necesară, muzica trebuie să fie folosită numai acolo unde – ca să primească valoare – poate transporta vibrația?

Liviu Dănceanu

REALIZATE, evident, în piatra de Măgura, lucrările sculptorului Gheorghe Coman dovedesc incontestabil că artistul a trăit exclusiv, pe parcursul a peste trei decenii, în spiritul și în spațiul taberei de la Măgura Buzăului. Deși de dimensiuni obișnuite, de interior, formele sale sînt, în totalitate, lucrări de anvergură monumentală, lucrări de spațiu deschis, comprimate și reduse la scară. Pînă și din punct de vedere stilistic și expresiv ele se înscriu în acele tipuri de construcție care presupun o bună comunicare cu imensa anvelopă de aer. Realizate pe trasee curbe sau în perspectiva unor geometrii severe, anguloase și rectangulare, mișcînd pe masa compactă sau, dimpotriva, pe jocul dintre plin și gol, formele lui Gheorghe Coman pot fi oricînd mărîte pînă la cotele optime și lăsate să se descurce singure în aer liber. Chiar și aparenta lor sărăcie și monotonia evidentă a repertoriului vin din aceeași direcție a sculpturii de tabără, din același spațiu al expresiei în care intervenția rapidă asupra materialului, decupajul sumar al ansamblului în detrimentul detaliului, mai mult sau mai puțin ornamental, sînt elemente constitutive și modalități ireductibile de gîndire și de acțiune plastică. Întreaga operă a lui Gheorghe Coman este, în spiritul și în structura sa, aceea a unui sculptor de exterior, a unui administrator de spațiu mari, a unui artist al formelor grele și, mai ales, a unui vizionar al universurilor geologice. Dar creația sa absolută este *Tabăra* însăși, iar fiecare lucrare de la Măgura, indiferent de cine ar fi ea făcută, poartă puțin, atît cît are nevoie memoria spre a nu se risipi, și semnătura lui Gheorghe Coman.

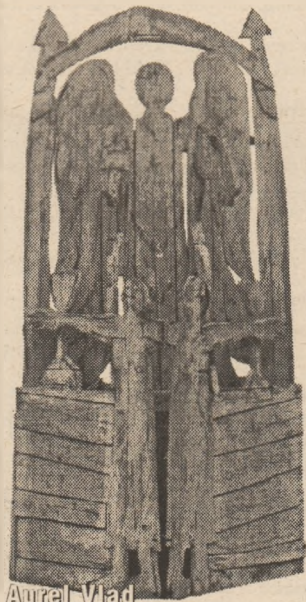
DARIE MIRCEA DUP aparține ca vîrstă generației pe care ne-am obișnuit s-o numim optzecistă. El s-a impus, însă, mai degrabă prin elementele care-l separă decît prin acelea care-l integrează în problematica și în obsesiile acesteia. Sculptor cu o foarte bună priză la materie și cu un la fel de puternic instinct al formei, el a rămas oarecum într-un gen particular de clasicism, cu o puternică tentă morală, interesîndu-se mai puțin de experimentele de limbaj, de integrarea unor noi materiale și tehnici, de redefinirea dialogului cu spațiul. De toposurile clasicității îl leaga, mai întîi, fascinația pentru corpul uman, în jurul căruia se naște o adevărată civilizație antropocentrică. Și chiar dacă arhitectura corporală

cronica plastică

de Pavel Șușară

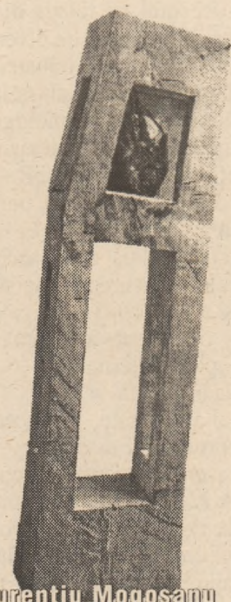
Sculptori români contemporani (III)

Aurel Vlad

Darie Dup

Laurențiu Mogoșanu

nu este permanent o prezență explicită, ea este suplinită sistematic prin detalii anatomice, prin atitudini, prin forme asimilabile. Deși materialul său predilect este lemnul, pe care-l cioplește în planuri mari, fără interes pentru amănunt și pentru culoarea locală, lucrări cu o remarcabilă forță expresivă au fost realizate prin combinarea acestuia cu metalul; fie prin placare neutră, fie prin asocierea cu un element deja constituit - lama de coasă, de pildă. Însă dincolo de interesul pentru forma statică sau, mai bine zis, pentru forma cu un echilibru dobîndit, Darie Dup se exersează într-un expresionism temperat, cu o puternică dimensiune incriminatorie. Departe de a fi o mistică sau măcar un elogi, antropocentrismul lui, marcat deseori de consecințele mutilării, așezat alături într-o ciudată asociere cu zoologicul, este mai curînd semnul unei revolte și actul unei puneri între paranteze. Și în pofida faptului că prezența sa publică nu este una ofensivă și sistematică, Darie Dup rămîne unul dintre cei mai înzestrați și mai bine definiți artiști din generația de mijloc.

ALĂTURI de Napoleon Tiron, Doru Covrig, Dup Darie, Aurel Vlad, Mircea Roman și Titi Ceară, Laurențiu Mogoșanu este unul dintre noii cavaleri ai Apocalipsei. El a descoperit corporalitatea ca artefact, fizionomia ca tehnică de agregare,

lemnul inform, asemenea cărnii împietrite de mumie, ca substanță constitutivă a acestei noi viziuni. Antropocentrismul de altădată, suveran și orgolios, apare acum ca o simplă construcție care-și exhibă simultan fragilitatea și drama. Mitul se surpă, întregul nu este decît o tehnică a acumulării, iar iluzia vieții o simplă complicitate cu privitorul. Însă dincolo de pauperitatea materialelor și de suspendarea iluziilor, de asumarea fragmentului ca singură garanție în aspirația către întreg și de validarea construcției ca metaforă a existenței înseși, formele lui Mogoșanu păstrează vizibil urmele unei sacralități pierdute sau, din contra, inapte încă de a se manifesta. În spatele derizoriului și al mortificării, așteaptă momentul prielnic pentru reactivare memoria unui hieratism nedeterminat. Care vine, poate, din actul creației dinții ori din îndepărtata stilistică a unei viziuni bizantine convertită la tridimensional.

ÎNTRU sculptorii afirmați în ultimele două decenii, Aurel Vlad ocupă un loc bine definit și greu de uzurpat. În afara de Mircea Roman, nici un altul nu și-a identificat atît de rapid și de exact universul și stilistica, după cum nici unul nu și-a urmărit proiectul cu atîta rigoare. Deși este în mod vădit un cioplitor, cu o specială sensibilitate pentru lemn, el nu a ocolit nici metalul, nici bronzul și nici variantele lor industriale,

un fel de semipreparate, cum ar fi tabla de exemplu. Și paradoxul lui începe tocmai aici, pentru că deși este un artist robust, din specia celor care visează monumental și meditează frust asupra materialului și a disponibilităților sale, Aurel Vlad și-a construit personalitatea și s-a impus în conștiința publică printr-un fel de arhitecturi ale vidului, de frize realizate prin decupaj, la limita eposului etnofolcloric cu ironia ludică și cu pietismul unui meșter de iconostase. Fără a fi eliminat, în fazele mai timpurii, cu totul ciopleirea - ea era prezentă măcar în subsidiar atunci cînd sculptorul folosea lemnul - și în pofida

faptului că ea a devenit recent o formă de exprimare privilegiată, Vlad a reactivat și a redimensionat o tehnică aproape ignorată și mereu suspectată de a nu putea trece dincolo de pragul decorativului; anume decupajul sau, pe numele său artizanal, traforajul. Stîlpi din tablă, din metal și din lemn, compoziții complicate sau lesne de citit dintr-o singură privire, crochiuri antropo- și zoomorfe sau gloase pe marginea marilor teme ale figurației mistice și-au găsit în această umilă practică a traforajului una dintre cele mai depline forme de exprimare.

AICI George Apostu, nici Paul Vasilescu, nici Vasile Gorduz, nici Neculai Păduraru, nici Mircea Spătaru și nici generațiile mai tinere nu și-au asumat universul formal și tensiunile specifice ale sculpturii lui Ion Vlad. Încercările timide de a-l recupera acum pentru spațiul artistic contemporan, dincolo de teorii și de judecăți istorice, este mai curînd un reflex existențial decît un proiect estetic. Ion Vlad a reprezentat, și reprezintă încă în sculptura noastră, un amestec ciudat de energie și de disperare, de vitalitate și de eșec, de construcție monumentală și de ruinare lentă a formei pînă în pragul disoluției. Un bun regizor al volumului gigantic și al suprafeței impresioniste, un contemplativ calm și un expresionist ultragiat și sangvin, un sacerdot al antropocentrismului și un iconoclast în plină criză de răzvrătire, toate aceste personaje se găsesc simultan și succesiv în sculptura sa. Tocmai această dimensiune a sculpturii noastre, care sintetizează pe un spațiu relativ restrîns experiențe ale unei întregi istorii, face ca recuperarea artistului să fie astăzi mai mult decît necesară, adică de-a dreptul imperativă. ■

POLIROM

NOUȚĂȚI
ianuarie 2003

D.H. Lawrence

Cvartetul din Alexandria: Balthazar

Aldous Huxley

Minunata lume nouă

Reîntoarcere în minunata lume nouă

Plinius

Naturalis historia

Enciclopedia cunoștințelor din Antichitate (vol. IV)

Stanislao G. Pugliese

Carlo Rosselli

Eretic socialist și exilat antifascist

în pregătire:

Livius Ciocărlie

Lev Tolstol

& comp

Anna Karenina

Reduceri de 30%

Pentru oferta săptămîinii în site-ul www.polirom.ro ▶ Agenda

Comenzi la: CP 266, 6600, Iași. Tel. & Fax: (0232)214100; (0232)214111; (0232)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7. Tel.: (021)3138978, Timișoara, Tel.: 0722/548785
E-mail: sales@polirom.ro

www.polirom.ro

cronica traducerilor

Un eveniment editorial

APARUT – la Editura Albatros – una dintre traducerile-eveniment ale anului 2002: *Memorii de dincolo de mormânt* de Chateaubriand, carte mult așteptată de orice român iubitor de literatură bună, carte care – în sfârșit! –, datorită stradanilor unui traducător și ale unui editor de excepție, este pentru prima dată publicată în limba română.

Textul lui Chateaubriand – o importantă selecție care urmează ediția Jean-Paul Clément, apărută în două volume la Gallimard în 1998 – este însoțit de un *Cuvânt înainte* al acestuia și de un studiu introductiv al traducătoarei (*Timpul scrierii, timpul amintirii*), precum și de o substanțială *Notă asupra ediției*, o *Cronologie* și note, semnate tot de autoarea traducerii, Marina Vazaca.

Tot acest aparat critic, impresionant prin seriozitatea și acritatea cu care a fost conceput și realizat, este de primă utilitate pentru mai buna lectură a unui text de mare complexitate și cu care cititorii români vin pentru prima oară în contact. Nu mai puțin dificilă a fost pentru traducătoare și opțiunea pentru o anumită selecție, printre multiplele existente și posibile. Atfel, masivul aparat critic ca și selecția la care a recurs sunt ele însele gesturi auctoriale care împlinesc goluri și creează prelungiri în sensul construcției totale pe care o sugerează: textul integral al *Memoriilor*, care nu putea fi dat în totalitatea lui imensă.

Vreau să spun prin toate acestea că Marina Vazaca nu este numai o remarcabilă traducătoare care a reușit să redea cu virtuozitate specificul stilului lui Chateaubriand, ci că ea este și o autoare de ediție care a avut a înfrunți în cazul de față tot felul de dileme și de probleme, pe care le-a rezolvat nu numai datorită harului ei creator, ci și unei conștiințe teoretice. Precizând că "selecția în limba română repre-

zintă aproximativ douăzeci la sută din originalul francez fără variante, încercând pe cât posibil să ofere principalele repere a ceea ce memorialistul a numit «epopea timpului [său] reprezentată în persoana [sa]», Marina Vazaca observă totodată că *Memoriile...* lui Chateaubriand au o "formidabilă coeziune, datorată în primul rând unei poetici a timpului și a morții cu totul specială, care crează cel mai frumos conflict între adevărul poetic și adevărul documentar întâlnit vreodată în genul memorialistic. Altfel spus, deși interesul textului rezidă, neîndoind, în materia amintirii, pasionantă este și *organizarea acestei amintiri ca tot unitar*" (sublinierea noastră).

Observ așadar cu încântare că, obsedată fiind, ca orice foarte bun traducător, de *stilul* celui pe care-l traduce, Marina Vazaca este nu în mai puțină măsură preocupată de construcție, de *scriitură* de fapt, pe care se străduiește – și reușește, cred eu – să nu o sacrifice prin selecție, în ciuda primejdiilor și concesiilor pe care aceasta le presupune. Ea observă de altfel în termeni clari că, "inevitabil, selecția sacrifică

în bună măsură tocmai construcția, lăsând impresia că favorizează informația. Chiar dacă fiecare unitate stilistică își are propria frumusețe, chiar dacă frazele cu valoare de maximă sau aforistice sunt foarte numeroase, prin selecție se diluează totuși meditația care însoțește constant amintirea, se estompează rezonanța tonului și gravitatea viziunii «de dincolo de mormânt», pe care Chateaubriand a construit-o ca un magician". Nu întâmplător avem în acest pertinent comentariu cuvântul "viziune", cuvânt-cheie pentru poetica proustiană (pentru care stil și viziune sunt indisolubile), adeseori, dar încă nu îndeajuns, asociată cu poetica lui Chateaubriand.

Autorul *Memoriilor de dincolo de mormânt* își începe "povestea vieții" din ziua de 4 octombrie 1811, "aniversarea sărbătorii numelui meu și a intrării mele în Ierusalim", și continuă să scrie la ea până în 1846, ba chiar până în ajunul morții sale (1848), când încă mai aduce mici rectificări textului. Repetatele întreruperi, reluări după relativ îndelungate perioade de pauză care, implicit, duc și la schimbări ale unghiului de abordare și deci ale "compoziției", ale construcției, care parcă se caută pe sine, nu este preconcepută, ci se face sub ochii noștri, pe măsură ce citim. Și astfel, în ciuda frazei ample, multietajate, al cărei ritm și a cărei melodie melancolică și gravă ridică în

fața traducătorului mari dificultăți – depășite cu fericite rezultate de Marina Vazaca –, putem recunoaște în textul lui Chateaubriand o *structură discontinuă* care se află în bună rezonanță cu sensibilitatea noastră, cu modelul la care ea pare a răspunde cel mai prompt.

Această structură discontinuă – care, de asemenea, într-un anumit sens, ne trimite la Proust – ține nu numai de felul în care a fost construit modul cel mai aparent textul (alcătuit din elemente eterogene: documente, scrisori, o întreagă informație brută, dar și comentarii pe marginea lor, dar și maxime, aforisme, reflecții care nu o dată sunt adevărate meditații poetice sau, și mai exact, adevărate poeme, totul din dubla perspectivă a istoricului "obiectiv" și a individului autor "subiectiv"), ci și de logica *sui generis* a unei memorii afective pe care am putea-o compara cu cea de tip proustian.

MULTCITATUL text prin care Chateaubriand este adeseori considerat un precursor al lui Proust, ar putea figura cu folos și în această mică demonstrație pe care o încerc, exemplificând totodată și virtuozitatea de traducător a Marinei Vazaca: "Într-o clipă, sunetul acesta magic mi-a readus în fața ochilor domeniul părintesc, pe loc am și uitat de catastrofele la care asistasem și, transportat deodată în trecut, am

revăzut câmpurile unde de atâtea ori auzisem fluieratul sturzului. Pe atunci, pe când îl ascultam, eram trist cum sunt și astăzi; dar acea primă tristețe era una născută dintr-o nelămurită dorință de fericire, ca atunci când ești lipsit de experiență; tristețea pe care o încerc acum vine din cunoașterea lucrurilor cumpănite și judecate. Cântecul păsării în pădurile de la Combours imi evoca o fericire pe care credeam că o voi atinge; același cântec în parcul de la Montboissier imi amintea de zilele pierdute în căutarea acelei fugare fericiri" (II, 9).

Frumusețea acestor pagini, care iată, au trecut acum și în limba română în toată splendoarea lor, este atât de coplesitoare, încât nu pot rezista ispitei de a mai da aici spre citire fie și numai acest singur "poem": "Să facem apelul acelor vânători de himere; să deschidem catastiful din ziua mâniei: *Liber scriptus proferetur*; monarhi! prinți! miniștri! iată-l pe ambasadorul vostru, pe colegul vostru, revenit la post: unde sunteți? răspundeți!/ Alexandru, împăratul Rusiei? – Mort./ Frederic al II-lea, împăratul Austriei? – Mort./ Ludovic al XVIII-lea, regele Franței? – Mort./ Carol al X-lea, regele Franței? – Mort."/ (și "poemul" continuă după același model cu încă șaisprezece versuri, fiecare dedicat unui alt personaj istoric cunoscut de Chateaubriand; după care urmează:) "Dacă atâția oameni așezați alături de mine în registrul congresului și-au înscris numele în pomelnic, dacă popoare și dinastii regale au pierit, dacă Polonia a căzut, dacă Spania este din nou distrusă, dacă eu m-am dus la Praga să mă-ngrijesc de rămășițele fugare ale mărețului nostru neam regesc, al cărui reprezentant eram la Verona, ce înseamnă prin urmare toate lucrurile pe pământ? Nimeni nu și mai amintește de discursurile pe care le țineam în jurul mesei prințului de Metternich; dar, o, putere a geniului! nu va fi călător care, auzind cum cântă ciocărlia pe câmpiile Veronei, să nu și amintească de Shakespeare. Fiecare dintre noi, scotocind în memorie la diferite adâncimi, descoperă un alt strat de morți, alte sentimente stinse, alte himere pe care în zadar le-a hrănit, asemeni celor de la Herculanum, cu laptele Nădejdi" (XL, 3).

Scandez aceste "versuri" despre viață și moarte, despre aparență și esență, despre trecutul redevenit prezent prin miracolul unei memorii indisolubile de poezie, despre artă și nemurirea prin artă, și mult mă bucur că *Memoriile de dincolo de mormânt* și-au găsit în cele din urmă vocea care să le spună atât de bine în limba română.

Irina Mavrodin

cartea străină

București: poezie și adevăr

ES CHIENS errants de Bucarest, carte semnată de Lionel Bourg și

apărută la Editura "Fata Morgana" în 2002, ne-a reținut mai întâi atenția prin titlul ei – dinainte familiar bucureștenilor – și apoi prin calitatea grafică și ingeniozitatea gravurilor miniaturale concepute de Philippe Favier nu ca simplă ilustrare, ci ca o potențare vizuală a textului. Cele cincizeci de pagini ale cărții alcătuiesc un "reportaj poetic". Reportaj, pentru că, vizitând orașul pe timp de zi și de noapte, în cartierele centrale sau marginase ale vechiului și mai noului București, autorul "se documentează". Privește cu atenție totul: străzi, clădiri, vehicule, oameni, animale. Stringe informații, meditează și încearcă să dezlege misterul uneori halucinant, mai totdeauna derutant a ceea ce vede. Poem, pentru că imaginile se ordonează într-o viziune convergentă, coerentă și puternic subiectivă. În fond, există un acord subliminar între Lionel Bourg și București, de parcă scriitorul ar găsi aici o lume similară universului său interior.

"Reportajul" nu cuprinde nimic care să ne surprindă: informațiile autorului nu vin dintr-o investigație laborioasă, ci din impresii și trăiri, ca și din taclale de cafea. El se întretine îndelung cu poeți și scriitori care, de predilecție, "malaxează sexualitate și misticism". Așa se face că va afla cite ceva despre Vlad Țepeș și ministrul Agaton, via Dracula parc, despre dinamicul primar

Traian Bănescu în război cu butucurile improvizate și ciinii vagabonzi, despre Hagi, "Maradona al românilor", ori amănunte despre cuplul Ceaușescu, "ctitorul" Bucureștiului desfigurată. Remarcabilă este capacitatea lui Lionel Bourg de a reuni toate aspectele unei realități mizere, sordide, descompuse, nu pentru a întocmi un rechizitoriu, ci pentru a se situa față de o lume parcă suprarreală cu un punct de vedere intens nonconformist.

Cenușiul, vidul, ruina, sărăcia, mizeria, oboseala, infirmitatea, boala, resemnarea, singurătatea sint aspectele care dau coerența unei viziuni realiste la pornire, dar care devine, prin selecție și acumulare, halucinant obsesivă, poetic-onirică, basculând către semn și simbol întrucât stabilește o relație de corespondență între sinele artistului și o bună parte din obiectul contemplației lui. Privirea lui Lionel Bourg e "caleidoscopică": ea adună și reface imagini posomorite, ciuntite, descompuse, haotice. Caleidoscop bizar, apăsător care, în loc să fascineze, începe prin a surprinde înainte de a conduce spre o atitudine simpatetic dezabuzată. Nici indignare, nici dispreț, ci înțelegere și cufundare pînă la identificare cu tot ce este mizerie, ofensă, deriziune. De cum iese din aeroportul Otopeni, Lionel Bourg este izbit de "mirosul Bucureștiului și excesiva lui periferie" care îi aduc în memorie orașul tinereții sale, St. Etienne, "cu mirosuri de industrie grea, putoarea gazelor de eșapament, a camioanelor sau a mașinilor pahidermice, lepră olfactivă și cu această smolală suspendată în aer, această funingine care se furiează în bronhii...". O descoperire mediată de o amintire "prăfuită, în zdrențe" despre un oraș industrial, nostalgică, poate, pentru scriitor, anacronică și opresivă pentru bucureșteni.

PRIMĂ impresie, deja concluzivă, sună astfel: "La București n-am văzut decît noaptea.

Noaptea rece, cețoasă și, în zori, de zgust în cerul guri, gol, deznădejde trivială, muncitori (funcționari? gestionari? femei de serviciu?) așteptînd autobuzul, cenușii, goliți de ei înșiși, încarcerati în această răbdare sau năucire caracteristică nevoiașilor de pretutindeni...". Privirea se oprește asupra copiilor în zdrențe care țîșnesc la intersecții oferindu-se să mizgălească geamurile mașinilor pentru cîțiva bănuți pe care alții, mai mari și mai tari, îi vor confisca îndată; asupra cer-

șetorilor insistenți sau, dimpotrivă, muți și împietriți într-o disperare fără margini. Ambianța de film expresionist se completează cu aceea a vehiculelor – mașini jalnice ocupînd trotuarele sau adăpostite în dosul pancartelor pe care scrie *Parcarea interzisă*, dormind "rumegătoare, bolnave, oloage de artroză sau de paralizie reumatică", dar mai ales neașteptatele "cărute și cai costelivi (o gloabă albă, fără rușine pișăcioasă în fața ambasadei Franței, cele mai nenorocite mîrtoage, cu coastele ieșite, și cărutele cu lemnul spălăcit, pline cu grămezi de zdrențe și tot felul de fieroteni..." pe bulevardul Dacia! Decorul se întregeste: "su-

perbele clădiri în ruină, cu cariatidele lor umilite și desfigurate de tencuiala căzută de pe cioturile lor de brațe" sint contrapuse blocurilor despotului, al cărui palat, "tot neterminat, deja în refacere, tronează ca o gigantică excrescență a puterii (un tort, de fapt, clădire grotescă la extremitatea unui bulevard conceput pentru parade militare, mai musolinian decît oricare altul..." într-un cartier devenit un "puzzle aberant făcut din bucățele care nu se mai îmbucă".

Toate aceste imagini pălesc însă față de aceea a ciinilor vagabonzi. Dispersia hipertrofică, inepuizabilă a acestora atît în viața străzii, cît și în carte este fără doar și poate emblematică. Invadarea orașului de către amărîtele și jechoasele patrupede este sugerată de Philippe Favier prin proliferarea lor grafică mai ales acolo unde nu te-ai aștepta: ele nu ilustrează numai coperta, nici nu apar numai la început sau sfîrșit de capitol, ci se strecoară printre rînduri, ba chiar, intrerupînd cursul frazei, printre cuvinte. Cititorul, ca și trecătorul, le privește sau le ocolește, le comentează sau nu, cu siguranță nu le poate ignora prezența. Imaginile scurtcircuitează lectura, tot așa cum ciinii reali bîntuie liniștea, somnul, deplasarea, în ultimă instanță chiar viața bucureștenilor, ca un soi de metaforă a conștiinței lor. Gravurile po-

tențează textul, tot așa cum textul potențează realitatea. Scabroși, jalnici, resemnați sau agresivi, urlînd sinistru în noaptea, încăierîndu-se unii cu alții, ei se iau la trîntă cu taxiurile, cu pubelele, cu oamenii, dar mai ales ar face-o cu confrății lor purtați în lesă, beneficiarii îmbietoarelor produse speciale care umplu rafturile shopurilor și ecranele noastre vespérale. Adevărata lor decădere și blestemul care s-a abătut asupra lor apar însă atunci cînd ciinii străzii zac inerti, nepăsători și triști sub aceleași automobile sau de-a lungul trotuarelor, lăsîndu-se ocolîți de pasul grijuliu al trecătorilor prudent-înțelegători. Ei sint reprezentanții unei caste cînd detestată, cînd compătimită și ocrotită, căci "ei au, se înțelege, legătură cu săracii, complicitatea de soartă mai degrabă decît lupta care unește această dublă încarnare a decăderii într-o căutare banșalantă, ba feroce, a deșeurilor [...]. Fantomatici, miriitori, nu mai puțin disprețuitori și codificînd regulile unei aristocrații vagabonde, ei bîntuie tîhna celor avuți, trădează angoasele refulate, ca niște delincvenți post-moderni, ca să facă din viețile noastre de ciine, emblema unui refuz mocnit al normalității în curs". Scoși în stradă de arhitectii construcțiilor nebunești ale lui Ceaușescu, ei trăiesc într-o semidomesticitate, încercînd la fel ca toți cei amărîți să supraviețuiască, să se adapteze, să se apere. Vindictivi, sleiți de puteri, disprețuitori și disprețuiți, anihilați de propria lor soartă, ei își impart hrana și culcușul, viața și moartea cu cei la fel de izgoniți și urgisiți. Moartea îi așteaptă pe toți sub boschetele vreunui parc sau lingă grămezile de gunoarie de pe marginea șoselelor. Adevărata lor tragedie este aceea a tuturor acelor a căror viață este o moarte lentă. Viața "de ciine" doșpește și dă peste margini, contopită cu viața lipsită de speranță a atîtor oameni.

LIONEL Bourg face o amplă incursiune în culturi și civilizații străvechi în care, cel mai adesea, ciinii au fost asociați cu moartea și infernul, ca paznici la porțile lumii de dincolo, cerberi devorînd bolnavii, muribunzii și cadavrele. Aceasta îi permite autorului să ridice ciinii vagabonzi ai Bucureștiului dintr-o tristă lor realitate la înălțimea unui simbol. Ei sint zii decăzuți ai unei civilizații și ai unei societăți care "nu și-au rupt lanțurile decît ca să-și făurească altele

LIONEL BOURG

Les chiens errants de Bucarest

FATA MORGANA

noi". Oricît de mare ar fi ascendentul imaginarului asupra realului, Bucureștiul îi apare acestui străin, care nu e "nici turist, nici intrus, nici hoinar veritabil", ca un oraș care se scaldă în mizerie, grotesc și parodie socială. Acestea din urmă, ca și altor sporadice realități i se rezervă flashuri de ironie, nici aceasta corozivă. Condamnarea este discretă, difuză, abia sugerată. În schimb, înțelegerea și adeviziunea la tot ce este marginalitate, umilintă, decrepitudine, suferință este intensă și permanentă. O atitudine neobișnuită față de o lume incomodă, escamotată și respinsă de guvernanți, căci este nealinată la, nu-i așa, *acquis*-ul comunitar! Nu e mai puțin adevărat că autentică, imaginea este și incompletă, ceea ce nu poate fi reproșat prozatorului, căci el nu face un documentar, ci selectează cu precădere aspectele pe care și le poate asuma. Avem prin urmare de-a face în aceeași măsură cu Bucureștiul nostru și cu unul launtric:

Constanța Ciocărlie

Pagină ilustrată cu vignete din volum

ARA anului 1949... Diet Kloos, o tânără olandeză studentă la Conservatorul Regal din Haga își petrece la Paris vacanța împreună cu o prietenă. Traseul turistic tradițional le poartă pe cele două călătoare pe malurile Senei unde cumpără de la buchiniști o carte pentru copii, după care se așază la o masă, pe terasa cafenelei „Dupont” din Saint Germain de Près. Diet scapă proaspăt achiziționatul volum pe jos. Un tânăr de la masa vecină se grăbește să-l ridice și să-l înapoieze posesoarei. Cei doi se privesc atent. Tânărul cu ochii de culoarea chihlimbarului este Paul Celan, aflat din iulie 1948 în exil la Paris.

Dialogul între Diet și Paul se înfiripă spontan în franceză, devine tot mai animat, și la propunerea lui Celan, este continuat în germană. Urmează o scurtă săptămână de întâlniri. Diet este nevoită să se reîntoarcă în Olanda, dar legătura continuă printr-o corespondență din care nu s-au pastrat decât cele 12 scrisori ale poetului și câteva poeme în manuscris dăruite aceleia de care el s-a simțit apropiat în acea perioadă dificilă, de început, a exilului sau parizian. Scrisorile de răspuns expediate de Diet lui Paul, 15 la număr, trec drept pierdute, având aceeași soartă ca aproape toată corespondența primită de poet în primii ani ai noii sale existențe pariziene.

Legătura epistolară dintre Diet și Paul a durat doar un an. Ea rămâne însă importantă prin mărturiile frământărilor literare și personale pe care Celan le-a avut într-un interval mai puțin cunoscut al biografiei sale.

De Diet Kloos Barendregt, Paul Celan se simte deîndată legat din mai multe motive. Decisivă ar putea fi tocmai experiența traumatică, rana nevindecată a pierderii unor ființe foarte dragi. Căci, la 25 de ani, Diet Kloos era deja văduvă. Născută la 9 mai 1924 într-o familie angajată pe tarim social, Diet, cu certă aplecare spre științele naturii și muzică, hărăzită și cu o voce foarte frumoasă, se decide să urmeze secția clasică a liceului. Cu fratele ei, un pianist virtuoz, organizează concerte particulare clandestine împreună cu colegii ei evrei, prizoniți odată cu ocuparea Olandei de către trupele naziste. Diet intră fără ezitări în rezistența antinazistă. Când începe deportarea evreilor, ea se ocupă de aflarea unor adăposturi secrete și izbuteste să salveze cinci concetățeni evrei. Participă la acțiunile de distribuire a ziarelor și manifestelor rezistenței, la diverse alte acțiuni „subversive” în cursul cărora îl cunoaște și pe viitorul ei soț, biologul Jan Kloos. Refuzul acestuia de a

Paul Celan și tânăra olandeză

semna declarația de loialitate față de forțele de ocupație îl costă postul la universitate și la Institutul de cercetări. Jan se alătură unui comando al rezistenței. La 22 noiembrie 1944 Diet și Jan se căsătoresc, dar la 9 decembrie Jan este arestat de Gestapo, torturat în prezența proaspetei sale soții și împușcat la 30 ianuarie 1945.

Diet rămâne în detenție încă șapte luni. Eliberată la 25 decembrie 1945, reintră în clandestinitate. După război, este angajată în urmărirea colaboraștilor olandezi, dar, scârbită de sadismul și oportunismul unora dintre concetățenii ei, (așa numiții „olandezi cumsecade”) se retrage din activitate și din președintele asociației foștilor deținuți politici. La finele lui 1946, Diet își reia studiile întrerupte la Conservatorul Regal din Haga și, după diverse specializări, începe o carieră strălucită de solistă, în concerte și oratorii muzicale. Diversi compozitori îi dedică creațiile lor. Paralel, Diet Kloos desfășoară și o carieră pedagogică la Conservator.

În momentul întâlnirii cu Paul Celan Diet era încă studentă și din prima clipă a fost impresionată de erudiția și farmecul tânărului poet. Acesta ar fi fundalul unei idile pe care o documentează volumul intitulat *Du musst versuchen auch den Schweigenden zu hören* (Încearcă să-i ascuți și pe cei care tac). Cartea nu include decât partitura uneia

din vocile duetului dar, din fericire, e vocea cea mai interesantă din perspectiva posterității...

UN CAZ asemănător îl oferă corespondența purtată de poet cu Ilana Schmueli, o prietenă din copilăria cernăuțeană de care urgia războiului și a Holocaustului l-a despărțit pe Celan o bună bucată de vreme – mai exact până în anul 1969 când poetul vizitează Israelul. Ilana îi întoarce vizita și astfel cei doi se reîntâlnesc de Crăciun, la Paris în același an. Revenită acasă, Ilana continuă dialogul cu Paul prin scrisori până în primăvara lui 1970, când poetul se sinucide.

Cu puțin înaintea izbucnirii Războiului din Golf, Gisèle Celan Lestrang îi solicită Ilanei Schmueli să doneze scrisorile, poemele și toate manuscrisele pe care Celan i le adresase și dăruise, Arhivei Literare din Marbach, depozitarea moștenirii literare lăsată de poet. Înainte de a se despărți de prețioasele documente, Ilana Schmueli se hotărăște să redacteze cronică unei vechi prietenii cu grija de a reda portretul celui Paul Celan pe care ea l-a cunoscut. Dar - notează autoarea în scrierea memorialistică publicată la Editura „Isele” din Germania în anul 2000 - a scrie despre Celan înseamnă a scrie despre o origine comună, despre locuri, întâmplări, felii de viață care au marcat destinul și ființa celor doi; a

scrie despre Cernăuțul de dinainte de război și de cel de după. Volumul Ilanei Schmueli cuprinde doar fragmente din scrisorile pe care Paul Celan i le-a adresat. Împreună cu poemele în manuscris pe care vechiul prieten le-a dedicat amicei sale din copilărie, aceste fragmente sunt „montate” într-un text situat la jumătate de drum între documentaristică și confesiune.

Să revenim la volumul *Încearcă să-i ascuți și pe cei care tac*, apărut la Editura Suhrkamp, deținătoarea dreptului de publicare a întregii opere a lui Paul Celan. Față de amplitudinea și profunzimea corespondenței cu Gisèle Lestrang, soția sa, cu Nelly Sachs, poeta de care-l lega nu doar o simplă empatie, față de schimbul de scrisori avut cu Franz Wurm sau cu Hanne și Hermann Lenz (volume îngrijite toate de Barbara Wiedemann), duzina de scrisori adresate tinerei olandeze Diet ar putea părea la prima vedere un simplu detaliu într-o frescă biografică. Dar lectura textelor, editate de Paul Sars și Laurent Sprooten, ambii universitari specializați în germanistică, se transformă pas cu pas într-o experiență emoționantă chiar pentru cititorul mai puțin inițiat. Scrisorile sunt încadrate de un eseu introductiv, de comentarii, sunt susținute de note și precizări bio-bibliografice, sunt reproduse în facsimil și însoțite de fotografiile celor doi tineri: Paul și Diet.

cartea străină

D INCOLO de mărturia unei prietenii și poate, a unei foarte discrete relații amoroase, scrisorile explică pe alocuri nașterea poeziei din cele mai mărunte întâmplări ale cotidianului. În ele sunt exprimate stări de spirit cu funcție „matricială” în raport cu unele poeme viitoare. Paul Celan se înfățișează amicei sale de la început sub semnul poeziei. Prima scrisoare este deja puternic „încărcată” literar. Ea se încheie cu reproducerea poemului *Chanson einer Dame im Schatten* (Cîntecul unei doamne în umbră), pe care Paul i-l dedică destinatarei (pentru ca ea „să nu-l uite întru totul”). Vibrația emoțional - literară a scrisorilor lui Paul Celan cunoaște un crescendo pe parcursul celor 12 scrisori, pentru a se stinge treptat pe măsură ce întâlnirile cu Diet se răresc. Ultima scrisoare nedată, dar probabil, așa cum precizează anexa biobibliografică, redactată la 23 iulie 1950, este de-a dreptul prozică. În viața lui Celan, reapăruse Ingeborg Bachmann, pe care scriitorul o cunoscuse la Viena în 1948. Relația cu ea avea să crească în intensitate. Diet Kloos revine la Paris în 1953 pentru a-și completa studiile muzicale. Trece pe la hotelul în care locuia Paul Celan, în Rue des Ecoles. Îl zărește dela distanță, pentru ultima dată. Era însoțit de o femeie tânără, probabil Gisèle Lestrang, viitoarea sa soție.

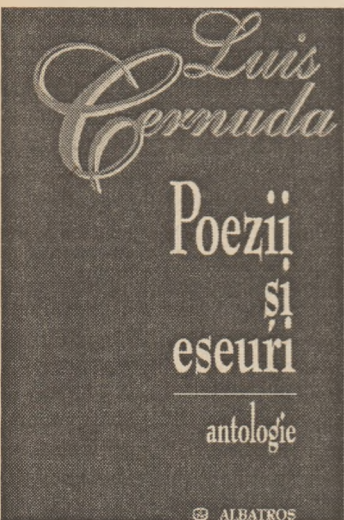
Afirmam că această corespondență pare a fi un detaliu într-o frescă biografică. Dar ca de obicei, cum se întâmplă cu tablourile marilor maeștri, fixarea asupra detaliului duce la noi descoperiri. Dovada că lucrurile stau așa, o aflăm în scrisoarea a 5-a în care Paul Celan îi dedică prietenii sale un poem având ca titlu numele pietrei prețioase din inelul pe care Diet îl purta – un topaz fumuriu. Ermetic, poemul devine permeabil, se desfoliază, deîndată ce situația ale cărei reminiscențe textul le sublimează și identificată: întâlnirea celor doi, pe malul Senei. Celan îi scrie prietenii sale că poemul i se pare reușit, că este un semn bun. Și o întreabă retoric - „Știi că într-un poem fiecare cuvânt cântărește cât o scrisoare”? Să nu fie acesta, ne-am putea întreba la rîndul nostru, tot retoric, și argumentul infailibil într-o pledoarie neîncheiată în favoarea publicării corespondenței marilor scriitori și gânditori?

Rodica Binder

ALĂTURI de Dámaso Alonso, Jorge Guillén, Pedro Salinas, García Lorca, Rafael Alberti, Vicente Aleixandre, Gerardo Diego, Emilio Prados sau Manuel Altolaguirre, poetul Luis Cernuda face parte din Generația de la 1927, care a mai fost denumită și cea a prieteniei, sau "grup" dar și generația celui de-al doilea Secol de Aur spaniol. Profesorul și criticul literar Juan Manuel Rozas preferă însă s-o numească "Generația avangardei", și ar părea că aceasta ar fi denumirea cea mai apropiată de adevăr, ținând seama că poezii despre care vorbim, născuți între 1891 și 1905, sunt cei care imediat după scriitorul Ramón Gómez de la Serna, precursor absolut al modernității spaniole și europene încă din 1908, au asimilat avangarda, pornind de la ultraism, trecând prin poezia pură, neotraditionalism și suprarealism. Se poate spune despre ei că reprezintă momentul cel mai echilibrat din punctul de vedere al influențelor și al tendințelor poeziei spaniole moderne, amestec perfect de cultură tradițională și aspirație spre nou.

Apariția antologiei din creația poetului Luis Cernuda, pentru prima oară prezent într-un volum în România, se datorează inițiativei Institutului Cervantes din București, care a dorit ca în felul acesta să se alătore nenumăratelor manifestări - colocvii, recitaluri, expoziții, congrese, conferințe etc. - ce au împânzit anul 2002, dedicat centenarului nașterii sale. Bineînțeles că fără colaborarea Editurii Albatros această apariție nu ar fi fost posibilă. Țin să mulțumesc pe această cale profesionalismului de care au dat dovada toți cei impli-

Luis Cernuda, *Poezii și eseuri*, ediție coordonată de Juana Zlotescu Simatu (pozie) și Tudora Șandru Mehedinți (eseuri), traducere de Andrei Ionescu, Editura Albatros, 2002.

Pentru prima oară în românește

O antologie Luis Cernuda

cați în fața unui șir de întâmplări, independente de voința noastră, care au condus la amânarea apariției cărții, prevăzută inițial cu ocazia Târgului de Carte *Gaudamus*. De asemenea, mulțumirile mele și poetului Mihai Cantuniar, care nu a pregetat nici o clipă să răspundă unor apeluri ale mele în legătură cu îndoilei legate de anumite detalii de traducere.

PARTEA de antologie dedicată poeziei lui Cernuda preia versuri din volumul final de poezii ale autorului, intitulat *La realidad y el deseo* (*Realitatea și dorința*) care se încheie în 1962, un an înaintea morții sale. Grupate în unsprezece serii, din fiecare s-au preluat una sau mai multe poezii, cu excepția ciclului II intitulat "Egloga, elegía, oda" (1927-1928) și considerat de autor drept un simplu exercițiu legat de formele clasice, și a ciclului VI, intitulat "Invocaciones" (1934-1935).

În ceea ce privește partea de proză, ne-am gândit să alegem câteva din textele legate de analiza poeziei unor colegi ai săi de generație, la care el însuși l-a adăugat pe prozatorul Ramón Gómez de la Serna, născut mai devreme, în 1888, dar fără de care izbucnirea modernității literaturii spaniole ar mai fi întârziat să apară. Lectura acestor eseuri, preluate din volumul *Estudios sobre poesía española contemporánea* (*Studii despre poezia spaniolă contemporană*) 1957, îndrumă cititorul nu numai în ceea ce privește tendința poeziei de la 1927 în general, dar mai ales în ceea ce privește felul în care poetul Cernuda se definește implicit prin laudele sau criticile sale față de cei analizați, uneori poate pripite, fiind

vorba de colegi de breaslă și de generație, fără ca autorul să aibă încă o suficientă perspectivă a timpului și nici detașarea unui critic din afară. Dar poate că tocmai această spontaneitate, uneori nedreaptă, mai ales cu Salinas, să redea mai pregnant decât o critică academică așezată situația lui Cernuda în grupul de poeți de la 1927. Sensul includerii acestor studii în *Antologia noastră* constă tocmai în interesul pe care îl prezintă opiniile unui poet despre poezie, fără mediatizarea academică și nici a tradiției.

Cartea oferită acum cititorului român îi prilejuiește o întâlnire cu modernitatea poetică spaniolă, în vocea unuia dintre cei mai personali autori ai săi, Luis Cernuda. Rafinat, solitar, curios și mereu dornic de a parcurge spații noi și neîngrăditoare, biografia sa este străbătută de călătorii și schimbări de locuri de muncă, întotdeauna legate de învățământ și de predarea literaturii spaniole în diverse părți ale lumii, fapt care, după cum el însuși mărturisește, l-a făcut să intre adânc în secretele scrisului, ajutat și de învățarea limbilor străine și de străduința, împlinită cu succes, de a traduce din literatura universală scriitori ca Shakespeare sau Hölderlin. Recunoaște influența lui Pierre Reverdy, mai ales în ceea ce privește lipsa de ornamentație, acuratețea, puritatea în ciclul de poezii scrise între 1924-1927 și intitulat întâi "Perfil del aire" ("Profilul aerului") și mai târziu "Poezii de început". Din tinerețe, Cernuda voia cu orice chip să-și exprime fluiditatea gândului eliberat de îngrădirile impuse de dictatura versificației, antipatiza de altfel și rima, la care renunță în parte după 1929. Era stăpânit și de ideea de a-și largi

spațiul mintal și al sensibilității, în spaima de a nu se contamina de manierismul folcloric, decadent baroc, care mai stăpânea poezia spaniolă, ca o reminiscență a secolului al XIX-lea, tip ramuri "verzi" sau ape "sclipitoare", înlocuite acum printr-o sobrietate a expresiei, singura capabilă de a deștepta, poate, în cititor misterul și emoția simțită de poet în retranscrierea realității: "Grădina-mi dăruiește/ crenșile și apele-i/ de-o tainică savoare." (*Ascunsă între ziduri*). Această fugă a sa de ornamentația gratuită pe care o regăsește în parte și în poezia franceză, este unul din motivele pentru care se separă la un moment dat și de suprarealismul francez apropiindu-se mai târziu de poezia engleză, sobră, concisă, precisă, capabilă să obiectiveze trăirile poetului, fără a ajunge însă la depersonalizare. Exemplară în acest sens este, pentru Cernuda, poezia "Lazăr".

ERA stăpânit și de ideea, de înaltă ținută morală și estetică, de a nu cădea pradă tentațiilor sociale ariviste, fie ele chiar referitoare la un *modus vivendi* modest, dacă acest fel de viață ar fi fost o piedică în calea către desăvârșirea scriiturii poetice. Extrem de fragil în fața brutalității, fie ea și numai a vorbei, unii colegi de grup îi spuneau "licențiatul Vidriera" (de sticlă), celebrul personaj cervantin obsedat că, atins de cineva, s-ar sparge în bucăți. Izolat și tainic găsește în lectura lui André Gide un sprijin neasemuit în a-și asuma cu demnitate problema, vitală pentru el, a homosexualității.

Atmosfera provincială a frumosului său oraș natal Sevilla îl determină să-l părăsească fără regretate încă din 1928, plecând la

Madrid, cu scurte întreruperi în Franța, pentru ca apoi, din cauza războiului civil, să se stabilească pe durate lungi în Anglia, Statele Unite și Mexic, unde va muri în 1963. Nefrământat de dorul de acasă, năzuința sa va fi întotdeauna drumul, atât de pregnant exprimat în poezia "Pelerinul", iar visul său va fi iubirea păgînă, măturisită, însetată de frumusețea fizică a trupurilor tinere și bărbătești: "...dulci amanți invizibili/ Am venit doar pentru aceste sărutări;/ pregătiți-vă buzele pentru întoarcerea mea." (*Am venit să văd*). În "Istoria unei cărți" - "Historial de un libro", text autobiografic legat de construirea pas cu pas a volumului final de versuri *Realitatea și dorința*, Luis Cernuda mărturisește: "Frumusețea fizică a tinereții a însemnat pentru mine o calitate decisivă, capitală în prețuirea mea ca prim resort al lumii, a carei forță și încântare o pun înaintea tuturor celorlalte senzații". Găsirea celui "echivalent corelativ" misterios al văzului, capabil să preia și să redea senzațiile stârnite de miracolul naturii întruchipat într-un chip frumos, un arbore, o floare, dar și cel al auzului biciuit de muzica de jazz nu înseamnă pentru Cernuda o frivolitate, ci dimpotrivă, capacitatea dramatică de a putea sau a nu putea exorciza realitatea pentru a o transmite în toată intensitatea și precaritatea existenței sale: "Timpul acela pe care îl trăiam era al meu, unicul de care dispuneam, și eu nu știam să mă bucur de el, și nici nu știam cum să exprim în poezia mea această stare de urgență a întregii mele ființe."

Poet de atitudine civică și opțiuni politice concrete - a fost, împreună cu ceilalți colegi de generație, alături de Republica spaniolă și ca și ei a simțit duritatea exilului -, dar în versurile sale nu s-a lăsat niciodată amenințat de tentația poeziei politico-sociale atât de la modă în literatura spaniolă de după războiul civil. S-a exprimat pe sine fără stridente și fără narcisisme, ca un om fragil în care lupta dintre dorință și realitate capătă trăsături general umane, pe fundalul permanent al melancoliei clipei care trece. Octavio Paz consideră poezia lui Cernuda drept un "cuvânt edificator", exemplar în momente dificile, iar volumul de poezii *Realitatea și dorința* drept "autobiografia unei conștiințe poetice europene".

Spania și universalisti din lumea întreagă l-au readus în anul 2002 pe Luis Cernuda în fața unei societăți în care poate sfârșirea între *dorință și realitate* este și mai adânc păstrată ca un secret al omului care se crede a fi ca de sticlă în fața brutalității înconjurătoare.

Juana Zlotescu Simatu

Piața de artă

● Sezonul licitațiilor de artă la New York a început prost, instituții celebre precum *Cristie's* și *Sotheby's* obținând prețuri inferioare previziunilor. Nu numai că lucrări de artiști celebri s-au vândut sub cota lor din anii precedenți, dar pentru o bună parte din ofertă (Monet și Modigliani, între alții) nici nu s-au găsit amatori. Cauzele sînt atît recesiunea economică și zvonurile de război, cît și prețul de pornire, stabilit prea sus.

Camus la "Combat"

● Între 21 august 1944 și 3 iunie 1947, Albert Camus a fost redactor șef și editorialist la "Combat". Toate cele 165 de articole semnate sau legitim atribuite au fost acum adunate, într-o oedite stabilită, prezentată și adnotată de Jacqueline Lévi-Valensi, la Ed. Gallimard. La peste o jumătate de secol de la publicarea lor, și cu toate că sînt strîns legate de evenimentele anilor cînd au fost scrise, aceste texte nu și-au

pierdut nici forța, nici actualitatea. Ele transmit mărturia lucidă a unui jurnalist conștient de responsabilitățile lui într-o epocă în care, abia scăpată de sub Ocupație, Franța trebuia să-și reorganizeze viața cotidiană și să-și proiecteze viitorul în Europa. Camus nu se mulțumește să informeze, el reacționează, iar gîndirea sa profundă, vigilența și competența pot servi și azi drept model de gazetărie superioară. Căci editorialele lui din "Combat" fac să se audă vocea pasionată a unui scriitor în ani de răscruce, a unui om crezînd în justiție, libertate, adevăr, obstinat să introducă morală în politică și să ceară respectul demnității umane.

Jurnal extim

● La sfîrșitul anului trecut, Michel Tournier a publicat la Ed. La Musardine un mic volum intitulat *Journal extime* (*extim* e un cuvînt inventat în opoziție cu *intim*). Deci nu confesiuni, ci notații despre evenimentele mici și mari din viața cotidiană de la vreme, la vizite, (copiii din vecini sau președintele Mitterrand) și de la observații despre pisici și păsări la peisajul din Choisel, satul unde romancierul locuiește de o jumătate de secol. Totul împănăt cu istorioare, cu citate adevărate sau inventate, precum acest proverb arab: "Cel care pre-

tinde să înțeleagă totul riscă să moară de furie". Jucîndu-se cu propria erudiție și cu darul de povestitor, Michel Tournier scrie de plăcere acest florilegiu care îi relevă personalitatea. Privirea pe care o aruncă în jur filosoful din Choisel este incintată de frumusețile lumii și în același timp impregnată de maliție. Ca în această notă de la p.150: "*Macelarul meu*: «Domnule Tournier, cînd cineva vă cunoaște așa cum vă cunosc eu, de adevăratelea, nu mai are nevoie să vă citească și cărțile, nu?»".

Agape Agape

● Unul din personajele marelui scriitor postmodern american William Gaddis (1922-1998) plănua să scrie o istorie a pianinei mecanice. Este ceea ce a făcut Gaddis însuși în cartea *Agape Agape*, redactată cu puțin timp înainte de moarte și publicată postum la Viking Press. Scrisă la persoana I și folosind ca narator figura cvasi-autobiografică a unui literat muribund, cartea pleacă de la ideea că inventarea pianinei mecanice simbolizează emergența gîndirii binare și abandonul valorilor artistice pentru cele ale divertismentului. Spre deosebire de celelalte romane ale lui (*The Recognitions*, 1955, *J.R.*, 1975, *Carpenter's Gothic*, 1985), destul de dificilă la lectură, *Agape Agape* este impresionant prin stilul confesiv și dezlinat al unui om aflat în preajma sfîrșitului și care reflectează asupra locului și utilității artistului în lumea de azi.

Un spaniol la Dublin

● Enrique Juncosa, nepotul pictorului Juan Miró, are 40 de ani. Poet și critic de artă la "El País" între 1992 și 1998, el și-a părăsit postul de director adjunct la Muzeul Reina Sofia din Madrid, pentru a se stabili în capitala Irlandei, ca director al Muzeului de Artă Modernă din Dublin. Pentru "The Irish Times", acest "veritabil om al Re-

nașterii", specialist și în opera lui Willem De Kooning (pictorul expresionist abstract american dispărut în 1997) și a lui Barry Flanagan (unul din cei mai cunoscuți sculptori britanici), reprezintă o "achiziție" valoroasă: "Aducînd tușa sa europeană, Juncosa va da un nou impuls scenei artistice irlandeze".

Neorealism chinez

● În Occident, interesul pentru scriitorii chinezi contemporani e în creștere. Și nu doar pentru cei în exil, care scriu oarecum pe înțelesul culturii de adopție, precum laureatul Nobel 2000, Gao Xingjian, sau Dai Sijie (al cărui roman *Balzac și Micuța Croitoreasă chinezoaică* a apărut de curînd și în românește, la Polirom), ci și cei rămași în țara lor. Astfel, a fost tradusă la sfîrșitul anului trecut în Franța și se bucură de bune aprecieri scriitoarea Chi Li (n. 1957 la Wuhan), care a renunțat la profesia sa de medic, a devenit una din membrele fondatoare ale Grupului neorealism și s-a consacrat în întregime literaturii. Fină observare a comportamentelor, neorealismul ei nu ține de o viziune reportericească: romanele ei, între care *Tristă viața* (1998), *Spărtură în nori* (1999) și recent tradus la Ed. Actes Sud - *Premeditare* fiind exerciții de luciditate în fața teatrului istoriei și a culiselor vieții private, într-un stil nu lipsit de umor și melancolie.

Vocea regăsită?

● Un colecționar argentinian, Roberto di Chiari, pretinde că a găsit înregistrarea unei serii de conferințe radiofonice ținute de Federico García Lorca în 1930, în timpul unui turneu în Argentina. El a propus aceste înregistrări Muzeului García Lorca de la Fuente Vaqueiros, de lângă Granada, dar experții se îndoiesc de autenticitatea lor. Nimeni nu a ascultat pînă acum benzile.

În continuare

● Romancierul german Martin Walser a scris o continuare a contestatului său roman *Moartea unui critic* (despre polemicele în jurul acestei cărți am relatat pe larg în revista noastră). Continuarea e un text de 60 de pagini în care Walser răspunde obiecțiilor ce i s-au făcut. Directorul Editurii Suhrkamp a declarat că, pentru moment, nu dorește să publice această nouă provocare: "Am avut destule necazuri cu *Moartea unui critic* și n-avem nevoie ca adăugăm încă o controversă celei precedente".

Jocurile feroce

● Francisco Casavella, pe numele său adevărat Francisco García Hortelano, s-a născut la Barcelona în 1963. Fost funcționar de bancă devenit scriitor profesionist în ultimul deceniu, el are la activ patru romane: *El triunfo* (Ed. Versal, 1990), *Quédate* (Ediciones B., 1993), *El secreto de las fiestas* (Ed. Anaya, 1997) și *Un enano español se suicida en Las Vegas* (Anagrama, 1998), a cărui adaptare cinematografică, *Volverás*, a avut recent premiera pe ecranele din Spania. Criticii l-au comparat pe Casavella cu Juan Marsé, fiindcă și acțiunea romanelor lui se petrece tot în cartierele sărace ale Barcelonei, printre marginali. Noua carte a lui Francisco Casavella, *Los juegos feroces*, apărută de curînd la Ed. Mondadori, este primul volum dintr-o trilogie romanescă intitulată *El día del Watusi*, un ambițios proiect narativ ce își propune să acopere ultimii 30 de ani din istoria Spaniei. Protagonistul narator își rememorează, în acest prim volum, copilăria de la începutul anilor '70 cînd, împreună cu un prieten din cartierul mizerabil populat cu emigranți și

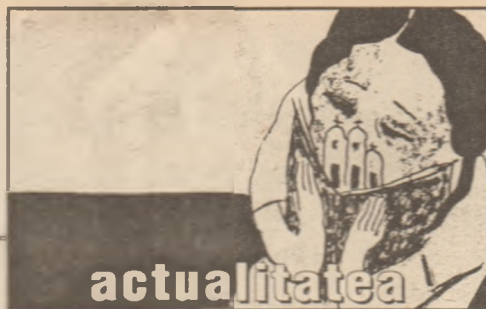
proscriși, pornește prin Barcelona în căutarea lui Watusi, un personaj celebru pentru fărâdelegile lui și idol al celor doi băieți, care vor să-l prevină că e acuzat de viol și crimă. Exceptional narat - scrie "El País" - acest periplu al celor doi copii printre dezmoșteniții soartei devine o experiență capitală, ei descoperind, în căutarea lui Watusi, teama, violența, sexul, magia, minciuna, iluzia și deziluzia. Autoarea cronicii literare, poeta și romanciera Ana María Moix, elogiază calitățile excepționale ale prozei lui Casavella, în așteptarea celorlalte două volume ale trilogiei - *Viento y joyas*, ce va apărea luna aceasta, și *El idioma imposible*, anunțat pentru februarie 2003.

Poeme și fotografii

● Sub titlul *A iernii primavară*, metaforă a amurgului vieții, a umbrei fertile, poetul catalan Carles Duarte și-a publicat la Barcelona, în toamna anului 2002 (cînd a fost și oaspete al Uniunii Scriitorilor din România), ultimul său volum de poezie. Un adevărat album de artă, grație ilustrației aparținînd lui Kim Castells,

reputat fotograf, considerat la Barcelona un autentic suveran al fotografiei. Două lumi - a spiritului și a naturii - topite într-una singură, printr-un adevărat transfer de magie de la cuvînt la imagine și invers. Un volum semnificativ pentru pluralismul sau, poate, dimpotrivă, pentru unicitatea limbajelor frumosului.

post-restant

de
Constanța Buzea

PUȚIN speriată de privirea poetei reflectând exclusiv rece lumea din jur, ochiul său critic avid oprindu-se doar asupra scenelor de disprețuit, m-am întrebat unde poate fi zărit, banuit, plin de compasiune sufletul de care are nevoie pentru a-și da seama deplin de bucuria de a scrie? Plin de compasiune sufletul, pentru penița bătrâna, pentru cucoanele trecute, pentru umbrela decolorată și umbra ei peticită, pentru norul morocănos, apa zăcând, surâsul neglijent și atâtea altele. Să nu-și facă un obicei de om nemulțumit cu orice preț, incapabil să iubească, de vânzător nemilos țintind în vreme ce de undeva din eter un ochi enorm îl privește luându-l în cătarea armei. Ce mecanism, totuși, a făcut ca poeta să-și aleagă, pentru concursurile la care a câștigat premii și mențiuni prețioase, un moto mirabil "Ce ar putea da omul în schimb pentru sufletul său?". Nu știu dacă ea are și un răspuns la întrebare, cineva însă îi face un semn cum că pentru sufletul său omul nu are de dat altceva în schimb, decât întreg sufletul său. (Mihaela Mihai, 17 ani, Râmnicu-Vâlcea)

☒ Din curriculum vitae, pe care un șoticar nu prea de soi vi l-a atașat la versuri, reiese că erați școlar în Șomcuta Mare cu cinci ani înainte de a vă naște, dar și redactor la un cotidian maramureșan cu un an înainte de a vă naște. Culmea, pe la 3-4 ani faceți față funcției de coordonator marketing și publicitate la o firmă (poate firmă?) din Cluj, ca să nu mai spunem că tot pe la 3 ani încheiați studiile solide la Institut (poate Institutul?) "Phoenix" din Cluj-Napoca, secția redactor publicitate cu durata de 3 ani! Acum, când înțelegem că nu puteți avea decât 5 ani și un pic, știți engleză, aveți două telefoane-mobil și scrieți poezii de dragoste, nu e de mirare că vă mai scapă la calculator niscaivi greșeli de exprimare cu aspect de bazaconii de-a dreptul. Iată câteva: și trupu-ți-mi sunt, tu nu poți știți, și nceputul bătaii, soarele n-apucată s-o, fața și-e zâmbindă. Totul se leagă firesc și se completează cu declarațiile din poemul Autobiografie: "M-am născut oboșit din nimic/ Și odihnindu-mi privirea pe albastrul cerului/ Am văzut o umbră/ Acea umbră eram/ Eu./ Am bătut la ușa

timpului/ Dar nu a vrut să-mi deschidă". Aveți grijă! (Emanuel Gheorghe Steff, Șomcuta Mare)

☒ Din reușitele anului trecut alegem versurile de o remarcabilă eleganță, și care sunt în măsură să vă singularizeze și să vă distingă mai mult decât promițător. Din Sezatoare: "Plânge hoțul de zăpadă, cedează un pescăruș în mare, moare un soldat pe-o carte; ai la gât busola străzii". Din Sărut: "Acolo unde pădurile sunt inventate de lincși/ Acolo unde bisericile sunt lipsite de porți/ Sărut zăpada...". Din Antic: "Scrie-mi ceva cu penița, așa cum scribii gravau timpul gol al/ sufletelor, în uruit de roți, în orbite picurate cu spini, pe lutul ars pe/ trupul incert, pe piatra răsărită în cale". Din Toboșarul: "Sumară oră ce se dă de băut în igrasie și somn, un ochi, un cuib, o zi/ distrusă în bănuiala străzilor ce vin, departe mai departe trece singur/ străinul falsul gotic toboșar". Din Șarpe ucis: "Șapele zăcea ucis în iarba deasă și eu tremuram ca o piatră aztecă în/ mâna arheologului ca o femeie îmbrățișată de frigul unui străin". Din Într-o oglindă: "Față de argilă gravată cu minutare încinse, vultur de opal pe umărul/ gol, când bate toaca un magic popas și orele sunt cioplite în piatra unei porți ce nu se deschide.// Flămândă icoană, flământ cântărețul din flaut". Superbe sunt și Dumini-că de vară și Fugă prin vechiul Egipt. (Lucian Pop, Baia Mare)

AM VĂZUT, în reluare, sîmbătă 11 ianuarie, emisiunea de pe BITV a dlui Mugur Vasiliu 100 de minute pe Calea Victoriei consacrată lui Eminescu. Într-un mod incoerent și pe alocuri agramat, moderatorul și-a prezentat tema și invitații: dnii Theodor Codreanu, Nae (sic!) Georgescu, dr. Vladimir Belîș și Mihai Ungheanu. Înainte de a le da cuvîntul, a prezentat un film realizat de el însuși în care aceiași invitați (cărora li s-au adăugat Patriarhul Teoctist și dnii D. Vatamaniuc, Ion Filipciuc și Ilie Bădescu) au făcut scurte "declarații" despre Eminescu. Oribil filmati, ei arătau, în prim plan, niște obraze grotești și transpirate, pe fondul unor picturi murale bisericesti, desfășurate, sub ochii noștri stupefiați, cu încetinitorul. Din film era evident că Prea Fericitul l-ar fi dorit pe Eminescu un înalt spirit religios, ca și dl. Georgescu, de altfel, pe care virgulele, apostrofurile și legăturile din manuscristele poetului îl conduceau pe același drum, vai, închis. În cel privește, doctorului Belîș îi lipseau elementare informații biografice și bibliografice (nu știa, de exemplu, la ce vîrstă a fost poetul la Viena) și, în loc să speculeze competent asupra diagnosticelor medicale puse în decursul timpului bolii poetului, și-a exprimat incompetența revol-

cronica tv

Un scandal

tă că geniul nostru național a fost "acuzat" de a fi suferit de sifilis.

Dezbaterea propriu-zisă a fost prefăcută de dl. Vasiliu cu o întrebare despre publicistica "mult îndoielnică" a poetului din care am înțeles doar că moderatorul stă foarte rău cu limba română. În rest, invitații au debitat de acum bine cunoscutele enormități despre boala și moartea lui Eminescu, "asasinat" civil (și fizic!) de către cabala liberalo-conservatoare care voia să-i închidă gura. Asta da, monstruoasă coalitție! Doctorul Belîș și-a mai dat o dată în petec susținînd că "nebulnia" poetului a fost o invenție. Ce e curios e că nimeni nu s-a întrebat cum a fost cu puțință ca, sub ochii prietenilor și apropiaților săi, precum Caragiale, Slavici și alții, poetul să fi fost internat la ospiciu fiind el sănătos tun, mai mult, cum a fost posibil ca, dus la Viena, la cel mai reputat stabiliment al vremii din Europa, să fie tratat de o boală de care nu suferea, fără ca vreunul din marii medici de acolo să bănuiască ceva. Întreaga emisiune s-a transformat, cum era de așteptat, într-un delir ideologic naționalist. Despre faptul că Eminescu

cu nu și-a luat la Viena și la Berlin diplomele cerute de Maiorescu, dl. Codreanu a spus că nici gînd ca poetul să se fi înscris la universitățile cu pricina în vederea unor diplome, altele erau în capul lui, care voia "să așeze societatea românească pe o linie modernă". Dl. Georgescu a admis că ziarul *Timpu* n-avea decât vreo cîteva sute de cititori și că poetul era departe de a fi fost recunoscut în epocă drept un publicist reductabil: meritul lui, totuși incontestabil, ar fi fost de a fi "blocat" ziarul (gubernamental, pe atunci) al lui C.A. Rosetti, *Românul*, obligîndu-l să-și lase baltă toate majorele interese ca să răspundă articolelor poetului. Ca să vezi argument! Dl. Ungheanu și-a mai arătat o dată colții îngălbeniți de vreme liberălor de ieri și de azi.

Urmărind emisiunea de pe BITV mi-am zis că e un bine în unele rele: noroc cu prejudecata culturii de la miezul nopții, altfel, vă dați seama că ineptiile din suta de minute ale dlui Vasiliu ar fi fost difuzate la o oră de vîrf sau, Doamne ferește!, pe un post cu oarece audiență?

Telefil

voci din public

Stimate Domnule
Mircea Mihaies,

Articolul Dumneavoastră, „Buricul diftongat”, m-a încîntat în asemenea hal, încît îmi permit să mai sper că există, în România, intelectuali cu coloană vertebrală (iertăți-mi pleonasmul). Vreau să vă laud puțin, dar nu așa, direct, mai fin/subtil: ar fi poate suficient un: sînteți un tip extraordinar (dar mi se pare banal). În fine, vă rog eu mult să: „scrieți, scrieți, scrieți!!!”, în același ton viu, cu același curaj și mereu corect, cum vă știu. E afită prostie, răutate, dar mai ales indiferență (sfînta indiferență) în țara asta, încît ar trebui ca toți oamenii de cultură-literă să stea treji 24 de ore din 24, cu degetul la pix (sau tastatura la mîna) și să pună la zid neoamenii cu basma roșie. Articole (revoluționare) în presă am mai citit, luări de poziții singulare la tembelizor am mai urmărit, dar nu am auzit de vreo grupare de intelectuali (sînt cumva orgoliile prea diverse?), care să-și susțină clar, public și direct părerile sănătoase legate de bun-simț, cultură, politică sau horticultură... să for-

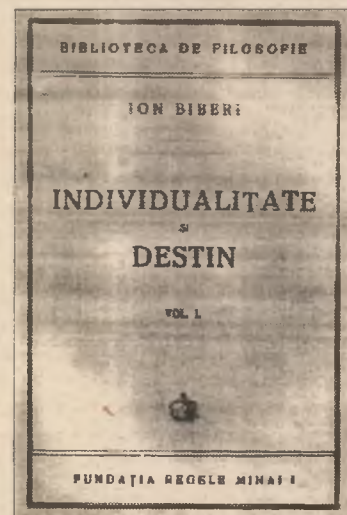
meze acel torent social-cultural care să dăltuiască puțin creierele șmirgăluite. Realizez că nu fac decît să repet revolta Dvs. Da, Domnule Mircea Mihaies, tot ce ați scris e atît de revoltător de adevărat. M-ați molipsit iarăși de o boală împotriva căreia nu m-am vaccinat și de care abia scăpasem săptămîna trecută: buna-cuviință mereu trează.

Maria Hodiș
traducător

*
*
*

D-le director, binevoiiți a dispune publicarea următoarei precizări, pentru o mai dreaptă informare a cititorilor "României literare":

În numărul 49/11-17 dec. 2002/ al revistei a apărut, în pagina 19, un foarte oportun și binevenit articol despre Ion Biberi, un scriitor român de valoare dar care astăzi este uitat. Din păcate în acest articol semnat de dl. Mihai Stoian se strecoară o mică inadvertență. Se menționează greșit cum că lucrarea de o importanță deosebită a lui Ion Biberi, intitulată "Indi-

vidualitate și destin"/ Nu "Personalitate și destin", cum scrie M.S./, s-ar afla nepublicată printre manuscrisele rămase de la autor. Menționăm că lucrarea cu pricina a fost publicată în două volume, în anul 1945 de către Fundația Regele Mihai I - București, Biblioteca Cartea de filosofie. Pentru conformitate anexăm copia xerox a copertei vol. I.

Cu respect,
G. Moldovan,
Bistrița

scrisori portugheze

de Mihai Zamfir

Miracolul Havel

AM TRAIT un miracol cu durată neversimilă: în loc de trei zile, treisprezece ani.

Sint ultimele zile în care îi mai putem spune lui Václav Havel "Domnul Președinte"; scriitorul care și-a legat numele de eliberarea și de modernizarea definitivă a țării sale iese din scena. Iar Portugalia devine de acum încolo pentru Havel a doua patrie. În urmă cu câțiva ani, el și-a cumpărat în Algarve, în Sudul Portugaliei, o modestă casă pescărească pe care a amenajat-o. Fie ca, sub formă de "cadou portughez", marele scriitor să-și petreacă o bună parte din an sub cer albastru, fie ca, prin urmare, miracolul să continue!

"Miracolul Havel" s-a desfășurat sub ochii noștri, la început neîncredători, în cele din urmă stupefiați. Cehoslovacia: singura țară est-europeană unde, o dată căzut comunismul, în fruntea statului au fost aleși cei mai celebri anti-comuniști, personalitățile eroice și fără pată, Václav Havel și Alexander Dubcek. Un simplu gest simbolic – eram tentați să credem atunci. Ce eroare! Aflat în posesia magistraturii supreme, scriitorul-puscăriaș și-a luat obligația în serios; fără, aparent, nici o experiență administrativă ori financiară, fără nici un acces pînă atunci la sistemul puterii, dramaturgul a pus la

bătăie singurele atu-uri de care dispunea – geniul său (manifestat pînă atunci, ce-i drept, doar în domeniul literar) și enorma experiență a suferinței (ce făcuse din el un om cinstit și bun). În lupta politică, acest firav bagaj părea derizoriu; după trecerea anilor, s-a dovedit redevabil.

Geniul literar a arătat că poate funcționa și în politică, și în administrație, ba chiar și în economie. Universal recunoscut drept unul dintre cei mai mari scriitori ai țării sale, Havel n-a avut, ca Președinte, complexe în fața nimănui. Anii de închisoare care i-au ruinat sănătatea au făcut din el un personaj imun la combinații politice, la îmbogățirea peste noapte ori la necinste, un personaj situat de la început cu multe capete deasupra tuturor politicienilor și oamenilor de afaceri cu care era silit să intre zilnic în contact. I-a dominat pe toți în numele popoului său, slujit toată viața, cu patimă, din clipa în care a început să scrie.

Puterea uzează. O putere exercitată timp de treisprezece ani ar fi trebuit să ruineze chiar și pe cel mai prestigios om politic. Or, iată că miracolul continuă. Acum, la încheierea neversimilei perioade în care a fost șef al Statului, prestigiul lui Havel se află la apogeu – și nu doar în propria sa țară. Cea mai gravă problemă la Praga este acum alegerea unui succesor: ce Președinte mai poți alege după Havel?

Ar fi naiv să ne închipuim că în Republica Cehă a dispărut astăzi corupția, că există acolo o justiție impecabilă și o bunăstare generalizată; totuși, Cehia se află mult mai aproape de ideal decît toate țările din jur. Acolo, spre deosebire de noi, corupția, mizeria, chiverniseala pe seama funcției publice ori justiția de parodie au ajuns excepții absolute. În doar treisprezece ani, marele scriitor și-a scos țara din mediocritatea comunistă pentru a face din ea una dintre democrațiile prospere ale Europei. Mă indoiesc că performanța era aceeași dacă atunci, în 1989, ar fi fost ales Președinte un politician.

În anul de maximă grație 1989, nu se găseau pe toate drumurile intelectuali geniali care să fi fost, în același timp, și anti-comuniști militanți, deci oameni de mare curaj. Au existat totuși destul de mulți în întreaga lume comunistă, poate citeva mii. Însă doar o singură țară a avut inspirația de a-i încredința unui astfel de om puterea supremă. Să fi fost o "țară cu noroc"? Sau, mai degrabă, norocul e așa cum și-l face omul? ■

la microscop

de Cristian Teodorescu

Independenții teleghidați și Adevărul

AU ÎNTELEG socotelele mioape ale colegilor noștri de breaslă care și-au băgat în cap că ar avea ceva de ciștigat dacă *Adevărul* și-ar pierde audiența. Unii dintre cei care fac bătătură la creier "săpînd" credibilitatea acestui ziar sint teleghidați. Nu-i numesc din silă, dar și pentru că n-ar ajuta la nimic dacă așa face-o. Dacă nici în această lună a anului massmediatizării care se complac într-un asemenea rol dezonorant nu se leapădă de slugărnice, ci nădușesc încercînd să treacă drept independenți, ar fi o prostie să cred că i-ar mai putea vindeca un ghiont din presă.

Pentru cei care am lucrat în presă pînă în '89, această lună ar trebui să fie una a tuturor coșmarurilor. Și pentru cei care scriau articole omagiale, dar și pentru cei ce rezistau sugestiilor sau ordinelor de a tăia mîncăr puțin perechea prezidențială. În ianuarie, toată Casa Scînteii căpăta un aer lugubru. Ziarele, revistele înmormîntau număr după număr, iar întrebarea care se auzea pe culoare era "Voi ați mai băgat și altceva?" Chiar și *tovarășii de nădejde* se aveau cu o gravitate chinuită, de parcă treceau printr-o criză de indigestie. Cînd ziarele apăreau "la roșu" pînă și cerneala tipografică putea fi bănuită de intenții subversive. Titlurile nu erau niciodată suficient de mari și nici destul de "angajante". Și nu vibrau cît trebuie. Am vorbit după '90 cu ziaristi de la cotidiene care îmi spuneau că erau învinuți de suficiență și de atitudine "șablonardă" pentru că nu mai știau ce să inventeze pentru glorificarea *tovarășilor* și asta acordînd atenția cuvenită dozajului care trebuia să diferențieze *Cabinetul 1* de *Cabinetul 2*, dar fără să deranjeze *Cabinetul 2*. Anumite epitețe, dintre cele obligatorii, nu puteau fi folosite decît pentru *Cabinetul 1*. Lingătoria era măsurată cu tirizia de tot felul de nulități care își închipuiau că fac marea politică a țării dîndu-le peste degete rîndașilor din presă care nu și îndeplineau cum

se cuvenea "înalta datorie patriotică". Plus că nu oricine putea lînge pe prima pagină. Funcționa și aici o ierarhie strictă. Unele dintre articolele semnate de personalitățile epocii erau scrise prin redacții, iar cei cărora li se puneau semnătura la coada textului, erau anunțați telefonic asupra conținutului. N-am auzit să fi protestat cineva împotriva acestor abuzuri.

Dar cite mugete editoriale de căință s-au produs în decembrie '89! La TVR era coadă de personalități care doreau să-și exprime satisfacția pentru căderea dictatorului, cît mai era caldă revoluția. În ziare n-aveai loc să arunci un ac fără să nimeresti în vreun articol de opinie de glorificare a revoluției.

Cam o săptămînă am a fost convins că în România s-a ales praful de ziaristul slugă. După vreo lună, n-am mai fost prea sigur de asta, iar după alte două luni, cînd presa începuse să se polarizeze – lăsînd deoparte ziarele de partid, toți erau independenți, doar că unii erau independenți de partea puterii, iar alții de partea opoziției. Și din ambele direcții curgeau acuzații reciproce de slugărnice. Sau de vindere a condeiului. Din acest suvoi tulburare s-au ales treptat apele presei independente de la noi, așa cum e ea, cu bune și rele. Dar, oricum, o forță care în ultimii ani e mai eficientă decît opoziția parlamentară și în care omul de rînd își regăsește necazurile și speranța că cineva vrea să-l ajute.

Tot felul de ratați în meserie sau de complexați de insuccese dezbat chipurile o problemă de interes public, situația ziarului *Adevărul*, după moartea directorului său. În realitate, urmăresc să lovească în prestigiul ziarului, făcînd paralele prostestî între viața particulară a lui Dumitru Tinu și ziarul pe care l-a condus. Unii dintre acești dezbătători au făcut presă și pe vremea lui Ceaușescu. Se pare că nu-i încearcă nici cel mai mic frison că lovind la temelii ziarului *Adevărul* dau la picioare puterii presei independente. Adică, în cele din urmă, și lor înșiși. ■

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL

tel.: 210.89.08, 210.89.28 sales@prior.ro

Encyclopaedia Universalis editia 2002

Cea mai importanta enciclopedie de limba franceza

28 de volume, 50 000 de articole

ENCYCLOPEDIA
UNIVERSALIS

REDUCERE DE PRET 25%
in limita stocului disponibil

www.ebookshop.ro

Mes poisons

ÎN *TIMPUL* ieșean din decembrie 2002, dl Dan Petrescu redebutează (a căta oară?) cu *Scrisoarea I* (către Liviu, probabil Antonesei), prilej de a experimenta o nouă combinație chimică, a cernelii tipografice și a unor otrăvuri personale îndelung nedecantate. Consacrat ca etern debutant, prozatorul de la Iași, redomiciliat o vreme în București într-o casa care nu-i a lui, dar pe care a refuzat s-o elibereze, se răfuiește cu tot ce-i iese în calea literară, de la Pleșu (căruia parcă i-a fost secretar de stat la Cultură acum un deceniu și ceva) la Liiceanu (acuzat că traduce pe Heidegger, "o înfundătură filosofică") și de la Iorgulescu (Mircea, nu Adrian) la Dinescu (tot Mircea). Disidentul de odinioară calcă, plin de încredere într-un sine însuși care s-a vidat de orice alt conținut decât otrava, pe urmele altui disident, mult mai celebru, dar gol pușcă și el, al cărui nume îl trecem sub tăcere din decență. ● În *CAIETE CRITICE* (nr. 8-10 din 2002), dl Eugen Simion publică și comentează câteva pagini din *Jurnalul foarte intim* al lui Marin Preda (Partea a treia, 22 noiembrie 1959-23 decembrie 1959). Textul e manuscris (spre deosebire de cel, dactilografiat, publicat de *ZIUA LITERARĂ*, la care ne-am referit într-o cronică precedentă) și s-a aflat în posesia lui Cornel Popescu, fostul

redactor-șef al *Cărții Românești*. Așadar misterul dispariției carnetelor lui Preda din seiful editurii, după ancheta din mai 1980, când scriitorul a murit pe neașteptate la Mogoșoaia, se lămurește în parte. Carnetele au fost fie reținute de Cornel Popescu, fie i-au fost restituite (dar de ce lui?) ulterior. Toate însemnările de jurnal cunoscute pînă acum datează de la finele anilor '50 și de la începutul anilor '60. A doua observație pe care dl Eugen Simion o face privitor la jurnal este că el reflectă perioade de criză din existența lui Preda: ținem jurnal cînd ne e rău, nu cînd ne e bine. Noiembrie-decembrie 1959 e chiar o perioadă de boală. Preda se află internat la Institutul Parhon ca urmare a unei depresii severe, tratate cu șocuri insulinice. Paginile de jurnal sînt netăgăduit foarte interesante și foarte în spiritul prozei lui Preda. ● Într-un scurt interviu acordat *Caietelor*, dl Mihai Cimpoi e de părere că *România literară* l-a acuzat pe nedrept de naționalism. Pe d-sa care a scris atîta despre literatură universală. Să fi început dl. Cimpoi să creadă că *naționalismul* este o acuzație? Ne-am bucura. ● Într-un spiritual articol din *ZIUA*, dl Ioan Groșan citează, *à propos* de numărul meu sporit al revoluționarilor din decembrie, vorba: "Puțini am fost, mulți am rămas". O atribuie lui Bellu Silber. A fost rostită de Ștefan Roll (Gh. Dinu), poetul avangardist, și se referă,

cum spune dl Groșan, la ilegalității din PCR. ● În același număr (din 11 ianuarie) al ziarului, dl Sorin Dumitrescu afirmă rituos că este greșit și necreștinesc să spui că "se proiectează" o biserică; corect și creștinesc este să spui că *se planuiește*. Noi socotem neologismul și cuvîntul ceva mai vechi sinonime. Am greșit. N-am luat în seamă predilecția ierarhilor ortodocși și a apropiaților lor pentru arhaisme. Domnul să ne miluiască!

Dumnezeul PRM-ului

DUPĂ eșecul usturător cu alegerile anticipate, premierul Năstase a descoperit o nouă temă de dezbatere – decalarea alegerilor prezidențiale de cele parlamentare prin prelungirea cu un an a mandatului președintelui. Direct vizat, președintele Iliescu n-a avut nimic împotriva, cu condiția ca ideea premierului să se aplice după alegerile din 2004. Cu alte cuvinte, președintele Iliescu a făcut din nou "pasul la ofsaid", lăsîndu-l pe dl Năstase în situația predicatorului în pustiu. (*ADEVĂRUL*) Presa n-a dat atenție acestei chestiuni de la bun început, în schimb a înregistrat că la Cluj, unde președintele și premierul s-au aflat alături, ruptura dintre cei doi a continuat să se adîncească. Dl Iliescu l-a atacat pe

premier pe tema corupției, iar acesta din urmă s-a văzut silit să declare că executivul va avea grijă să iasă pe tapet o lege a declarației de averi a demnitarilor (*Adevărul*). ● La aceeași mare întîlnire de la Cluj, ministrul Octav Cozmincă a anunțat că executivul pregătește numirea a opt guvernatori pentru cele opt regiuni de dezvoltare al României. Auzind cuvîntul *regionalizare* președintele Iliescu a luat foc, afirmînd că asta nu e treaba Uniunii Europene, așa cum afirmase ministrul Cozmincă. La rîndul lor partidele din opoziție au fost de părere că partidul de guvernămînt vrea să pedeserizeze pînă și fondurile venite din partea Uniunii Europene. (*ZIUA*). Să notăm că primul prefect român de Cluj, care a fost decorat de președintele Iliescu, a declarat la o vîrstă venerabilă că în această funcție l-a interesat să manînce o piine, nu să facă avere. Poate însă că prefectii de azi, după atîtea decenii, au luat în calcul și dobinda piinii despre care vorbea venerabilul prefect de Cluj. ● Cea mai murdară reacție din presă după moartea directorului ziarului *Adevărului* a apărut în săptămînalul *ROMÂNIA MARE*. În contul transparentului pseudonim Alcibiade, săptămînalul citat nu numai că publică tot felul de prezumții jingoase despre directorul ziarului *Adevărul*, dar împinge murdăria pînă într-acolo, încît ajunge la concluzia că Dumitru Tinu ar fi

fost pedepsit de Dumnezeu pentru că ziarul său și-a permis să-l atace pe Corneliu Vadim Tudor și Partidul România Mare. Cu alte cuvinte, Bunul Dumnezeu se ocupă de răzburările pămîntești ale Partidului România Mare, avînd grijă să rezolve ceea ce PRM-ul nu poate rezolva. Dumnezeu descris în *România Mare* seamănă leit cu securiștii care pe vremea lui Ceaușescu se ocupau de personalitățile neconvenabile regimului. ● Răspunzînd acuzațiilor Blocului Național Sindical, Dumitru Dragomir, președintele Ligii Profesioniștilor de Fotbal a afirmat, citat de cîteva posturi de televiziune, că adevărații lideri de sindicat se află în închisoare, spre deosebire de cei care îl acuză. Adevărații lideri de sindicat la care se referea Dumitru Dragomir sînt de fapt unul singur, și acesta e Miron Cozma. Asta ne amintește că Dumitru Dragomir e membru PRM, ca și adevăratul lider de sindicat la care se referă fostul patron al săptămînalului *Atac la persoană*. Întrebarea e însă în ce calitate își permite Dumitru Dragomir să stabilească această ierarhie? Căci dacă a făcut-o ca președinte al Ligii, faimosul Mitică a băgat Liga într-o afacere personală, constînd în apărarea unui deținut pedepsit în conformitate cu legile României, deținut pe care Dumitru Dragomir îl consideră un adevărat lider de sindicat.

Cronicar

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin cec la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, C.P. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul nr. 251100975019501 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 212.79.86.
Tel./Fax: 212.79.81. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente în 2003: 3 luni - 195.000 lei; 6 luni - 390.000 lei;
1 an - 780.000 lei. ISSN 1220-6318

Imprimat la
Tipografia Ana

32 pag. - 15.000 lei
La redacție: 10.000 lei